

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 102004/I/2015/1407207547

**AKTIVIZÁCIA DOMÁCEHO
CESTOVNÉHO RUCHU V SR**

Diplomová práca

2015

Bc. Viera Kopečká

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA**

**AKTIVIZÁCIA DOMÁCEHO
CESTOVNÉHO RUCHU V SR**

Diplomová práca

Študijný program: Manažment cestovného ruchu

Študijný odbor: 6314 Cestovný ruch

Školiace pracovisko: Katedra služieb a cestovného ruchu

Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Pavol Plesník, CSc.

Bratislava 2015

Bc. Viera Kopečká

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....
Bc. Viera Kopecká

Pod'akovanie

Chcela by som poďakovať vedúcemu mojej diplomovej práce doc. RNDr. Pavlovi Plesníkovi, CSc. za jeho ochotu, ľudský prístup, podnety a rady pri spracovávaní diplomovej práce.

ABSTRAKT

KOPECKÁ, Viera: *Aktivizácia domáceho cestovného ruchu v SR*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra služieb a cestovného ruchu. – Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Pavol Plesník, CSc. – Bratislava: OF EU, 2015, 86 s.

Cieľom záverečnej práce je návrh opatrení na aktivizáciu domáceho cestovného ruchu na Slovensku. Práca je rozdelená do 4 kapitol, obsahuje 9 grafov, 2 tabuľky a 1 prílohu. Prvá kapitola je zameraná na objasnenie pojmov súvisiacich s cestovným ruchom využívaných v práci, súčasné trendy jeho vývoja, ako aj analýzu výkonov cestovného ruchu v záujmovom území, tvorenom Bratislavským krajom, okresmi Skalica a Dunajská Streda, Južnou Moravou, Dolným Rakúskom a župou Győr-Moson-Sopron. V ďalšej časti je definovaný cieľ práce podporený čiastkovými cieľmi. Tretia časť sa zaoberá metodikou aplikovanou pri tvorbe záverečnej práce, pričom sú charakterizované potenciály rozvoja cestovného ruchu v jednotlivých regiónoch vytvárajúcich predmet skúmania, pracovné postupy, zdroje a získavanie údajov ako aj použité metódy. Záverečná kapitola je na základe zisteného potenciálu venovaná návrhu tematických trás, vedúcich štyrmi štátmi a zoskupujúcich atraktivity daných území. Sú zamerané na kultúrno-historické pamiatky, tradície a remeslá, termálne pramene a kúpele, víno a cyklotrasy. Výsledkom riešenia danej problematiky sú cezhraničné produkty cestovného ruchu s potenciálom aktivizovať domáci cestovný ruch ako aj zvýšiť počet zahraničných návštevníkov.

Kľúčové slová: aktivizácia, domáci cestovný ruch, tematické trasy, potenciál, produkt cestovného ruchu

ABSTRACT

KOPECKÁ, Viera: *Inbound Tourism Restoring in the Territory of Slovakia*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of Services and Tourism. – Supervisor of the final work: doc. RNDr. Pavol Plesník, CSc. – Bratislava: OF EU, 2015, 86 p.

The aim of the thesis is to design measures to restore inbound tourism in Slovakia. The thesis is divided into 4 chapters, contains 9 graphs, 2 tables and 1 appendix. The first chapter is focused on clarifying the tourism related concepts used in the thesis, the current trends of tourism development and analyse of the tourism statistics in the area of interest, formed by the Bratislava region, district Skalica and Dunajská Streda, South Moravia, Lower Austria and the county Győr-Moson-Sopron. The next section defines the main aim, supported by partial aims. The third part deals with the methodology applied during creating of the thesis, and there is characterized the tourism development potential in the regions creating the studied object, work practices, resources and data mining as well as the used methods. Based on the detected potential, the final chapter is devoted to the design of thematic routes, leading through four countries and connecting the attractions of the area. They focus on cultural and historical monuments, traditions and crafts, hot springs and spas, wine and cycling. As the result were created cross-border tourism products with the potential to mobilize domestic tourism as well as increase the number of foreign visitors.

Key words: restoring, inbound tourism, thematic routes, potential, tourism product

Obsah

Zoznam grafov a tabuliek	8
Úvod	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky	10
1.1 Cestovný ruch a jeho typológia	10
1.2 Dopyt a ponuka v cestovnom ruchu	12
1.3 Produkt cestovného ruchu	14
1.4 Predpoklady rozvoja cestovného ruchu.....	15
1.5 Trendy v cestovnom ruchu	16
1.6 Súčasný stav výkonov cestovného ruchu v záujmovom území	18
1.6.1 Príjazdy a prenocovania	18
1.6.2 Návštevníci podľa krajiny pôvodu	22
2 Cieľ práce	26
3 Metodika práce a metódy skúmania	27
3.1 Charakteristika objektu skúmania	27
3.1.1 Potenciál pre rozvoj CR v Bratislavskom kraji a okresoch Skalica a Dunajská Streda.....	27
3.1.2 Potenciál pre rozvoj CR na Južnej Morave.....	31
3.1.3 Potenciál pre rozvoj CR v Dolnom Rakúsku	35
3.1.4 Potenciál pre rozvoj CR v oblasti Győr-Moson-Sopron.....	39
3.2 Pracovné postupy	42
3.3 Spôsob získavania údajov a ich zdroje.....	42
3.4 Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov	42
4 Výsledky práce a diskusia	44
4.1 Kultúrno-poznávacie cezhraničné trasy	44
4.1.1 Cez hrady, zámky a kaštiele.....	44
4.1.2 Architektonické skvosty baroka.....	49
4.1.3 Za starými Rimanmi.....	54
4.1.4 Cesta židovského kultúrneho dedičstva	56
4.2 Tradície a remeslá	59
4.3 Za termálnymi prameňmi a relaxom	62

4.4	Po stopách tradícií vinohradníctva	66
4.5	Na bicykli cez 4 štáty	73
Záver		75
Zoznam použitej literatúry		77
PRÍLOHY		86

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1: <i>Počet turistov na Slovensku, v Českej republike, Rakúsku a Maďarsku za roky 2010-2013</i>	18
Graf 2: <i>Počet turistov za krajiny v roku 2013 s rozdelením na domácich a zahraničných návštevníkov</i>	19
Graf 3: <i>Počet turistov v záujmových oblastiach za roky 2010-2013</i>	19
Graf 4: <i>Počet turistov v roku 2013 v záujmových oblastiach s rozdelením na domácich a zahraničných návštevníkov</i>	20
Graf 5: <i>Počet prenocovaní turistov v záujmových oblastiach za roky 2010-2013</i>	21
Graf 6: <i>Návštevníci BSK a okresov Skalica a Dunajská Streda v roku 2013 podľa krajiny pôvodu</i>	23
Graf 7: <i>Návštevníci Južnej Moravy v roku 2013 podľa krajiny pôvodu</i>	23
Graf 8: <i>Návštevníci Dolného Rakúska v roku 2013 podľa krajiny pôvodu</i>	24
Graf 9: <i>Návštevníci Győr-Moson-Sopron v roku 2013 podľa krajiny pôvodu</i>	25
 Tabuľka 1: <i>Priemerný počet prenocovaní v záujmovom území za roky 2010-2013</i>	21
Tabuľka 2: <i>Koeficient návštevnosti v záujmových oblastiach za rok 2013</i>	22

Úvod

Cestovný ruch zasahuje vďaka svojmu interdisciplinárnemu charakteru do mnohých sfér národného hospodárstva, čo je v prípade jeho rozvoja predpokladom vzniku výhod pre daný štát či destináciu. Okrem priamych ekonomických prínosov súvisiacich s príjmami za činnosti cestovného ruchu sú v dôsledku multiplikačného efektu vytvárané aj nepriame prínosy. Z uvedených dôvodov je pre zabezpečenie integrácie ako aj hospodárskeho a sociálneho rastu jednotlivých štátov nevyhnutné pracovať na podpore a rozvoji odvetvia turizmu a vynakladať snahu na prilákanie väčšieho množstva návštevníkov, či už domácich alebo zahraničných. Ukazovateľom kvality ponuky cestovného ruchu v určitom regióne je práve účasť a návštevnosť domácich obyvateľov, ktorá má potenciál zvýšiť aj prílev zahraničných turistov. V dôsledku toho naberá na významne práve aktivizácia domáceho cestovného ruchu.

Jednou z foriem podpory turizmu je tvorba určitých špecifických produktov a balíčkov, ktoré dávajú do pozornosti ponuku jednotlivých destinácií. Na základe prítomnosti rozličných predpokladov rozvoja danej oblasti môžu nadobúdať i produkty cestovného ruchu rôzne formy. Okrem potenciálu a súčasného stavu výkonov cestovného ruchu toho ktorého regiónu je nevyhnutné zohľadniť aj súčasné trendy smerovania a vývoja cestovateľských preferencií obyvateľstva.

V dnešnej dobe sa spolu s liberalizáciou a integračnými aktivitami Európskej únie prehlbujú možnosti medzinárodnej spolupráce členských krajín v rozličných odvetviach. Preto i oblasti cestovného ruchu netreba zabúdať na výhody participácie predovšetkým so susediacimi regiónmi a pri snahe propagovať atraktivity určitého územia sa neorientovať len podľa národných hraníc.

Nasledovná práca má za cieľ preskúmať predpoklady rozvoja a súčasný stav cestovného ruchu vo vybranom regióne Slovenska a prihraničných regiónoch susediacich krajín a na základe toho navrhnúť spoločné tematické produkty s potenciálom aktivizovať domáci, ako aj zahraničný aktívny cestovný ruch. Danú tému sme sa rozhodli spracovať z dôvodu, že podpora domáceho cestovného ruchu na Slovensku si podľa nášho názoru vyžaduje väčšiu pozornosť, čo potvrdzujú aj ciele marketingovej stratégie Slovenskej agentúry pre cestovný ruch (SACR) na nadchádzajúce obdobie.

1 Súčasný stav riešenej problematiky

Odvetvie cestovného ruchu tvorí dôležitú súčasť hospodárstva, pričom sa významne podieľa na celosvetovej produkcii služieb a zamestnanosti. V súčasnosti spolu s rozvojom globalizácie, internacionalizácie, mobility, moderných technológií a so zvyšovaním životnej úrovne obyvateľov rastie aj počet medzinárodných turistov. Samotný pojem cestovný ruch, produkt cestovného ruchu, dopyt a ponuku cestovného ruchu z pohľadu viacerých autorov objasňuje nasledovná kapitola. Zároveň poukazuje na súčasné trendy v cestovnom ruchu a s tým spojený význam podpory domáceho cestovného ruchu a približuje súčasný stav výkonov cestovného ruchu týkajúci sa počtu turistov, príjazdov i prenocovaní v záujmovom území.

1.1 Cestovný ruch a jeho typológia

Charakterizovať alebo určitým spôsobom vymedziť cestovný ruch sa pokúšali približne od začiatku 20. storočia mnohí autori. Tak ako vo viacerých sférach, aj v oblasti cestovného ruchu existuje dnes niekoľko názorov na jeho definíciu.

Podľa definície UNWTO (Svetovej organizácie cestovného ruchu) cestovný ruch zahŕňa činnosti osôb cestujúcich na miesta mimo svojho obvyklého prostredia, na dobu kratšiu ako jeden rok, za akýmkoľvek účelom (oddychu, obchodu alebo iným osobným účelom), pokiaľ nejde o činnosti spojené so zamestnaním v subjekte sídliacom v danej krajine.¹

Jednu z najširšie akceptovaných definícií publikoval Kaspar, ktorý definuje cestovný ruch ako súhrn vzťahov a javov, ktoré vyplývajú z cestovania alebo pobytu osôb, pričom miesto pobytu nie je hlavným ani trvalým miestom bydliska ani zamestnania.²

Gúčik³ rozumie cestovným ruchom „súbor činností zameraných na uspokojovanie dopytu spojeného s cestovaním a pobytom osôb mimo miesta trvalého

¹UNITED NATIONS. 2010. *International Recommendations for Tourism Statistics 2008*. [online]. New York : 2010. 145 p. [cit. 22.04.2014] Dostupné na internete:

<http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/seriesm_83rev1e.pdf>. ISBN 978-92-1-161521-0.

² CLAUDE, K. 1995. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica : Cestovateľ, 1995. s. 10. ISBN 80-901166-5-5.

³ GÚČIK, M. 2000. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica : UMB – Ekonomická fakulta, 2000. s. 7. ISBN 80-8055-355-6.

bydliska a zvyčajne vo voľnom čase za účelom odpočinku, poznávania, zdravia, rozptýlenia a zábavy, kultúrneho a športového vyžitia a služobných ciest.“

Podobným spôsobom ho charakterizuje Novacká⁴: „cestovný ruch tvorí súbor aktivít v určitom prostredí, ktoré uspokojujú potreby ľudí súvisiace s cestovaním mimo ich trvalého bydliska, bez rozdielu, či dôvodom tohto cestovania je oddych alebo nepravidelná povinnosť (služobná cesta).“

Uvedené definície cestovného ruchu zahŕňajú všetky formy cestovných a pobytových aktivít, ktoré prebiehajú z rozličných dôvodov a sú realizované rôznym spôsobom. Hlavné formy cestovného ruchu možno vymedziť nasledovne⁵:

- rekreačný
- kultúrno-poznávací
- náboženský, religiózny
- kúpeľno-liečebný a zdravotný
- športovo-turistický
- poľovnícky a lovecký
- vidiecky (jeho súčasťou je agroturizmus)
- incentívny (exkurzie a odborné tematické zájazdy, odborné výstavy a veľtrhy, kongresy, konferencie, biznis, vzdelávací cestovný ruch)
- zážitkový
- nákupný
- trvalo udržateľný (jeho súčasťou je ekoturizmus)
- virtuálny
- vesmírny

Cestovný ruch možno rozlišovať podľa rôznych ďalších kritérií, akými sú dĺžka trvania pobytu, spôsob organizácie, spôsob financovania, počet účastníkov a pod.

Pri klasifikácii cestovného ruchu podľa miesta realizácie, rozlišujeme z pohľadu danej krajiny tri druhy cestovného ruchu⁶:

⁴ NOVACKÁ, Ľ. 1996: *Klient v cestovnom ruchu*. Bratislava : Eurounion, 1996, s. 9. ISBN 80-85568-60-8.

⁵ NOVACKÁ, Ľ. a kol. 2014. *Cestovný ruch, technika služieb, delegát a sprievodca*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2014, s.21. ISBN 978-80-225-3948-7.

⁶KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV. 1999. Rozhodnutie Komisie z 9. decembra 1998 o postupoch na vykonávanie smernice Rady 95/57/ES o zbere štatistických údajov v oblasti cestovného

- a) domáci cestovný ruch – zahŕňa aktivity osôb s bydliskom v danej krajine, ktorí cestujú a zdržiavajú sa len v rámci uvedenej krajiny, mimo miesta svojho obvyklého prostredia;
- b) zahraničný aktívny cestovný ruch = príjazdový (incoming tourism) - predstavuje aktivity osôb bez bydliska v danej krajine, ktorí cestujú a zdržiavajú sa v tejto krajine a mimo miesta svojho obvyklého prostredia;
- c) zahraničný pasívny cestovný ruch = výjazdový (outgoing tourism) - zahŕňa aktivity osôb s bydliskom v danej krajine, ktorí cestujú a zdržiavajú sa mimo danej krajiny a mimo miesta svojho obvyklého prostredia.

Kombináciou uvedených druhov cestovného ruchu je možné vyčleniť ďalšie kategórie:

- a) vnútorný (vnútroštátny) cestovný ruch = domáci + aktívny cestovný ruch; ide o cestovný ruch uskutočňovaný na území určitej krajiny;
- b) národný cestovný ruch = domáci + pasívny cestovný ruch; zahŕňa cestovateľské aktivity občanov určitej krajiny, a to doma i v zahraničí;
- c) medzinárodný cestovný ruch = aktívny + pasívny cestovný ruch; predstavuje cestovný ruch, pri ktorého uskutočňovaní sa prekračujú národné hranice.

1.2 Dopyt a ponuka v cestovnom ruchu

Nositeľom **dopytu po cestovnom ruchu** je subjekt - účastník cestovného ruchu (návštevník), ktorý využívaním služieb cestovného ruchu uspokojuje svoje potreby.

Potreby v odvetví cestovného ruchu možno vnímať ako primárne a sekundárne, pričom primárne potreby predstavujú sprostredkovanie styku s prírodou, kultúrne a športové vyžitie, potrebu odpočinku, relaxácie, zmeny prostredia, poznávania, nevšedných zážitkov a podobne. Sekundárne (druhotné) potreby umožňujú realizáciu služieb, ktoré uspokojujú primárne potreby, ako napríklad doprava, ubytovanie či stravovanie.⁷

Z uvedeného vyplýva, že účasť na cestovnom ruchu je podmienená rozličnými

ruchu. In *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 1999, [cit. 10.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999D0035&from=SK>>

⁷JAKUBÍKOVÁ, D. 2009. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha : GRADA Publishing, 2009. s. 48. ISBN 978-80-247-3247-3.

motívmi, ktoré sú klasifikované ako⁸:

- a) fyzické (liečenie, šport),
- b) kultúrne (poznávanie krajín, zvykov, kultúr),
- c) medziľudské (návšteva známych, útek od civilizácie) a
- d) motívy prestíže (túžba po uznaní).

Dopyt po cestovnom ruchu sa vyznačuje viacerými charakteristickými znakmi⁹:

- komplexnosť dopytu: uspokojovanie rôznorodých potrieb
- sezónnosť dopytu: v dôsledku dovolení, prázdnin, striedania ročných období
- pružnosť dopytu: dynamický vývin vplyvom ekonomických, politických, klimatických, technologických a sociálnych faktorov
- priorita dopytu: rozvoj cestovného ruchu len za predpokladu existencie dopytu
- diferencovanosť dopytu: rozličná motivácia účastníkov a forma ich účasti
- jednota spotreby a produkcie: fyzická prítomnosť zákazníka v mieste spotreby
- globálny charakter dopytu: v závislosti od trendov vo svete

Na druhej strane **ponuku cestovného ruchu** tvorí objekt cestovného ruchu, resp. určité cieľové miesto či destinácia, podniky a inštitúcie cestovného ruchu.

Podobne ako pri dopyte, primárnu ponuku predstavuje predovšetkým priestor na rekreáciu a sekundárna ponuka zabezpečuje uspokojenie sekundárnych potrieb návštevníkov, je teda tvorená turistickou infraštruktúrou, supraštruktúrou a všeobecnou infraštruktúrou.¹⁰

Medzi charakteristické znaky ponuky v cestovnom ruchu zaradujeme¹¹:

- komplexnosť a komplementarita ponuky: komplex služieb a statkov na uspokojenie potrieb
- priestorová koncentrácia: na základe cieľového miesta
- nízka pružnosť ponuky: viazanosť primárnej ponuky na miesto a čas

⁸ PAGE, S. J. 2007. *Tourism Management : Managing for Change*. 2. vyd. Oxford : Elsevier, 2007. s. 48. ISBN 978-0-7506-8205-1.

⁹ GÚČIK, M. a kol. 2012. *Manažment cieľového miesta cestovného ruchu*. Banská Bystrica : DALI-BB, 2012. s. 40-43. ISBN 978-80-8141-025-3.

¹⁰ JAKUBÍKOVÁ, D. 2009. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha : GRADA Publishing, 2009. s. 55. ISBN 978-80-247-3247-3.

¹¹ GÚČIK, M. a kol. 2012. *Manažment cieľového miesta cestovného ruchu*. Banská Bystrica : DALI-BB, 2012. s. 40-43. ISBN 978-80-8141-025-3.

- vysoký stupeň pripravenosti na poskytovanie služieb: nevyhnutnosť zosúladenia spotreby s produkciou služieb
- internacionalizácia činnosti: nutná v rámci presadenia sa v globálnom konkurenčnom prostredí; nevyhnutnosť vstupovať na trh ako súčasť cieľového miesta, využívať regionálne prednosti vyplývajúce z lokalizácie a zároveň si zachovať svoju jedinečnosť ako konkurenčnú výhodu

1.3 Produkt cestovného ruchu

Vo všeobecnosti je produktom čokoľvek, čo môže byť ponúknuté na trhu, na získanie, použitie alebo spotrebu a môže uspokojiť určitú potrebu alebo želanie. Zahŕňa fyzické objekty, služby, miesta, organizácie a myšlienky.¹²

Produkt cestovného ruchu sa oproti produktu v klasickom ponímaní odlišuje určitými špecifickými charakteristikami. Gúčík¹³ definuje produkt cestovného ruchu ako komplexný súbor zážitkov (služieb a statkov), ktoré majú za cieľ uspokojiť potreby návštevníkov v cieľovom mieste. Vyznačuje sa viacerými vlastnosťami, ako sú nehmotnosť, viazanosť na cieľové miesto, spolupráca producentov, pomínavosť, nestálosť, substituovateľnosť či sezónnosť dopytu. R. N. Batta¹⁴ zaraďuje k charakteristikám produktu cestovného ruchu aj obmedzenú kapacitu jeho rozvoja, nakoľko niektoré jeho aspekty ako prostredie, hory, jazerá alebo prírodné scenérie nie je možné zmeniť.

V užšom zmysle slova je možné produkt cestovného ruchu chápať ako produkt, ktorý si účastník cestovného ruchu zakúpi, napr. prepravu alebo ubytovanie (oddelené alebo ako balíček). Avšak v širšom zmysle je produktom cestovného ruchu súbor všetkých aktivít, ktoré turista vykonáva a atrakcií, zariadení a služieb, ktoré mu to umožňujú. Z pohľadu účastníka cestovného ruchu pokrýva kompletný produkt celkový zážitok od odchodu z domu až po návrat. Narozdiel od individuálneho produktu, akým je napríklad hotelová izba alebo miesto v lietadle, je produkt cestovného ruchu, či už je

¹² KOTLER, P. - BOWEN, J. T. - MAKENS, J. C. 2010. *Marketing for hospitality and tourism*. 5th ed. Upper Saddle River : Pearson, 2010. s. 230. ISBN 978-0-13-245313-4.

¹³ GÚČIK, M. 2011. *Marketing cestovného ruchu*. Banská Bystrica : DALI-BB, 2011. s. 96. ISBN 978-80-89090-85-3.

¹⁴ BATTÀ, R. N. 2000. *Tourism & The Environment. A Quest for Sustainability*. [online]. New Delhi : Indus Publishing, 2000. s. 35. [cit. 20.11.2014]. Dostupné na internete: <<https://books.google.sk/books?id=IDJrdjwM7qYC&pg=PA26&lpg=PA26&dq=definition+tourism+product&source=bl&ots=5mTmiROpFV&sig=hhKDQ1WLnzHtvJfbIFevqacKZok&hl=sk&sa=X&ei=cETeVNuPMYqrU8qrgKgD&ved=0CB4Q6AEwADgK#v=onepage&q=definition%20tourism%20product&f=false>>. ISBN 81-7387-110-8.

to dovolenka pri mori, poznávací zájazd alebo obchodná cesta, komplexným produktom.¹⁵

Na strane ponuky rozlišuje Gúčik¹⁶ štyri úrovne produktu cestovného ruchu:

1. jadro produktu: prostriedok na uspokojenie potrieb
2. skutočný produkt: líši sa od porovnateľných produktov svojimi vlastnosťami
3. rozšírený produkt: prekonáva očakávania zákazníkov
4. potenciálny produkt: možné rozšírenia produktu v budúcnosti

Ako uvádza Novacká¹⁷, produktom cestovného ruchu môže byť aj destinácia – geografický priestor určený ako cieľ cesty, či už ide o krajinu, región alebo lokalitu. Destinácia pritom nemusí byť teritoriálne limitovaná národnými hranicami a môže byť prezentovaná na rôznej úrovni od globálnej až po miestnu. Je možné vytvoriť ju na základe určitého jednotného obsahového zamerania, napr. Banícka cesta v SR. Holloway¹⁸ zaraďuje k prvkom produktu cestovného ruchu aj dostupnosť destinácie.

Ponuku cestovného ruchu predstavuje aj balíček – package, ktorý je produktom tvoreným súborom služieb. Balíčky majú viacero výhod z pohľadu zákazníkov aj poskytovateľov služieb, ako napríklad ekonomická výhodnosť, pohodlie, predlžovanie dĺžky pobytu či zvyšovanie príťažlivosti a dopytu mimo sezónu a na špecifických trhoch.

1.4 Predpoklady rozvoja cestovného ruchu

Rozvinutosť cestovného ruchu v určitej destinácii a jej návštevnosť závisí od viacerých faktorov. Každá destinácia má na základe rozdielneho prostredia, jeho atraktívnosti, vybavenosti službami a ich kvality rozličné predpoklady na rozvoj cestovného ruchu.

Súbor predpokladov rozvoja cestovného ruchu je možné podľa Mariota¹⁹ rozdeliť na tri skupiny:

¹⁵ MEDIK S. 2003. *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*. [online]. 3th ed. Oxford : Butterworth-Heinemann, 2003. s. 168. [cit. 20.11.2014]. Dostupné na internete: <<https://englishedu.files.wordpress.com/2008/10/dictionary-of-travel-tourism-hospitality.pdf>>. ISBN 0 7506 5650 6.

¹⁶ GÚČIK, M. 2011. *Marketing cestovného ruchu*. Banská Bystrica : DALI-BB, 2011. s. 98. ISBN 978-80-89090-85-3.

¹⁷ NOVACKÁ, Ľ. 2013. *Cestovný ruch, udržateľnosť a zodpovednosť na medzinárodnom trhu*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013. s. 89. ISBN 978-80-225-3475-8.

¹⁸ HOLLOWAY, J. C. 2004. *Marketing for tourism*. 4th ed. Harlow : FT Prentice Hall, 2004. s. 130. ISBN 0-273-68229-6.

¹⁹ MARIOT, P. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava : Veda, 1983. s. 88. ISBN 71-053-83.

- a) lokalizačné predpoklady rozvoja cestovného ruchu: primárny potenciál a jeho lokalizácia
- b) realizačné predpoklady rozvoja cestovného ruchu: sekundárny potenciál, ktorým je komunikačný systém, infraštruktúra a supraštruktúra cestovného ruchu
- c) selektívne predpoklady rozvoja cestovného ruchu: určujú výber účastníkov na základe sídelných, ekonomických, sociálnych a demografických charakteristík

Základom motivácie potenciálnych účastníkov cestovného ruchu sú lokalizačné predpoklady, ktoré vytvárajú primárny potenciál. Priaznivé hodnoty týchto predpokladov určujú atraktivitu destinácie a sú základným predpokladom tvorby ponuky v cestovnom ruchu. Delia sa na prírodné (vodstvo, reliéf, rastlinstvo, živočíšstvo, podnebie) a kultúrno-správne (kultúrno-historické pamiatky, inštitúcie, podujatia) predpoklady.²⁰

1.5 Trendy v cestovnom ruchu

Rovnako ako v ostatných odvetviach hospodárstva, aj v cestovnom ruchu sú pre určité časové obdobie charakteristické rôzne trendy dopytu, súvisiace so zmenami životného štýlu účastníkov cestovného ruchu. Tie následne ovplyvňujú ponuku a tvorbu turistických produktov, preto je dôležité ich včas rozpoznať a reagovať na ne.

Niektoré trendy v cestovnom ruchu, ako presun od produktov a servisu k zážitkom, nezávislé cestovanie, rastúci záujem o životné prostredie alebo preferencia ciest bližšie k domovu pretrvávajú na trhu už dlhší čas.²¹

Význam domáceho cestovného ruchu stále rastie, cestovanie v rámci domáceho regiónu má dokonca zohrávať kľúčovú úlohu v medzinárodnom cestovnom ruchu. Ďalším trendom je uprednostňovanie kratšej dovolenky viackrát do roka pred jednou hlavnou dovolenkou s dlhším trvaním, ako sa už ukázalo aj v Európe. Nadalej pretrváva záujem o rodinné dovolenky. Na trendy v cestovnom ruchu vplýva takisto demografický vývoj a starnutie obyvateľstva, na základe ktorého môžeme predpokladať zvýšený záujem o liečebné a wellness pobyty.²²

²⁰ PLESNÍK, P. 2010. *Geografia cestovného ruchu*. Praha : Vysoká škola cestovního ruchu a teritoriálních studií v Praze, 2010. s. 8. ISBN 978-80-254-7253-8.

²¹ BOROVSÝ, J. - SMOLKOVÁ, E. - NIŇAJOVÁ, I. 2008. *Cestovný ruch: trendy a perspektívy*. Bratislava : Iura Edition, 2008. s. 18-21. ISBN 978-80-8078-215-3.

²² SACR. 2013. *Marketingová stratégia Slovenskej agentúry pre cestovný ruch na roky 2014-2020*. [online]. s. 14 [cit. 10.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.sacr.sk/fileadmin/>>

S demografickými zmenami súvisí aj vznik nového perspektívneho segmentu klientely 50+. Ide o pomerne silný segment s vysokým fondom voľného času, ktorý preferuje pohodlie, rýchly presun do destinácie a predmetom ich záujmu je okrem relaxačných a kúpeľných stredísk z veľkej časti kultúrny cestovný ruch.²³ Rastúcim segmentom klientely sú aj mladí cestovatelia, ktorí uprednostňujú pred medzinárodnými reťazcami pobyt v lokálnych hoteloch, čo môže byť príležitosťou pre miestnych majiteľov ubytovacích zariadení.²⁴

Ďalším z najnovších trendov zaznamenaných v posledných rokoch je neuponáhľané cestovanie (slow travel), ktorého podstatou je spoznávanie destinácie prostredníctvom dlhodobého zážitku. Je takpovediac protikladom k hektickému životnému štýlu a časovo náročným programom poznávacích zájazdov. V rámci neuponáhľaného cestovania sa návštevník stáva súčasťou miestneho prostredia, vyhľadáva lokálne špeciality a tradície, pešími resp. cyklistickými výletmi spoznáva bezprostredné okolie, pričom minimálne zasahuje do prostredia. Vybraná destinácia sa má nachádzať v menšej vzdialenosti, aby aj na prepravu do nej nebolo nutné využívať rýchle dopravné prostriedky, ako napr. letecká doprava.²⁵

Výskum agentúry Czech Tourism zameraný na domáci cestovný ruch ukazuje, že viac ako polovica letných návštevníkov ostáva v navštívenom regióne len jeden deň, v zime rastie záujem i o víkendové pobyty. Takmer 60% opýtaných má záujem spoznať tradície a zvyky daného regiónu, najmä tradičné remeslá, výrobky, architektúru a gastronómiu. Zároveň stúpajú nároky na relaxáciu.²⁶ V prípade prieskumu týkajúceho sa domáceho cestovného ruchu na Slovensku sa preukázal nedostatok informácií o miestach a možnostiach trávenia dovolenky v rámci Slovenska. Na podporu cestovného ruchu v jednotlivých regiónoch je preto potrebné zamerať sa najmä na komunikáciu o regióne.²⁷

user_upload/Statistiky/strategiaSACR/Marketingova_strategia_SACR_2014_2020.pdf>

²³ PLESNÍK, P. 2011. Segment klientely 50+ ako zdroj možného dopytu na Slovensku. In *Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie*. ISSN 1337-9313, 2011, roč. 3, č. 1-4, s. 90-93.

²⁴ HORVÁTHOVÁ, J. 2014. Mládež cestuje čoraz viac. In *Trend : týždenník o ekonomike a podnikaní. Príloha Trend Top v cestovaní*. ISSN 1335-0684, 2014, roč. 24, č. 18, s. 32.

²⁵ PLESNÍK, P. 2014. Nové trendy dopytu v cestovnom ruchu - neuponáhľané cestovanie. In *Cestovní ruch, hotelnictví a lázeňství ve světle vědeckého výzkumu a praxe. Mezinárodní vědecká konference* [CD-ROM]. Karviná : Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karvině, 2014, s. 310-314. ISBN 978-80-7248-955-8.

²⁶ REDAKCIA. 2015. Domáci návštěvníci a turisté: jací jsou a co chtějí? In *COT business : časopis pro profesionály v cestovním ruchu*. ISSN 1212-4281, 2015, roč. 17, č. 1, s. 22.

²⁷ BOBOVNICKÝ, A. 2013. Slovensko – destinácia, ktorú sami nepoznáme. In *Trend : týždenník o ekonomike a podnikaní. Príloha Trend Top v cestovaní*. ISSN 1335-0684, 2013, roč. 23, č. 18, s. 16-17.

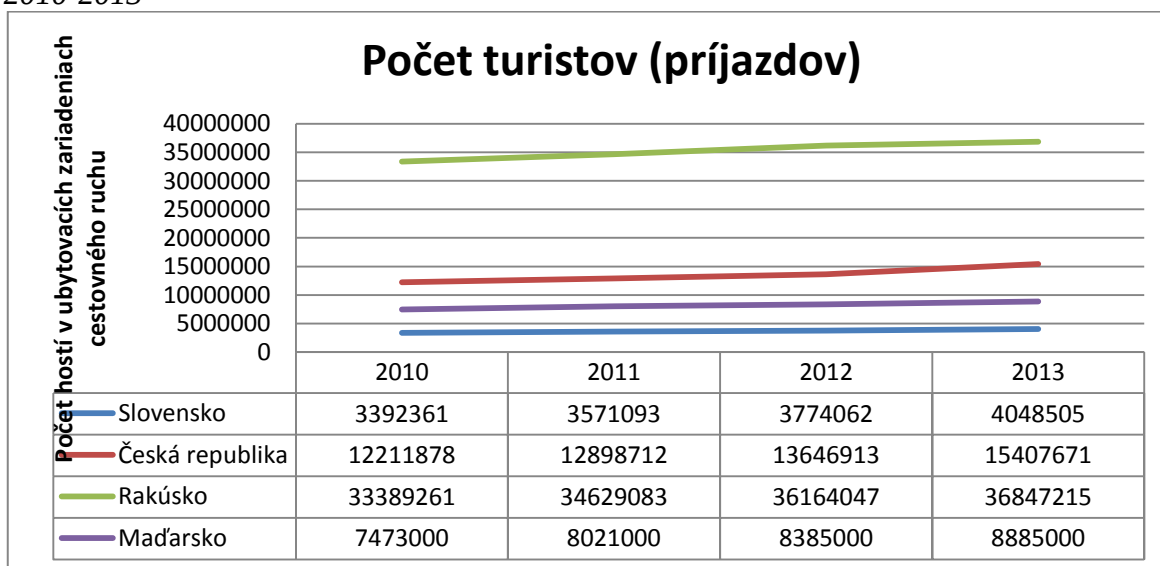
1.6 Súčasný stav výkonov cestovného ruchu v záujmovom území

Záujmová oblasť, ktorou sa v našej diplomovej práci zaoberáme, je tvorená prihraničnými územiami krajín Slovenska, Rakúska, Česka a Maďarska, konkrétne územím Bratislavského samosprávneho kraja (BSK) a priľahlých okresov Trnavského kraja Dunajská Streda a Skalica, územím Dolného Rakúska, južnej Moravy a župy Győr-Moson-Sopron na území západného Maďarska.

Stav výkonov cestovného ruchu v danej oblasti sme vyhodnotili podľa dostupných štatistík cestovného ruchu, týkajúcich sa domáceho a aktívneho zahraničného cestovného ruchu, ktoré spoločne tvoria vnútorný cestovný ruch na danom území.

1.6.1 Príjazdy a prenocovania

Graf 1: Počet turistov na Slovensku, v Českej republike, Rakúsku a Maďarsku za roky 2010-2013

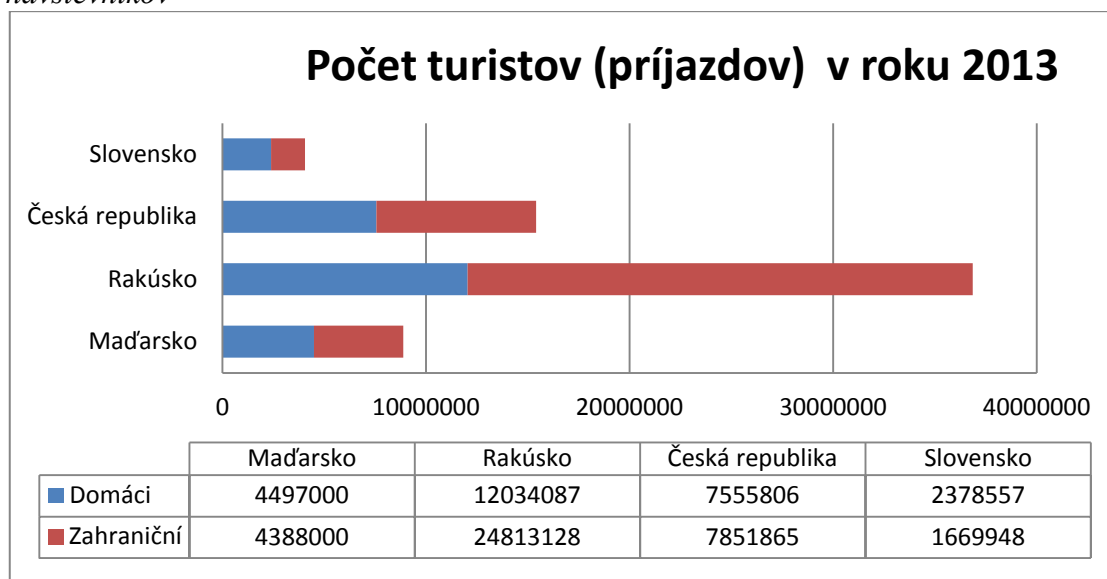

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

V porovnaní počtu turistov (ubytovaných návštevníkov) v rámci krajín Slovensko, Česká republika, Rakúsko a Maďarsko nad ostatnými krajinami výrazne vyčnieva Rakúsko, s počtom turistov viac ako 36 miliónov (rok 2013). Druhý najväčší počet návštevníkov vykazuje Česká republika, nasledovaná Maďarskom. Slovensko navštívili v roku 2013 približne 4 milióny turistov. Zároveň je z grafu možno pozorovať, že v sledovanom období sa každým rokom počet príjazdov vo všetkých

štyroch krajinách zvyšuje.

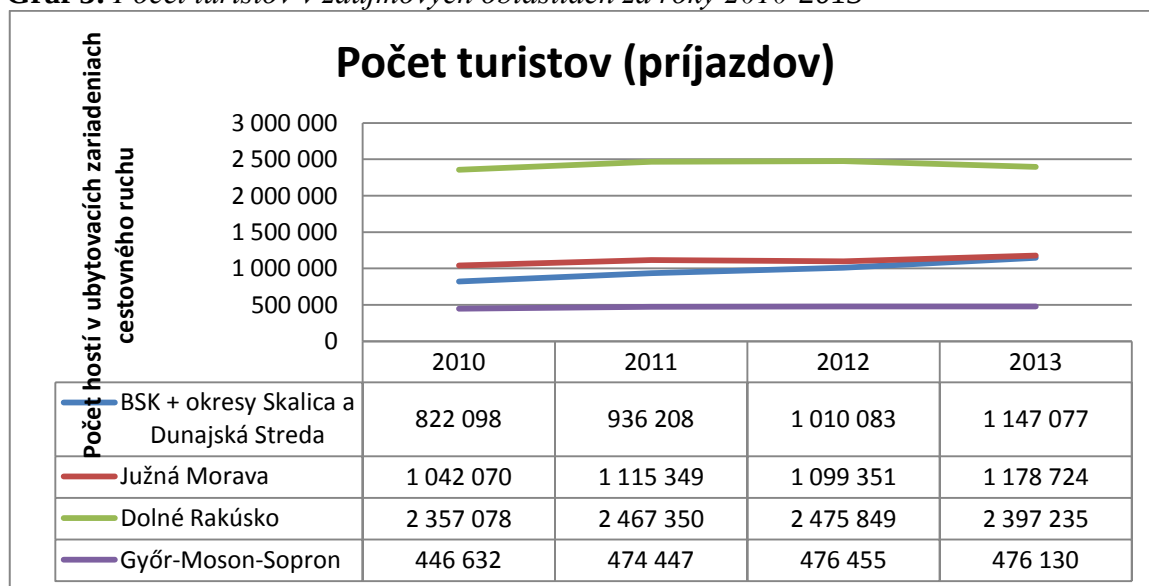
Graf 2: Počet turistov za krajiny v roku 2013 s rozdelením na domácich a zahraničných návštevníkov

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

V grafe 2 zobrazujúcom počty návštevníkov v uvedených krajinách za rok 2013 je viditeľné rozdelenie návštevníkov na domácich a zahraničných. Zatiaľ čo v Rakúsku výrazne prevažujú návštevníci zo zahraničia, v Českej republike a Maďarsku je počet domácich a zahraničných ubytovaných hostí približne rovnaký. Naproti tomu vykazujú ubytovacie zariadenia cestovného ruchu na Slovensku viac domácich ako zahraničných návštevníkov.

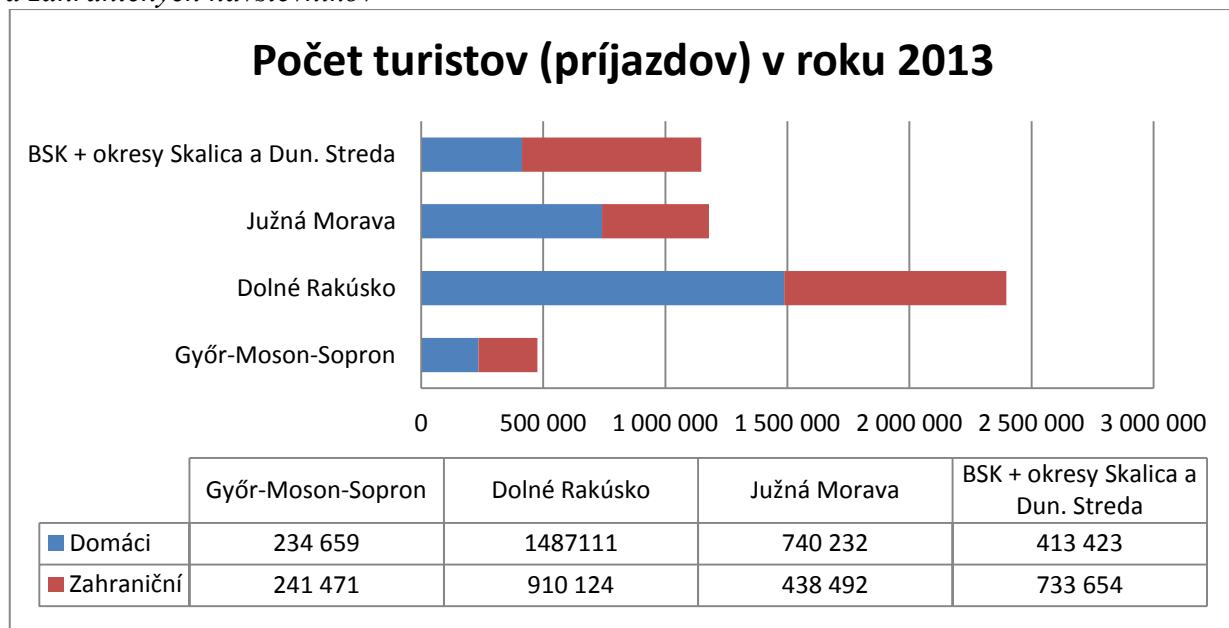
Graf 3: Počet turistov v záujmových oblastiach za roky 2010-2013

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

Počet turistov v záujmových oblastiach vykazuje takisto medziročný nárast, len v roku 2013 mierny pokles v oblasti Győr-Moson-Sopron a v Dolnom Rakúsku, pričom najvýraznejší nárast možno pozorovať v Bratislavskom kraji a príľahlých okresoch. Celkovo najvyšší počet turistov navštívilo Dolné Rakúsko, čo súvisí aj s najväčšou rozlohou územia spomedzi všetkých štyroch oblastí.

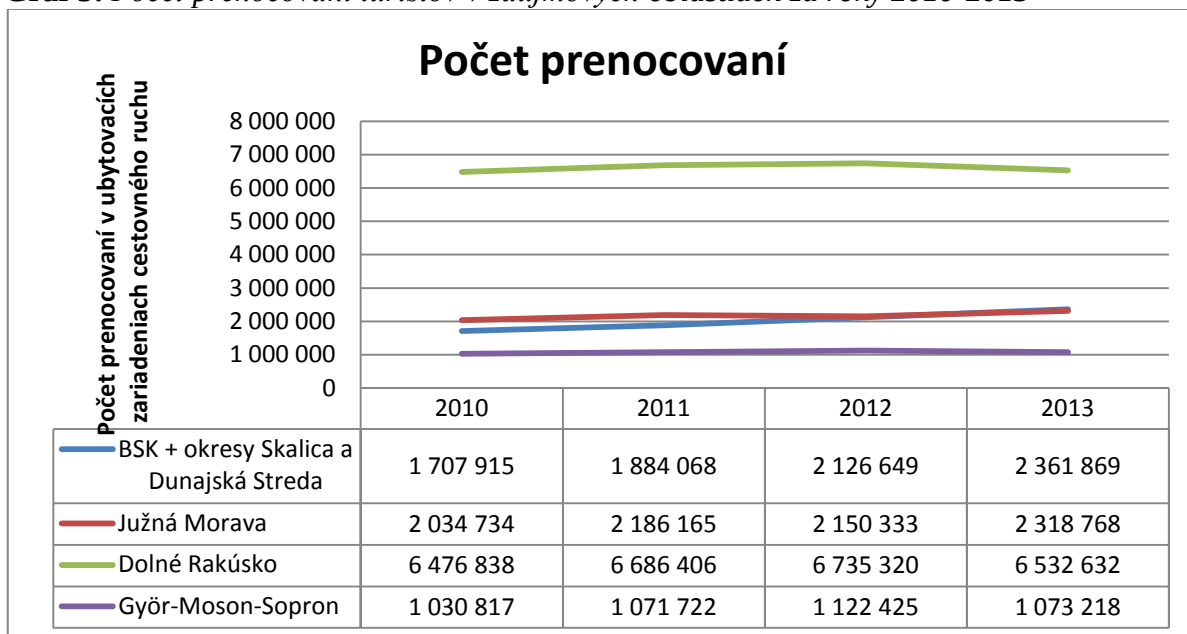
Graf 4: Počet turistov v roku 2013 v záujmových oblastiach s rozdelením na domácich a zahraničných návštevníkov

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

Spomedzi skúmaných regiónov je najvyšší podiel domácich turistov v pomere k zahraničným v oblasti Južnej Moravy a Dolného Rakúska. V župe Győr-Moson-Sopron sú domáci a zahraniční turisti približne v rovnakom pomere, pričom na území Slovenska výrazne prevažujú zahraniční turisti, čo možno pokladať za dôsledok výskytu hlavného mesta v danom regióne.

Graf 5: Počet prenocovaní turistov v záujmových oblastiach za roky 2010-2013

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

Počet prenocovaní približne kopíruje trend počtu príjazdov v danom území, hoci región BSK s okresmi Skalica a Dunajská Streda ako jediný vykazuje neustály rast a v roku 2013 dosahuje väčší počet prenocovaní ako Južná Morava, a to pri menšom počte príjazdov. V roku 2012 pozorujeme mierny pokles počtu prenocovaní v oblasti Južnej Moravy, v Dolnom Rakúsku a Győr-Moson-Sopron v roku 2013.

Tabuľka 1: Priemerný počet prenocovaní v záujmovom území za roky 2010-2013

	2010	2011	2012	2013
Priemerný počet prenocovaní BSK + okresy Skalica a Dunajská Streda	2,1	2,0	2,1	2,1
- domáci	2,4	2,3	2,6	2,5
- zahraniční	1,9	1,9	1,8	1,8
Priemerný počet prenocovaní Južná Morava	2,0	2,0	2,0	2,0
- domáci	2,1	2,1	2,1	2,1
- zahraniční	1,7	1,7	1,7	1,8
Priemerný počet prenocovaní Dolné Rakúsko	2,7	2,7	2,7	2,7
- domáci	3,1	3,0	3,0	3,0
- zahraniční	2,2	2,2	2,2	2,2
Priemerný počet prenocovaní Győr-Moson-Sopron	2,3	2,3	2,4	2,3
- domáci	2,4	2,4	2,5	2,4
- zahraniční	2,2	2,1	2,2	2,1

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

V tabuľke 1 sú uvedené priemerné počty prenocovaní v jednotlivých oblastiach, spolu s rozdelením na domácich a zahraničných turistov. Najviac nocí strávia návštevníci v Dolnom Rakúsku (v priemere 2,7), najmenej na Južnej Morave, kde je to v priemere 2 noci. Zároveň je priemerná dĺžka prenocovania vo všetkých regiónoch vyššia u domácich ako u zahraničných návštevníkov.

Tabuľka 2: *Koeficient návštevnosti v záujmových oblastiach za rok 2013*

	Počet obyvateľov	Počet návštevníkov	Koeficient návštevnosti
BSK + okresy Skalica a Dunajská Streda	783 151	1 147 077	1,46
Južná Morava	1 170 078	1 427 154	1,22
Dolné Rakúsko	1 625 335	2 397 235	1,47
Győr-Moson-Sopron	450 318	476 130	1,06

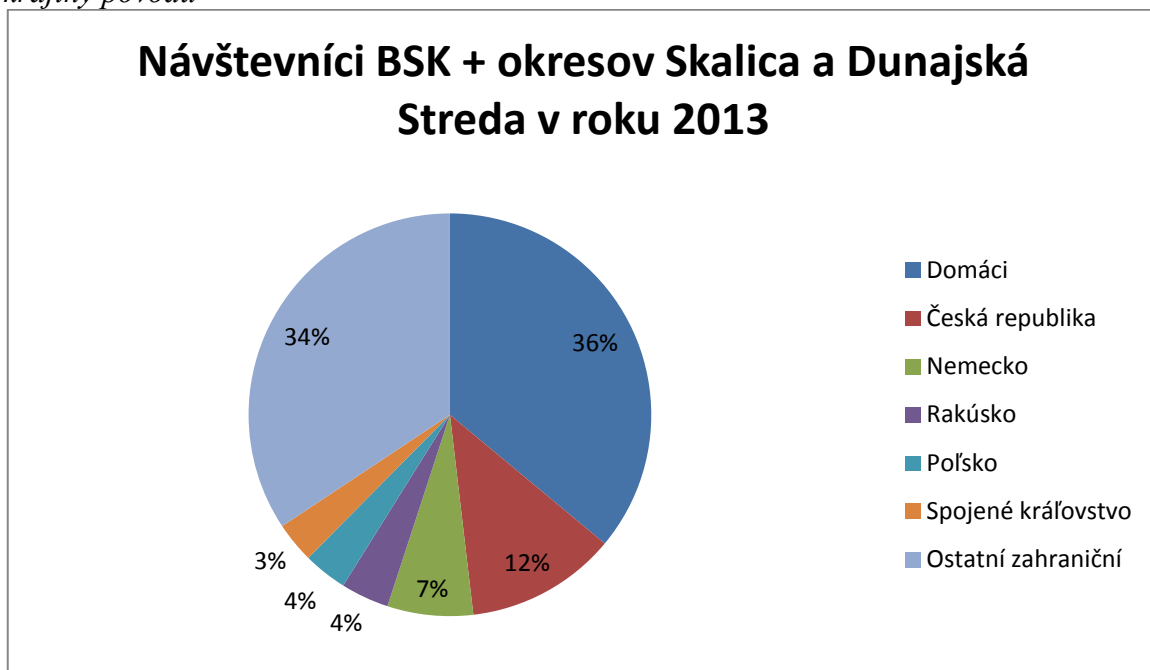
Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

Tabuľka 2 zobrazuje koeficienty návštevnosti v jednotlivých regiónoch za rok 2013, ktoré možno vypočítať ako podiel počtu návštevníkov a počtu obyvateľov v danej oblasti. Ako vyplýva z tabuľky, napriek tomu, že počet návštevníkov v Dolnom Rakúsku dosahuje približne dvakrát také množstvo ako v Bratislavskom kraji a priľahlých prihraničných okresoch, koeficient návštevnosti pre spomenuté oblasti je takmer rovnaký. Župu Győr-Moson-Sopron navštívilo len o niečo viac turistov ako je počet obyvateľov.

1.6.2 Návštevníci podľa krajiny pôvodu

Nasledovné grafy zobrazujú rozdelenie návštevníkov daných oblastí podľa krajiny pôvodu, pričom je taktiež viditeľný pomer domácich a zahraničných návštevníkov.

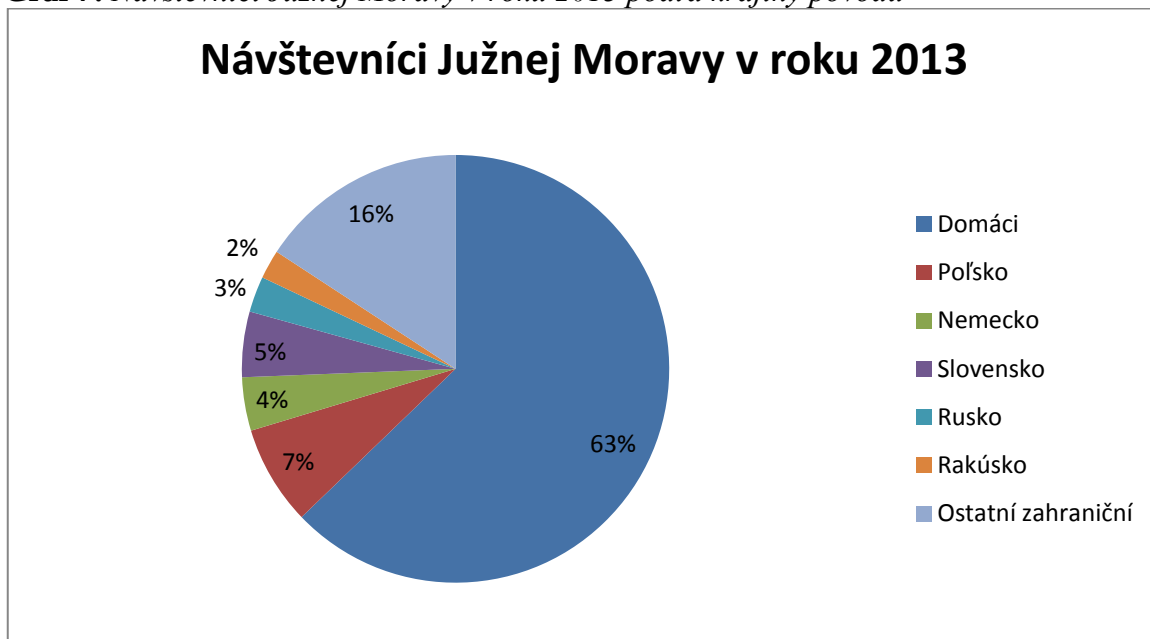
Graf 6: *Návštevníci BSK a okresov Skalica a Dunajská Streda v roku 2013 podľa krajiny pôvodu*

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

Bratislavský kraj spolu s okresmi Skalica a Dunajská Streda navštívilo v roku 2013 len 36% domácich turistov. Najviac zahraničných turistov (12%) prišlo z Českej republiky, Nemecka, Rakúska a Poľska. Až 34% podiel návštevníkov tvoria zahraniční turisti z ostatných krajín.

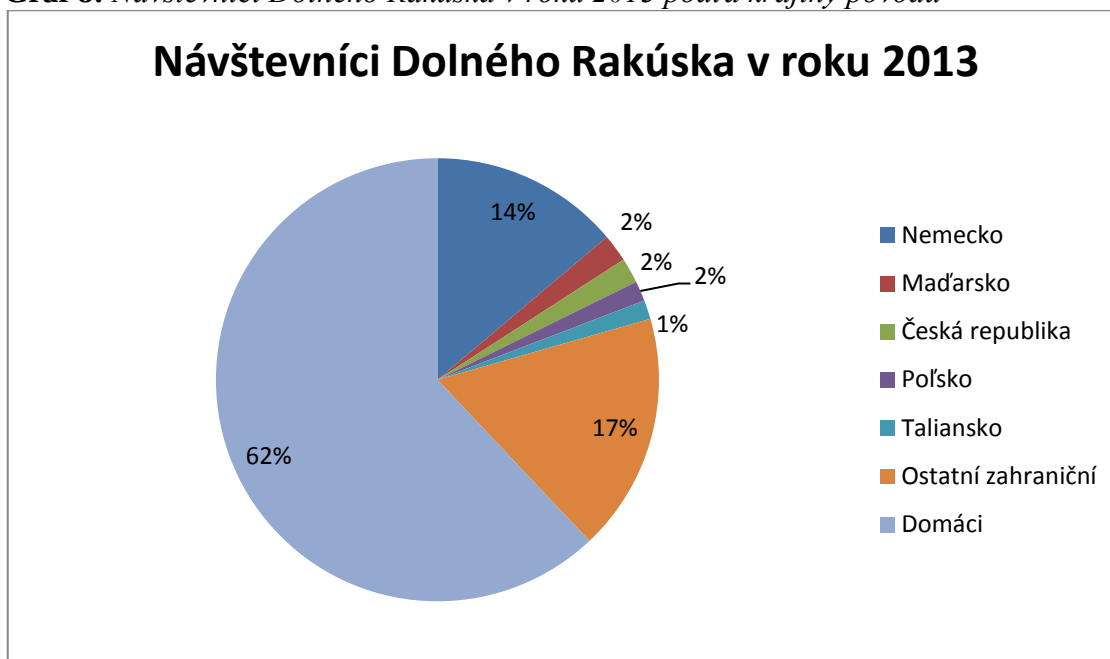
Graf 7: *Návštevníci Južnej Moravy v roku 2013 podľa krajiny pôvodu*

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

Región Južnej Moravy bol v roku 2013 najviac navštevovaný domácimi turistami, ktorí z celkového počtu návštevníkov tvorili až 63%. Zo zahraničných turistov patrili medzi najvýznamnejšie trhy Poľsko, Nemecko, Slovensko, Rusko a Rakúsko, pričom pomerne výrazný podiel (16%) tvorili turisti z ostatných krajín.

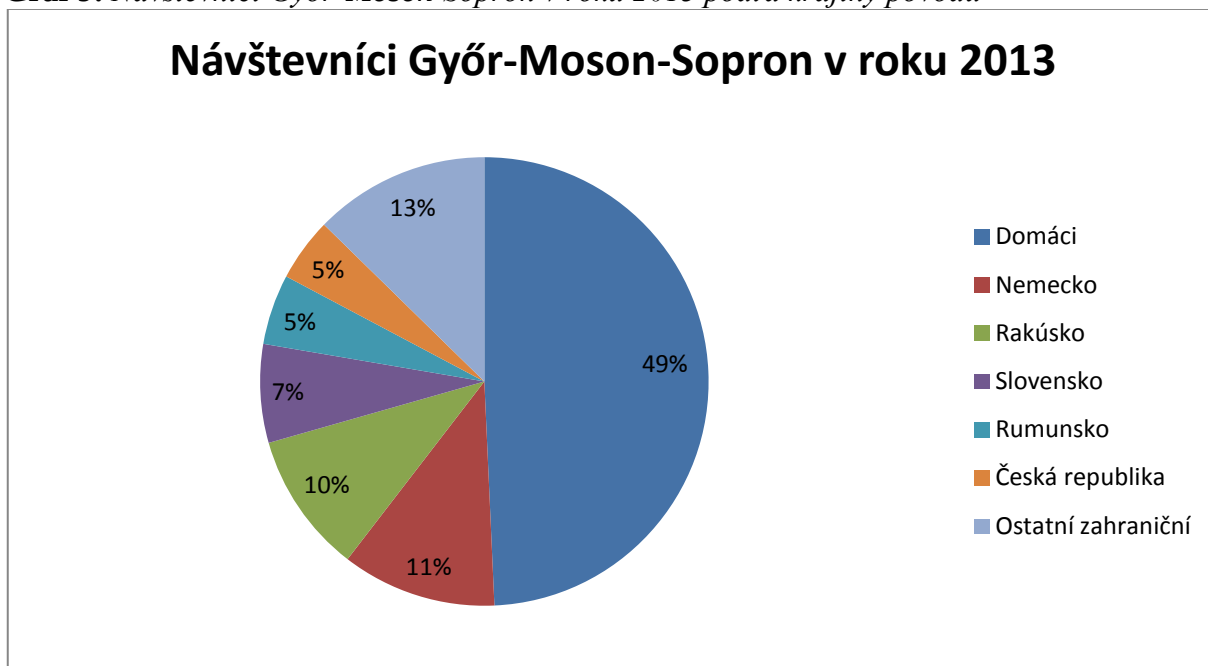
Graf 8: *Návštevníci Dolného Rakúska v roku 2013 podľa krajiny pôvodu*

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

Rovnako ako na Južnej Morave, aj v Dolnom Rakúsku tvoria až 62% podiel návštevníkov domáci turisti. Nemeckí turisti predstavujú 14% zo všetkých hostí, za ktorými nasledujú Maďari, Česi, Poliaci a Taliani. Takisto pomerne veľký podiel návštevníkov (17%) predstavujú zahraniční turisti z ostatných krajín.

Graf 9: *Návštevníci Győr-Moson-Sopron v roku 2013 podľa krajiny pôvodu*²⁸

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov štatistických úradov jednotlivých krajín

V župe Győr-Moson-Sopron tvoria takmer polovicu všetkých návštevníkov domáci obyvatelia. Zahraniční návštevníci pochádzajú predovšetkým z krajín Nemecko, Rakúsko, Slovensko, Rumunsko a Česka republika.

Z uvedených grafov, znázorňujúcich podiel domácich spolu s rozdelením zahraničných návštevníkov v Bratislavskom samosprávnom kraji, okresoch Skalica a Dunajská Streda, Južnej Morave, Dolnom Rakúsku a župe Győr-Moson-Sopron možno pozorovať, že návštevníci zo Slovenska, Českej republiky, Rakúska a Maďarska patria k najvýznamnejším zdrojovým trhom aktívneho zahraničného cestovného ruchu v každej z týchto oblastí. Aj z tohto hľadiska môžeme vo vytváraní cezhraničných produktov v danom regióne vidieť potenciál a možnosť rozvoja domáceho i aktívneho zahraničného cestovného ruchu.

²⁸ Rozdelenie návštevníkov Győr-Moson-Sopron v roku 2013 podľa krajiny pôvodu je spracované len približne na základe údajov percentuálneho rozloženia návštevníkov oblasti Západné Zadunajsko z dôvodu nedostupnosti údajov pre oblasť župy Győr-Moson-Sopron.

2 Cieľ práce

Cieľom diplomovej práce je návrh opatrení na aktivizáciu domáceho cestovného ruchu na Slovensku, a to v spolupráci s cezhraničnými regiónmi. Tento zámer chceme uskutočniť prostredníctvom tvorby spoločných tematických produktov cestovného ruchu na základe zisteného potenciálu susediacich regiónov Slovenska, Česka, Rakúska a Maďarska.

Rast účasti na domácom a aktívnom zahraničnom cestovnom ruchu je taktiež jedným zo štyroch hlavných cieľov Marketingovej stratégie SACR na roky 2014-2020, pričom ako kvantitatívny cieľ je uvedené výrazné oživenie domáceho cestovného ruchu. Aktivitami na dosiahnutie tohto cieľa je možné prispieť aj k naplneniu ďalších cieľov uvedených v marketingovej stratégii, ktorými sú maximalizácia ekonomických prínosov z cestovného ruchu pre národné hospodárstvo a posilnenie pozície značky Slovenska.

Ako čiastkové ciele potrebné na realizáciu hlavného cieľa možno stanoviť:

- objasnenie relevantných základných pojmov z oblasti cestovného ruchu na základe dostupných prác domácich a zahraničných autorov
- zhrnutie poznatkov o súčasných vývojových tendenciách v cestovnom ruchu
- analýza výkonov cestovného ruchu v skúmaných oblastiach na základe štatistík a ich vzájomné porovnanie
- charakteristika záujmových oblastí a identifikácia potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu
- určenie tematických okruhov pre záujmovú oblasť na základe zisteného potenciálu
- vymedzenie segmentu klientely pre dané produktové línie
- návrh obsahu a zostrojenie trás jednotlivých produktových línií

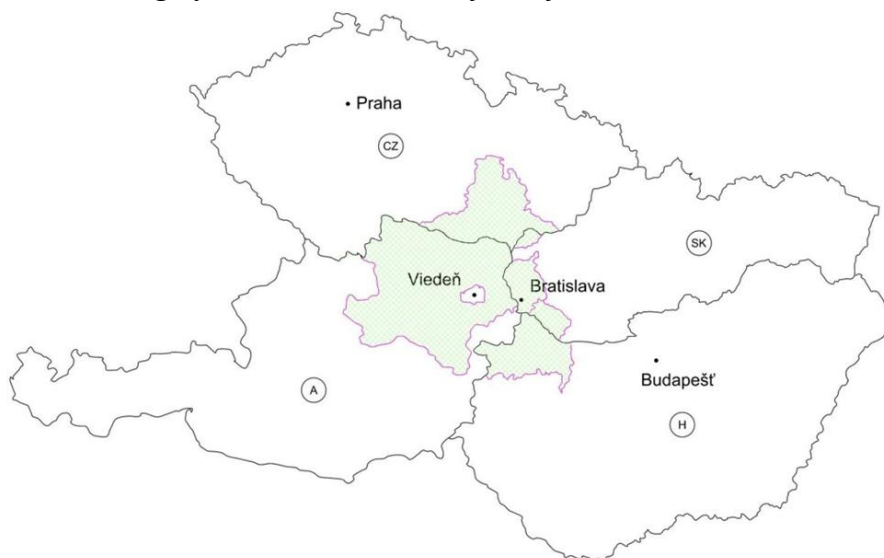
3 Metodika práce a metody skúmania

Nasledovná časť popisuje záujmovú oblasť, ktorou sme sa zaoberali v našej diplomovej práci a zároveň objasňuje zvolené pracovné postupy, vrátane spôsobu získavania údajov, ich zdrojov a použitých metód vyhodnotenia.

3.1 Charakteristika objektu skúmania

Objektom skúmania diplomovej práce je územie tvorené prihraničnými regiónmi Slovenska, Česka, Rakúska a Maďarska, pre ktoré sme na základe ich charakteristík a potenciálu navrhovali v ďalšej časti práce spoločné produkty cestovného ruchu. Ide o Bratislavský samosprávny kraj, okresy Skalica a Dunajská Streda, Južnú Moravu, Dolné Rakúsko a župu Győr-Moson-Sopron, ktorých polohu znázorňuje nasledovný obrázok.

Obrázok 1: Geografické znázornenie záujmovej oblasti

Zdroj: vlastné spracovanie

3.1.1 Potenciál pre rozvoj CR v Bratislavskom kraji a okresoch Skalica a Dunajská Streda

Vybraná oblasť leží na západe Slovenska a je tvorená Bratislavským samosprávnym krajom a dvomi prihraničnými okresmi Trnavského kraja – Skalickou a Dunajskou Stredou. Na severozápade hraničí s Českou republikou, na západe

s Rakúskom a južnú hranicu má spoločnú s Maďarskom. Bratislavský kraj je rozlohou najmenší kraj Slovenska a spoločne s danými okresmi dosahuje rozlohu 3 484 km² a počet obyvateľov 783 151 (stav k 01.01.2014).²⁹

Na základe územného vymedzenia regiónov na Slovensku možno v tomto území nájsť tri turistické regióny:

- Bratislavský
- Záhorský
- Podunajský.

PRÍRODNÉ PROSTREDIE

Reliéf

Reliéf oblasti určujú pohoria a nížiny nachádzajúce sa na jej území: v západnej časti je to Záhorská nížina, z juhozápadu na severovýchod sa tiahne pohorie Malých Karpát, ktorých najvyšší vrch Záruby dosahuje výšku len 767 m n. m., no napriek tomu je toto pohorie morfológicky výrazné vďaka nížinám, ktoré ho obklopujú.³⁰ V severnej oblasti začína pohorie Biele Karpaty tiahnuce sa ďalej na sever a na východnej až juhovýchodnej časti územia sa rozkladá Podunajská nížina, ktorá je najúrodnejším územím Slovenska. Patrí do nej aj Žitný ostrov, najväčší riečny ostrov v Európe, ktorý je zároveň najväčšou zásobárňou kvalitnej pitnej vody v strednej Európe.³¹

V pohorí Malé Karpaty možno nájsť viaceré turistické lokality, ako lyžiarske strediská Pezinská Baba či Zochova chata. V národnej prírodnej rezervácii Devínska Kobyla sa nachádza významné nálezisko skamenelín Sandberg, tvorené pieskovcom. V areáli bratislavského lesoparku nazývaného Koliba sa nachádza vrch Kamzík (439 m n. m.) s televíznou vežou, lanové centrum aj bobová dráha.

Vodstvo

Najvýznamnejšou riekou oblasti je Dunaj, z ktorého vyteká samostatný tok Malý

²⁹ ŠÚ SR, [cit. 30.04.2014]. Dostupné na internete: <<http://datacube.statistics.sk/TM1WebSK/TM1WebLogin.aspx>>

³⁰ BRATISLAVA REGION TOURISM. *Chránená krajinná oblasť Malé Karpaty*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.tourismbratislava.com/event/sk/chrana-na-krajinna-oblast-male-karpaty/108>>

³¹ SACR. *Za vodným bohatstvom Žitného ostrova*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://slovakia.travel/za-vodnym-bohatstvom-zitneho-ostrova>>

Dunaj a spoločne vytvárajú Žitný ostrov. Na Dunaji je vybudované vodné dielo Gabčíkovo, ktoré má okrem protipovodňovej a regulačnej funkcie aj turistický význam z hľadiska vyhliadkových plavieb, rybolovu, či pešej a cyklistickej turistiky v okolí. V blízkosti sa nachádza Areál vodných športov v Čunove, ktorý má na základe kritérií športovísk vhodné podmienky na organizovanie svetových pretekov vo vodnom slalome.

Ďalšou významnou riekou je Morava tvoriaca prírodnú hranicu s Rakúskom, ktorej niva je vďaka minimálnym zásahom do prostredia vzácnym biotopom s bohatou flórou a faunou. V prístave Skalica je možné vydať sa na vodnú cestu Baťov kanál.

Medzi najnavštevovanejšie letné strediská patria Slnčné jazerá pri Senci, skladajúce sa z piatich samostatných jazier s celkovou plochou väčšou ako 100 hektárov.³² Niekoľko ďalších jazier sa nachádza v Bratislave (Zlaté piesky, Vajnorské jazerá), na Záhorí (Malé Leváre) alebo Košariská na Žitnom ostrove. V geologickom podloží Žitného ostrova sa vyskytujú takisto bohaté zdroje termálnej vody.

Chránené územia

V záujmovej oblasti Bratislavského kraja a priľahlých okresov Skalica a Dunajská Streda sa rozkladajú štyri chránené krajinné oblasti (CHKO) a viacero národných prírodných rezervácií, chránených areálov, chránených vtáčích území a prírodných pamiatok.

V západnej časti **CHKO Záhorie** sa na nive rieky Morava nachádzajú lužné lesy medzinárodného významu ako aj typovo pestrá krajina na riečnych terasách. Borovicové lesy na zvlnenej rovine naviatych pieskov rastú vo východnej časti. Oblasťou vedie náučný chodník v dĺžke 79 kilometrov, ktorého väčšia časť je v Bratislavskom kraji.

CHKO Biele Karpaty sa nachádza na hraničnej oblasti medzi Českom a Slovenskom a rozkladá sa od okresu Skalica smerom na sever. Bola zriadená z dôvodu zachovania ukážkovej rázovitej krajiny Bielych Karpát.

CHKO Malé Karpaty sa rozkladá na podstatnej časti rovnomenného pohoria na celkovej rozlohe viac ako 64 000 hektárov. Špecifickosťou je, že je v nej výrazne rozvinuté vinohradníctvo a zasahuje i na územie veľkomesta. Reliéfu dominuje Devínska Kobyla so zriedkavou flórou, faunou a paleontologická lokalita Sandberg,

³² SCR SENEČ. *Slnčné jazerá*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.slnecnejazera.eu/senec/jazera/slnecne-jazera-dnes/>>

v ktorej sa nachádzajú pozostatky morských pieskov spred 14 – 16 mil. rokov.³³

CHKO Dunajské luhy umiestnená v južnej časti Žitného ostrova je oblasť s výskytom chránených lužných lesov rozkladajúcich sa v okolí riečnych ramien Dunaja. Možno tu nájsť vzácne druhy živočíchov, rastlín, lúčne a močaristé spoločenstvá. Predstavuje i významný biotop vodného vtáctva zaradený medzi medzinárodne významné vtáčie územia.

KULTÚRNY POTENCIÁL

Hrady a zámky

V oblasti Bratislavského kraja sa vyskytuje viacero hradov a zámkov, z ktorých sú najvýznamnejšie Bratislavský hrad, Hrad Devín, Hrad Červený Kameň či zrúcanina Plaveckého hradu. Pajštún v blízkosti obce Borinka je takisto zrúcaninou gotického hradu z 13. storočia.³⁴

Mestá

V hlavnom meste **Bratislava** sa okrem Hradu nachádza mnoho svetských i sakrálnych turisticky atraktívnych pamiatok pochádzajúcich z rozličných umeleckých období, vrátane rímskych a židovských. Z palácov patria medzi významné najmä Primaciálny a Grassalkovichov palác, najvýznamnejšou sakrálnou pamiatkou je korunovačný Dóm sv. Martina, zo svetskej architektúry sú to meštianske domy vybudované zväčša v barokovom štýle. Okrem toho tu možno nájsť mnoho múzeí a galérií, pamätník Slavín, sedačkovú lanovku na Kamzík, či Botanickú aj Zoologickú záhradu.

Pezinok je bývalým kráľovským mestom, ktoré je známe najmä pre svoju vinohradnícku tradíciu. Okrem toho sa tu nachádza niekoľko pamiatok, ako napr. stredoveký vodný hrad, židovská synagóga či renesančná radnica, ktoré možno spoznať prostredníctvom Historického okruhu po centre mesta a Banským náučným chodníkom. V zrekonštruovanom Schaubmarovom mlyne so zachovalou mlynskou technikou je umiestnená Galéria insitného umenia, ktorá je jedinou svojho druhu na Slovensku.³⁵

³³ NPR DEVÍNSKA KOBYLA. *História*. [cit. 05.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.devinskakobyla.sk/charakteristika.html#historia>>

³⁴ Pajštún. [cit. 07.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.hrady.sk/pajstun.php>>

³⁵ MESTSKÝ ÚRAD PEZINOK. *Cestovný ruch*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.pezinok.sk/?yggid=18>>

V meste **Senec** možno okrem aquaparku či hvezdárne nájsť aj viacero kultúrnych pamiatok. Dominantu mesta tvorí Kostol sv. Mikuláša Biskupa, ktorého základy pochádzajú z obdobia gotiky, pričom dnešnú barokovú podobu získal po niekoľkých prestavbách. V jeho areáli sa nachádza aj Kalvária z roku 1934. Renesančný kaštieľ Turecký dom postavený v 17. storočí patrí k významným svetským stavbám mesta.³⁶

Starobylé kráľovské mesto **Skalica** je centrom rovnomenného regiónu. Námestiu dominuje kostol sv. Michala, k ďalším zachovalým kultúrnym pamiatkam patrí románska rotunda sv. Juraja, v blízkosti ktorej možno nájsť zvyšky mestských hradieb. Okolie mesta ponúka možnosti na rekreáciu a turistiku v turisticko-rekreačnej oblasti Zlatnícka dolina, Skalických rybníkoch či Baťovom kanále.³⁷

3.1.2 Potenciál pre rozvoj CR na Južnej Morave

Na základe vymedzenia regiónov cestovného ruchu podľa CzechTourism je územie turistického regiónu Južná Morava súčasne zhodné s Juhomoravským krajom, rozkladajúcim sa na juhovýchode krajiny. S rozlohou 7 195 km² a počtom obyvateľov 1 170 078 (stav k 01.01.2014)³⁸ sa zaraďuje na štvrté miesto spomedzi krajov Českej republiky. Južná Morava hraničí na juhovýchode so Slovenskom, na juhozápade s Rakúskom a na území Českej republiky s Juhočeským krajom, krajom Vysočina, Pardubickým, Olomouckým a Zlínskym krajom.

Z turistického hľadiska môžeme Južnú Moravu rozdeliť na 5 oblastí:

- Moravský kras a okolie
- Brno a okolie
- Znojensko a Podyjí
- Pálava a Lednicko-valtický areál
- Slovácko (časť oblasti zasahuje do Zlínskeho kraja).

³⁶ MESTSKÝ ÚRAD SENEC. *Pamätihodnosti*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <http://www.senec.sk/index.php?menu_id=700>

³⁷ MESTO SKALICA. *Pamiatky*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.skalica.sk/sk/2012-04-10-07-38-29/pamiatky>>

³⁸ ČSÚ. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?childsel0=2&cislotab=DEM1030CU&kapitola_id=368&voa=tabulka&go_zobraz=1&childsel0=2&pro_7_35=CZ064&aktualizuj=Aktualizovat>

PRÍRODNÉ PROSTREDIE

Reliéf

Územie Južnej Moravy nedisponuje žiadnym významným pohorím, najvyšším bodom s nadmorskou výškou 842 m n. m. je Durda nachádzajúca sa v okrese Hodonín na rozmedzí so Slovenskom a Zlínskym krajom. Najnižšie položeným bodom je sútok riek Dyje a Moravy (150 m n. m.).³⁹ Orná pôda zaberá 49% plochy územia, pričom špecialitou Južnej Moravy sú vinohradnícke oblasti – nachádza sa tu viac ako 90% plochy viníc v rámci Českej republiky.

Napriek absencii horských pásiem je tu možné nájsť zaujímavé prvky reliéfu. V severnej časti kraja sa rozprestiera Dražanská vrchovina, ktorej súčasťou je Moravský kras, najväčšia a najvýznamnejšia krasová oblasť Českej republiky. Vertikálne a horizontálne členitý terén sa nachádza v údolí rieky Dyje nad Znojmom na území národného parku Podyjí na západe Juhomoravského kraja. Vo východnej časti kraja sa krajina za riekou Moravou postupne zdvíha do kopcov Bielych Karpát.

Južná časť kraja je prevažne rovinatá oblasť s poliami, lúkami, vinicami a lužnými lesmi. V tejto oblasti sú dominantou Pavlovské vrchy (s najvyšším vrchom Děvín 550 m n. m.), tvorené vápencovým bradlom spolu s lesmi a stepami.⁴⁰

Vodstvo

Vodné plochy na území Južnej Moravy majú regionálny význam, najmä z hľadiska rozvoja letnej rekreácie. Najväčšou vodnou plochou je vodné dielo Nové Mlýny, využívané na vodné športy, dopravu, kúpanie i rybárčenie. Skladá sa z troch nádrží (Novomlýnská, Věstonická, Mušovská), z ktorých najväčšia dosahuje rozlohu 17,3 km². Význam z hľadiska prevádzkovania turistickej lodnej dopravy majú aj vodné nádrže Brno a Vranov.⁴¹

Baťov kanál je vodná cesta splavná od Kroměříže po Hodonín v dĺžke približne 60 kilometrov, ktorá pôvodne slúžila na prepravu hnedého uhlia. Plavbu s možnosťou viacerých turistických zastávok, ako vínne pivnice v Petrove alebo slovanské hradisko

³⁹ ČSÚ. *NEJ... Jihomoravského kraje*. [cit. 25.09.2014]. Dostupné na internete: <https://www.czso.cz/csu/xb/nej_jihomoravského_kraje>

⁴⁰ ČSÚ. *Charakteristika Jihomoravského kraje*. [cit. 25.09.2014]. Dostupné na internete: <https://www.czso.cz/csu/xb/charakteristika_jihomoravského_kraje>

⁴¹ JIHMORAVSKÝ KRAJ. 2013. *Program rozvoje cestovního ruchu Jihomoravského kraje na období 2014–2020. Analytická část*. [online]. 58 s. [cit. 01.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=39410&TypeID=12>>

v Mikulčiciach, je možné absolvovať skupinovo aj individuálne.⁴²

Najdlhšou riekou s dĺžkou 182 km na území Južnej Moravy je Dyje. V blízkosti vodných plôch pri rieke Dyje medzi Znojmom a Břeclavou hniezdia vodné vtáky. Medzi ďalšie rieky pretekajúce územím Južnej Moravy patria Svratka, Kyjovka, Jevišovka, Svitava, Morava a iné.

Chránené územia

Národný park **Podyjí** je výnimočne zachované riečne údolie v zalesnenej krajine. Vyznačuje sa druhovou pestrosťou rastlinných aj živočíšnych druhov a ich vysokou koncentráciou na danej ploche. Na území Rakúska voľne pokračuje národným parkom Thayatal.⁴³

V **CHKO Moravský kras** sa rozprestierajú rozsiahle jaskynné komplexy s viac ako 1000 jaskyňami (sprístupnené sú napr. Punkevní alebo Sloupsko-šošůvská jaskyňa), známe predovšetkým priepasťou Macocha (hlĺbka 138,5 metrov), skalnými úbočiami a množstvom chránených lokalít.⁴⁴ Dominantou **CHKO Pálava** s rozlohou 83 km² je vrchol Děvín so zrúcaninou Dívčího hradu.⁴⁵ Atraktivnosť územia zvyšuje blízkosť Lednicko-valtického areálu a vodnej nádrže Nové Mlýny. Biosférická rezervácia s ekologicky veľmi zachovalým prostredím **CHKO Biele Karpaty**, nachádzajúca sa na česko-slovenskej hranici, patrí k najcennejším prírodným oblastiam v Európe.

KULTÚRNY POTENCIÁL

Svetové kultúrne dedičstvo UNESCO

Lednicko-valtický areál bol zapísaný na zoznam UNESCO v roku 1996. Úpravy územia Lednicko-valtického areálu s rozlohou takmer 300 km² vychádzali zo zvyklostí uplatňovaných v anglických parkoch. Zámky a iné stavby sú obklopené záhradami s upravenými cestami a rybníkmi. Stretáva sa tu baroková architektúra s novogoticky upravenou budovou zámku a interiérmi s bohatou rezbárskou výzdobou. Nachádzajú sa tu takisto dobré stavby v románskom štýle, ako napr. Hraniční zámček

⁴² BAŤŮV KANÁL. *O nás*. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.batacanal.cz/o-nas/batuv-kanal.html>>

⁴³ SPRÁVA NÁRODNÍHO PARKU PODYJÍ. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.nppodyji.cz/>>

⁴⁴ Správa CHKO Moravský kras. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://moravskykras.ochranaprirody.cz/>>

⁴⁵ Správa CHKO Pálava a Krajské středisko Brno. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://palava.ochranaprirody.cz/>>

alebo Apollonov chrám.⁴⁶

Ďalšou pamiatkou na zozname dedičstva UNESCO na území Južnej Moravy je **Vila Tugendhat v Brne**, ktorá je jedinou pamiatkou modernej architektúry v Českej republike. Bola navrhnutá v roku 1929 európskym architektom Ludwigom Mies van der Rohe na objednávku manželov Tugendhatových, ktorí v roku 1938 museli z vily pred hrozbou druhej svetovej vojny emigrovať.⁴⁷

Hrady a zámky

Južná Morava je oblasťou s mnohými kultúrnymi pamiatkami, z hradov patria medzi najvýznamnejšie Hrad Špilberk v Brne či štátny hrad Bítov. Zo zámkov treba spomenúť najmä Milotický zámok, zámok Lednice, Vranov nad Dyjí, Mikulovský zámok a zámok Slavkov.

Mestá

Brno je druhým najväčším mestom v Českej republike, ako aj spoločenským a obchodným centrom Južnej Moravy a zároveň je významným miestom konania veľtrhov. K najdôležitejším pamiatkam patria okrem UNESCO Villy Tugendhat a hradu Špilberk Katedrála sv. Petra a Pavla, Labyrint pod Zeleným trhom či Kostnica sv. Jakuba. V blízkosti Brna sa nachádza pamiatková zóna, kde sa v roku 1805 odohrala bitka pri Slavkove.⁴⁸

Jednou z najväčších atraktivít v meste **Znojmo** je Znojenské podzemie, jeden z najrozsiahlejších podzemných labyrintov v strednej Európe, ktorého počiatky siahajú do 14. storočia. K ďalším významným pamiatkam možno zaradiť Znojemský hrad, Kniežaciú rotundu panny Márie a sv. Kataríny, Dekanský chrám sv. Mikuláša či Znojemský pivovar.⁴⁹

Hodonín ležiaci v tesnej blízkosti slovenských hraníc je jedným z najväčších miest Južnej Moravy. Medzi turistické atraktivity patrí barokový zámok zo 17. storočia, ktorý je dnes múzeom hodonínskeho rodáka T. G. Masaryka, radnica v štýle norimberskej secesie či farský kostol sv. Vavrinca. Okrem toho je tu zoologická záhrada

⁴⁶ JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Lednicko-valtický areál*. [cit. 30.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=42&typ=1&id=1457>>

⁴⁷ Villa Tugendhat. [cit. 30.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.tugendhat.eu/cz/>>

⁴⁸ BRNO.ME. *Nejvýznamnější brněnské památky*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.brno.me/pamatky.php>>

⁴⁹ PORTÁL KULTURY A CESTOVNÍHO RUCHU VE ZNOJMĚ. *Top památky města Znojma*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.znojmskabeseda.cz/objevte-znojmo/pamatky/pamatky-mesta-znojma/>>

a kúpele.⁵⁰

Uherské Hradiště je centrom regiónu Slovácko s viacerými historickými pamiatkami. Nachádzajú sa tu archeologické náleziská z obdobia Veľkej Moravy, jeden z najzachovalejších stredovekých hradov Buchlov, zámky Buchlovice a Nový Světlav. Možno tu nájsť i židovské cintoríny, ako aj viaceré pamiatky ľudovej architektúry.⁵¹

3.1.3 Potenciál pre rozvoj CR v Dolnom Rakúsku

Dolné Rakúsko je rozlohou najväčšou z deviatich spolkových krajín Rakúska, pričom s plochou 19 174 km² pokrýva takmer štvrtinu územia štátu. Počtom obyvateľov 1 625 335 (stav k 01.01.2014) sa zaraďuje na druhé miesto spomedzi spolkových krajín za Viedeň.⁵² Na severe hraničí s Českou republikou, na severovýchode so Slovenskom, na juhovýchode so spolkovou krajinou Burgenland, na juhu so Štajerskom a na západe susedí s Horným Rakúskom.

Z turistického hľadiska môžeme Dolné Rakúsko rozdeliť na 6 destinácií:

- Donau Niederösterreich (Dunajská oblasť)
- Mostviertel (kraj muštu)
- Waldviertel (lesná štvrť)
- Weinviertel (kraj vína)
- Wienerwald (Viedenský les)
- Wiener Alpen in Niederösterreich (Viedenské Alpy).

PRÍRODNÉ PROSTREDIE

Reliéf

Reliéf Dolného Rakúska tvoria na juhozápade Východné Alpy, ktoré sa postupne zvažujú až do Panónskej panvy na východe krajiny. Väčšinu územia zaberá orná pôda a lesy. Najvyšším vrchom je s výškou 2 076 m n. m. Schneeberg, na ktorý už od roku 1897 premáva zubačka. Tou sa dá vyvieť do výšky 1 800 m n. m. na cieľovú

⁵⁰ MĚSTSKÝ ÚŘAD HODONÍN. *Turistické cíle v Hodoníně*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.hodonin.eu/turisticke-cile-v-hodonine/d-375324/p1=38113>>

⁵¹ MIC UHERSKÉ HRADIŠTĚ. *Turistické zajímavosti*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.uherske-hradiste.cz/oblast/13575/>>

⁵² STATISTIK AUSTRIA. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <http://www.statistik.at/web_de/presse/075280>

stanicu Hochschneeberg, ktorá je najvyššou položenou železničnou stanicou v Rakúsku.⁵³

Pohoria Dolného Rakúska prinášajú rozličné možnosti turistického využitia spolu s viacerými atrakciami v lete i v zime. Nachádza sa tu množstvo značených turistických chodníkov (15 000 km), takmer 10 000 kilometrov cyklistických trás ako aj osem významných lyžiarskych oblastí, ako napríklad Annaberg, Lackenhof, Sankt Corona, Gemeindealpe či najväčšie lyžiarske stredisko Dolného Rakúska v pohorí Hochkar (1 808 m n. m.). V stredisku Semmering možno nájsť okrem lyžiarskych tratí i bikepark a turistický chodník pozdĺž horskej železnice Semmeringbahn. V pohorí Hohe Wand sa nachádza prírodná rezervácia so skalnými stenami a možnosťou adrenalínových športov, na území pohoria Dürrenstein (1 878 m n. m.) sa rozprestiera najväčší prales v strednej Európe (Rothwald).⁵⁴

Vodstvo

Najvýznamnejšou riekou Dolného Rakúska je Dunaj, ktorý na jeho území preteká dĺžkou 258 km, pričom jeho údolie vytvára jednu z turistických destinácií. Tvorí takisto dopravnú tepnu a pre turistov slúžia vyhliadkové plavby, ako i cyklistické trasy pozdĺž rieky. Rieka Enns tvorí hranicu medzi Dolným a Horným Rakúskom.

Najväčším jazerom v Dolnom Rakúsku je jedno z troch Kampstauseen - Stausee Ottenstein s plochou 4,3 km² v oblasti Waldviertel. Spolu so zátokami s fjordovým charakterom a okolitými lesmi tvorí rekreačný areál s možnosťami vodných športov. V blízkosti jazera sa nachádza hrad Ottenstein a ruina Lichtenfels.

Jazero Lunzer See v oblasti Mostviertel je jediným prírodným jazerom v Dolnom Rakúsku, má najväčšiu hĺbku 34 metrov, dĺžku 1,6 km a šírku 500 metrov. Vďaka vysokej kvalite vody je vhodné na kúpanie.⁵⁵ Herensee je jedno z najväčších jazier v oblasti Waldviertel. K dispozícii sú turistické i cyklistické chodníky ako aj viacúčelové športové i golfové ihriská.⁵⁶

⁵³ Zeitreise auf den Schneeberg. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.wieneralpen.at/wandern/bergbahnen/zeitreise-auf-den-schneeberg/>>

⁵⁴ OFICIÁLNY TURISTICKÝ A KULTÚRNY PORTÁL DOLNÉHO RAKÚSKA. Hory. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <http://www.dolne-rakusko.info/portal/sk/?tt=NOESK_R60>

⁵⁵ LUNZ AM SEE. *Ein Trio zum Verlieben*. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.lunz.at/tourismus/lunzersee.php>>

⁵⁶ ÖSTERREICH WERBUNG. *Badeseen in Niederösterreich*. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.austria.info/at/oesterreich-aktiv/badeseen-in-niederoesterreich-1177354.html>>

Národné parky

V Dolnom Rakúsku sa nachádzajú dva národné parky, ktoré sú súčasťou svetového dedičstva UNESCO a 23 zo 48 rakúskych prírodných rezervácií. Okrem toho sa na ploche 13 300 hektárov rozprestiera 68 chránených prírodných oblastí, ktoré slúžia na zachovanie pôvodných oblastí s výskytom vzácných druhov rastlín a zvierat.

Národný park Donau-Auen (Dunajské luhy) je medzinárodnou prírodnou rezerváciou, ktorá sa rozprestiera na ploche 9 300 hektárov medzi Viedňou a Bratislavou a nachádza sa tu posledné veľké územie pri riečnej lužnej krajiny v strednej Európe. Hlavnou tepnou je Dunaj, ktorý tu tečie voľne na približne 36 kilometroch. Vplyvom dynamických zmien vodnej hladiny až do siedmich metrov sú mokrade vytvárané stále odznova a tok Dunaja tak vytvára prostredie pre množstvo vzácných rastlín a živočíchov.⁵⁷

Národný park Thayatal leží na výraznej klimatickej hranici, keďže na náhorných plošinách dominuje vlhké atlantické podnebie, zatiaľ čo od východu pôsobí suchá panónska klíma. Vďaka tomu sa tu nachádza zmes stredoeurópskej a kontinentálnej flóry a fauny, ktorá sa vyznačuje výnimočne veľkou diverzitou na malom území. Rieka Thaya tvorí zároveň hranicu s Českou republikou.⁵⁸

KULTÚRNY POTENCIÁL

Svetové kultúrne dedičstvo UNESCO

Región **Wachau** sa rozprestiera medzi mestami Melk a Krems popri údolí Dunaja a má celkovú dĺžku približne 40 km. Možno tu nájsť terasovité svahy pokryté vinohradmi, sady, ako aj vinárske obce s miestnymi vinárňami „Heuriger“. Vstupnú bránu tvorí Melk, najväčší benediktínsky kláštor v Európe. Do regiónu patrí aj vydláždená dedina Dürnstein so svetlomodrým barokovým kostolom a pevnosťou týčiacou sa nad údolím. Z ostatných atrakcií treba spomenúť opátstvo Göttweig, baziliku Maria Taferl, zrúcaninu hradu Aggstein a tiež repliku Willendorfskej venuše, 27 000 rokov starého symbolu plodnosti, ktorý bol nájdený v tomto kraji.

Vysokohorská železnica **Semmering-Bahn** bola uvedená do prevádzky v roku 1854 a je tak prvá svojho druhu na svete. Nachádza sa vo výške 896 metrov nad

⁵⁷ MANZANO, C. *Der Nationalpark Donau-Auen*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.donauauen.at/?area=nationalpark>>

⁵⁸ NATIONALPARK THAYATAL. *Hlavní údaje*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.np-thayatal.at/cz/pages/hlavni-udaje-87.aspx>>

morom, pričom prekonáva výškový rozdiel 457 metrov a na 41 kilometrovom úseku spája cez priesmyk Semmering Dolné Rakúsko so Štajerskom. Tvorí ju 15 tunelov, 16 viaduktov a viac než 100 kamenných mostov a nadjazdov. 16 percent dráhy má prudké zákruty a stupeň stúpania a sklonu je tesne pod hranicou, za ktorou by už bol potrebný zubačkový pohon.⁵⁹

Hrady a zámky

Medzi najaktraktívnejšie hrady a zámky v Dolnom Rakúsku patria zámocký park Laxenburg, palác Graffeneg, zámok Hof, Artstetten, zámok Rosenberg a Schallaburg. Okrem toho tu možno nájsť mnoho významných kláštorov, ako Klosterneuburg, Karmel Mayerling, opátstvo Zwettl, Lilienfeld či druhým najstarší cisterciánsky kláštor na svete Heiligenkreuz.

Mestá

St. Pölten sa nachádza v strede Dolného Rakúska a je jeho hlavným mestom. V historickom centre stojí množstvo udržiavaných budov z viacerých architektonických období, napríklad baroková katedrála a diecézne múzeum, radnica alebo secesný Olbrichov dom. Modernou architektúrou sa vyznačuje štvrť úradov pri rieke Traisen so štvrťou umení a stavbami ako Landtagsschiff, sídlo krajinskej vlády, Múzeum Dolného Rakúska alebo Zvuková veža s otvorenými hudobnými galériami na troch poschodiach a vyhliadkou na streche. Pozdĺž rieky Traisen vedie cyklotrasa siahajúca až do Álp.

Krems an der Donau je historické mesto, ktorého centrum tvorí zväčša pešia zóna so zrekonštruovanými sakrálnymi budovami a meštianskymi domami. Centrom umenia a umelcov je tzv. Kunstmeile, kde možno nájsť Kunsthalle (jednu z najmodernejších galérií v Rakúsku nachádzajúcu sa v starých priestoroch továrne na tabak z 19. storočia), Karikaturenmuseum a iné kultúrne inštitúcie.

Baden pri Viedni je kúpeľné mesto, ktoré je na západe obklopené Viedenským lesom a na východe vinohradnými svahmi postupne klesajúcimi smerom k Panónskej nížine. Nachádza sa tu kúpeľné stredisko Römertherme, kongresové kasíno Baden s historickými kúpeľnými záhradami, či park Doblhoff s najrozsiahlejšou výsadbou ruží v Rakúsku.

Tulln an der Donau leží na južnom brehu Dunaja na Dunajskej cyklotrase.

⁵⁹ DIE SEMMERING BAHN. *Die erste Bahn über den Semmering*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.semmeringbahn.at/geschichte.php>>

Možno tu nájsť viacero zachovalých architektonických pamiatok pochádzajúcich z vrcholného stredoveku a dokonca aj z rímskych čias, Tullinské záhrady ako aj múzea maliarov Egona Schieleho a Friedensreicha Hundertwassera.⁶⁰

3.1.4 Potenciál pre rozvoj CR v oblasti Győr-Moson-Sopron

Župa Győr-Moson-Sopron (Győr-Moson-Sopron megye), jedna z 19 žúp Maďarska, nachádzajúca sa na severozápade krajiny, je spolu so župami Vas a Zala súčasťou regiónu Západné Zadunajsko. Mestá Győr a Sopron majú štatút župného mesta. Župa dosahuje rozlohu 4 208 km² a počet obyvateľov 450 318 (stav k 01.01.2014).⁶¹ Na severovýchode hraničí so Slovenskom, na západe s Rakúskom a na území Maďarska so župami Vas, Veszprém a Komárom-Esztergom.

PRÍRODNÉ PROSTREDIE

Reliéf

Reliéf župy Győr-Moson-Sopron sa skladá z troch veľkých oblastí: Malá dunajská kotlina (Kisalföld) - zasahuje aj na územie Slovenska, kde tvorí Podunajskú nížinu, Podunajské stredohorie a Západomaďarská periféria. Veľkú časť územia tvoria náplavy riek a plocha poľnohospodárskej pôdy je vyššia ako národný priemer. Západná a juhovýchodná časť župy je hornatá s nižšími vrchovinami, ktorými sú Sopronské pohorie, vrchovina Fertőmelléki, Pannonhalmi a Bakonyalja. Najnižším bodom župy je breh Dunaja (108 m n. m.), najvyšším bodom je Modrý vrch (661 m n. m.), ktorý sa nachádza v oblasti Bakony.⁶²

Vodstvo

Všetky vodné toky pretekajúce záujmovým územím patria do povodia Čierneho mora. Najväčšou riekou je Dunaj, z ďalších riek sú významné Rába-Rábca, Répce

⁶⁰ NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Sehenswerte Orte*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/sehenswerte-orte>>

⁶¹ KSH. [cit. 15.10.2014]. Dostupné na internete: <https://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_wdsd003b.html>

⁶² GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE. *Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepció*. 2012. [online]. 126 s. [cit. 20.10.2014]. Dostupné na internete: <http://www.gymsmo.hu/upload/teruletfejlesztes/keszulo_uj_gyms_megyei_teruletfejlesztési_koncepcio_2013/gyms_teruletfejlesztési_koncepcio_helyzetfeltarás_jovahagyott_verzio_2012_11_30.pdf>

a Itva. Na severozápade sa nachádza jazero Fertő, tvorené prevažne močaristým územím, ktorého väčšia časť patrí už Rakúsku. Z hospodárskeho hľadiska má význam bohatá zásoba termálnych a liečivých vôd, ktoré sa vyskytujú rovnomerne na celom území.

Chránené územia

V oblasti sa nachádza 5,5% chránených území s národným významom: národný park Fertő-Hanság, prírodný park v Soprone a v oblasti Sokoró a taktiež chránené oblasti Szigetköz a Pannonhalma. Okrem prírodného parku Sokoró sú chránené územia lokalizované v prihraničných oblastiach, kde má význam cezhraničná spolupráca v rámci ochrany jednotlivých území.

Národný park **Fertő-Hanság** sa rozprestiera celkovo na ploche viac ako 23 000 hektárov a chráneným územím je od roku 1977. Je miestom stretu klimatických, ako aj floristických a zoografických zón, čo je príčinou rozmanitosti biotopov na relatívne malej ploche. Veľkú hodnotu má oblasť rieky Rábca, tvorená chránenými záplavovými lúkami a lužnými lesmi.⁶³

KULTÚRNY POTENCIÁL

Svetové kultúrne dedičstvo UNESCO

Benediktínske arciepátstvo **Pannonhalma**, nachádzajúce sa 15 kilometrov od mesta Győr, bolo postavené na hore svätého Martina pred viac ako 1000 rokmi. V súčasnosti je tvorené románskou bazilikou s kryptou, dolným kostolom, arborétom, gotickým nádvorím ako aj barokovými a klasicistickými budovami. Benediktínski mníši sa tak ako v minulosti i dnes venujú vinárstvu a liečiteľstvu. Nachádza sa tu aj jedna z najvzácnejších knižníc Európy s viac ako 400 000 zväzkami kníh.⁶⁴

Do kategórie kultúrna oblasť zoznamu svetového dedičstva UNESCO je zapísané aj celé okolie jazera **Fertő**, rozkladajúcim sa na území Maďarska a Rakúska, ktoré je významné svojím prírodným i kultúrnym bohatstvom. Charakteristickým znakom jazera je jeho plytkosť a slanosť. Takmer celé jazero je obklopené pásom trstiny vytvárajúcim vhodné podmienky pre miestnu faunu, hniezdi tu viac ako 300

⁶³ Fertő-Hanság National Park. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ferto-hansag.hu/fhnp-en>>

⁶⁴ MAGYAR TURIZMUS. *Rozvojové aktivity, turizmus a produkty Pannonhalmského arciepátstva*. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://visit-hungary.com/sk/aktuality/rozvojove-aktivita>>

druhov vtákov. Budovy kultúrneho dedičstva boli postavené v období baroka a klasicizmu, medzi nimi vynikajú paláce šľachtických rodín – Esterházyovcov a Széchenyiovcov.⁶⁵

Hrady a zámky

Na území župy Győr-Moson-Sopron možno takisto nájsť niekoľko kultúrnych pamiatok, medzi ktoré patria predovšetkým zámok Fertőd, nazývaný aj maďarský Versailles, kaštieľ Széchenyiovcov v osade Nagycenk, hrad v Mosonmagyaróvári a hrad Hédervár.

Mestá

Starobylé mesto **Győr** s množstvom umeleckých pamiatok leží na sútoku troch riek - Rába, Rábca a Dunaj v blízkosti slovenských hraníc. Je sídlom župy Győr-Moson-Sopron. Staré mesto má barokový ráz vďaka kostolom, palácom, radnici, múzeám, historickým uličkám a typickým barokovým rohovým balkónom. Bazilika a biskupský hrad patria medzi dôležité symboly histórie kresťanstva v západnom Maďarsku. Atrakciou sú aj termálne pramene a pravidelne sa konajúce podujatia, predovšetkým festivaly.⁶⁶

Šopron je západným mestom, ležiacim pri hranici s Rakúskom, ktoré je známe svojimi historickými pamiatkami, pekným prírodným okolím a vinárskou tradíciou. Symbolom mesta je požiarna veža, v ktorej sú v súčasnosti umiestnené výstavy a kamenné pozostatky rímskeho fóra. Na hlavnom námestí možno nájsť aj radnicu, dom Stornovcov, hlavný rímsko-katolícky kostol či sochu Svätej Trojice.⁶⁷

Súčasnú mesto **Mosonmagyaróvár** vzniklo v roku 1939 spojením miest Moson a Magyaróvár. Cestovný ruch je tu rozvinutý najmä vďaka zdrojom liečivej vody prítomnej v kúpeľoch i kúpalisku. Z kultúrnych pamiatok majú patria medzi významné hrad Óvár, dom Cselleyovcov, farský kostol s podkostolím, múzeum Hanság či pešia zóna. V okolí mesta sa rozkladá Szigetköz (Malý Žitný ostrov), ktorého vodné cesty majú široké turistické využitie.⁶⁸

⁶⁵ MAGYAR TURIZMUS. *Západné Zadunajsko*. [cit. 28.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://sk.gotohungary.com/zadunajsko/-/article/zapadne-zadunajsko>>

⁶⁶ GYŐR. *Vítame Vás v Győri*. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://turizmus.gyor.hu/lang/sk/>>

⁶⁷ Sopron. The town of loyalty and freedom. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.sopron.hu/Sopron/portal/english>>

⁶⁸ MESTSKÝ ÚRAD PEZINOK. *Mosonmagyaróvár*. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete:

3.2 Pracovné postupy

Po oboznámení sa s problematikou diplomovej práce bol v súlade s najnovšou marketingovou stratégiou SACR určený cieľ práce, vytvorený predpokladaný obsah práce a osnova, podľa ktorej sa bude postupovať. Na začiatku bola spracovaná teoretická časť práce s použitím dostupnej literatúry od domácich i zahraničných autorov a preskúmané súčasné trendy vývoja cestovného ruchu. Následne sme si určili záujmovú oblasť, pre ktorú boli vytvorené spoločné produkty. Na základe úspešného projektu Destinatur sme sa rozhodli rozšíriť možnosti cezhraničnej kooperácie Bratislavského samosprávneho kraja s Dolným Rakúskom o ďalšie susediace regióny. Nasledovalo zhromažďovanie štatistických údajov, týkajúcich sa výkonov cestovného ruchu vytýčených oblastí a ich tabuľkové resp. grafické spracovanie a porovnanie. Bezprostredne na to nadväzovala charakteristika daných oblastí spolu s preskúmaním existujúceho potenciálu na rozvoj cestovného ruchu. Na základe neho sme popri zohľadnení súčasných trendov určili témy produktových línií a vymedzili potenciálne segmenty klientely. Na záver boli vytvorené jednotlivé trasy vedúce štyrmi štátmi, spracované aj v grafickej podobe.

3.3 Spôsob získavania údajov a ich zdroje

V diplomovej práci sme pracovali najmä so sekundárnymi údajmi, ktoré sme v časti opisujúcej súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí získali z knižných zdrojov, časopiseckých zdrojov, zborníkov aj internetových zdrojov. Pri spracovávaní údajov o výkonoch cestovného ruchu sme využívali štatistické portály a ročenky jednotlivých krajín, vyhľadávali a prepočítavali vhodné údaje pre skúmané regióny. Pri charakteristike potenciálu daných regiónov a návrhu produktových línií sme pracovali predovšetkým s turistickými portálmi určených regiónov, s internetovými stránkami a informačnými brožúrami jednotlivých pamiatok, miest a atrakcií ako aj s koncepciami rozvoja cestovného ruchu. Primárne údaje boli získané terénnym výskumom vybraných oblastí.

3.4 Použité metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov

V procese tvorby diplomovej práce sme využili metódu analýzy,

prostredníctvom ktorej sme mohli spoznať skúmané okruhy na základe ich rozloženia na menšie celky. Zároveň sme použili metódu abstrakcie, pomocou ktorej sme vyčlenili pre nás podstatné pojmy a odhliadli tak od nepodstatných znakov a vzťahov. Metóda komparácie bola využitá najmä pri porovnávaní zistených štatistických údajov týkajúcich sa cestovného ruchu jednotlivých oblastí. Pri návrhu tém a segmentov spoločných produktov sme na základe indukcie z konkrétnych faktov zovšeobecnením vytvorili závery, pričom prostredníctvom dedukcie sme naopak zo všeobecných tvrdení usúdili potenciálne dôsledky. Pri vyhodnotení a interpretácii výsledkov sme využili syntézu, ktorou sme jednotlivé časti a súvislosti spojili do jedného celku.

4 Výsledky práce a diskusia

Po spracovaní potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu v jednotlivých prihraničných regiónoch boli na základe zistených poznatkov a spoločných charakteristík navrhnuté produkty cestovného ruchu, tvorené jednotlivými tematickými trasami, ktoré predstavuje nasledovná kapitola.

4.1 Kultúrno-poznávacie cezhraničné trasy

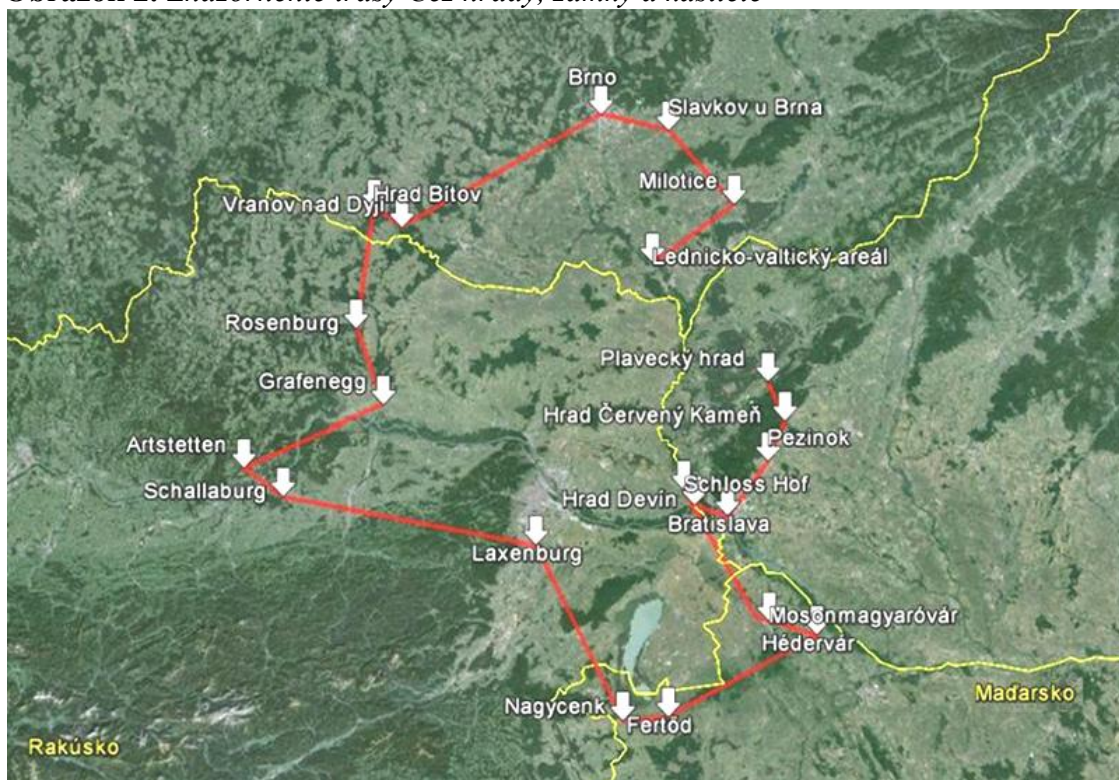
Jednou z najatraktívnejších foriem turizmu so stálou klientelou je práve kultúrno-poznávací cestovný ruch, ktorý sa prostredníctvom spoznávania kultúrneho dedičstva stáva prostriedkom k zvyšovaniu spoločenskej a vzdelanostnej úrovne obyvateľstva. Záujmové územie skúmané v našej diplomovej práci disponuje veľkou koncentráciou rôznych historických pamiatok, z ktorých sme ako najatraktívnejšie vyhodnotili tieto skupiny:

1. Hrady, zámky a kaštiele
2. Barokové pamiatky
3. Pamiatky rímskej ríše
4. Židovské pamiatky

4.1.1 *Cez hrady, zámky a kaštiele*

Na území všetkých štyroch krajín skúmanej oblasti sa nachádza mnoho významných hradov a zámkov z rozličných historických období, prepojených nasledovnou trasou. Môžu vytvárať zaujímavý produkt ako pre domácu, tak aj zahraničnú klientelu. Hlavnými segmentmi klientely tohto produktu sú seniori, ľudia v aktívnom veku a takisto študenti základných, stredných a vysokých škôl, pre ktorých sú organizované vzdelávacie zájazdy a rôzne exkurzie.

Obrázok 2: Znáznornenie trasy Cez hrady, zámky a kaštiele

Zdroj: vlastné spracovanie

- **Plavecký hrad** je zrúcaninou na západnom úpätí Malých Karpát, ktorý vznikol v 13. storočí ako kráľovská pohraničná pevnosť. V súčasnosti sa z pôvodnej renesančnej pevnosti zachovali vonkajšie múry opevnenia, ústredná veža, delová bašta a kamenná renesančná brána.⁶⁹
- **Hrad Červený Kameň** leží v Malých Karpatoch a jeho história siaha do 13. storočia. K vrcholom vtedajšej vojenskej obrannej stratégie možno zaradiť jeho fortifikačný systém, ktorý k pevnosti pribudol v 16. storočí. Nachádzajú sa v ňom rozsiahle podzemné priestory ako aj zbierka historického nábytku.⁷⁰
- Dominantou Pezinka je **Pezinský zámok**, ktorý bol pôvodne v 13. storočí postavený ako vodný hrad, neskôr bol sídlom grófov ako gotický hrad. Po viacerých stavebných úpravách má v súčasnej dobe neorenesančnú podobu a

⁶⁹ PLAVECKÉ PODHRADIE. *Plavecký hrad*. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.ppodhradie.sk/hrad.php>>

⁷⁰ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM – MÚZEUM ČERVENÝ KAMEŇ. *Vitajte*. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.hradcervenykamen.sk/?page=main>>

disponuje veľkými pivnicami, v ktorých je umiestnený aj Národný salón vín SR.⁷¹

- **Bratislavský hrad** jej dominantou hlavného mesta. Má štvorcový pôdorys so štyrmi vežami, postavený bol v gotickom štýle. Prvá písomná zmienka o ňom je z roku 907, neskôr bol aj kráľovským sídlom. V roku 1811 vyhorel, po čom nasledovalo viacero jeho rekonštrukcií. V súčasnosti jeho priestory slúžia na výstavy a ako múzejné priestory.⁷²
- **Hrad Devín** je postavený na sútoku riek Moravy a Dunaja, je národnou kultúrnou pamiatkou. Z dôvodu jeho strategickej polohy tu bolo zriadené keltské i rímske vojenské centrum, slúžil aj ako pohraničný strážny hrad uhorského kráľovstva, v 16. storočí bol prestavaný na goticko-renesančnú pevnosť, až bol v roku 1809 zničený napoleonskými vojskami.⁷³
- **Cisársky vidiecky zámok Hof** je najväčším palácovým komplexom v Rakúsku, pozostávajúcim z paláca, terasových barokových záhrad a panského statku, rozprestieraným na viac než 50 hektároch. Bol postavený v rokoch 1725 - 1729 ako vidiecke sídlo a lovecký zámok princa Eugena Savojského a v roku 1770 bol prerobený Máriou Teréziou. Vtedy boli fasáda a interiér vynovené v klasicistickom štýle, čím získal zámok Hof svoju dnešnú podobu.⁷⁴
- **Hrad v Mosonmagyaróvári** bol postavený na pozostatkoch budov tvoriacich hranicu rímskej ríše. Neskôr slúžil vede ako súkromný majetok Habsburgovcov. K hradu patrí aj pivničný systém obkolesujúci takmer celú budovu hradu a hradné jazero. Oproti ležiaci barokový dom Habsburgovcov slúžil v 17. storočí ako hostinec.⁷⁵

⁷¹ Pezinský Zámok. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=pkz>>

⁷² Bratislavský hrad. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.bratislavskyhrad.eu/>>

⁷³ MÚZEUM MESTA BRATISLAVY. 2015. *Hrad Devín - Národná kultúrna pamiatka*. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <http://www.muzeum.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700015&id=1018>

⁷⁴ OFICIÁLNY TURISTICKÝ A KULTÚRNY PORTÁL DOLNÉHO RAKÚSKA. *Cisársky vidiecky zámok Hof*. [cit. 22.01.2015]. Dostupné na internete: <http://www.dolne-rakusko.info/portal/sk/?tt=NOESK_R57&id=111959>

⁷⁵ THERMAL HOTEL MOSONMAGYARÓVÁR. *Mosonmagyaróvár*. [cit. 25.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.thermal-movar.hu/svk/mosonmagyarovar.html>>

- **Hédervár** je reštaurovaným renesančným hradom s tromi vežami a tromi poschodiami, ktorý patril niekdajšej šľachtickej rodine Héder a v súčasnosti slúži ako zámocký hotel. Patrí k nemu i zámocké nádvorie, baroková kaplnka a obklopený je chráneným lesoparkom.
- **Zámok Fertőd**, nazývaný aj maďarský Versailles, sa nachádza medzi mestami Győr a Sopron. Patrí medzi najväčšie a najkrajšie zámky v celom Maďarsku. Mikláš Esterházy nechal v 18. storočí prestavať svoj lovecký zámok na rokokový, ktorý odráža jeho bohatstvo a obľubu v pompéznosti. Neskôr boli sídla rodu Eszterházyovcov a Süttörovcov zjednotené do jedného komplexu, čím získal zámok dnešnú podobu.
- **Kaštieľ Széchenyiovcov** v osade Nagycenk bol do obdobia druhej svetovej vojny obrazom doby za života rodiny Széchenyi, ktorá začala s výstavbou barokového zámku, neskôr upraveného klasicistickým priečelím až po úpravy podľa anglického vzoru. Po obnove slúži jeho hlavná budova ako pamätné múzeum, ďalej sa tu nachádza žrebčinec, baroková francúzska záhrada a zámocký hotel.⁷⁶
- **Zámocký park Laxenburg** pochádza už z 13. storočia a je vzdialený 25 kilometrov od Viedne. Historicky cenný komplex budov je tvorený starým zámkom, sídlom Blauer Hof, rytierskym hradom Franzensburg a rokokovým pavilónom, ktoré sú lokalizované v parku s viacramenným rybníkom.
- **Zámok Schallaburg** je jedným z rakúskych zámkov postavených v renesančnom štýle, vzdialený približne päť kilometrov od mesta Melk. Románsky obytný hrad a gotická kaplnka tvoria centrum pevnosti pochádzajúcej zo stredoveku, pričom svoj dnešný charakteristický vzhľad získal zámok v roku 1572. Príkladom renesančnej výzdoby je unikátna sochárska výzdoba dvojpodlažného arkádového nádvorja vytvorená z 1600 kúskov terakotovej mozaiky. Každoročne sa tu konajú kultúrnohistorické a archeologické výstavy. V schallaburgských záhradách možno nájsť ornamentálne stromy a kry, ako aj typicky renesančné jablňové sady.

⁷⁶ Hradý a zámky. [cit. 25.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.hungarytourism.cz/pruvodce-madarskem/hrady-a-zamky/>>

- Prvá zmienka o **zámku Artstetten** pochádza z 13. storočia, neskôr bol však viackrát prestavaný až do dnešnej podoby, v ktorej centrálnu štvorcovú stavbu ohraničuje sedem veží. Artstetten je úzko spojený s Habsburgovcami, bol domovom arcivojvodu Františka Ferdinanda a teraz sa tu nachádza jeho hrob a múzeum.
- **Palác Grafenegg**, postavený v štýle romantického historicizmu, leží 60 km od Viedne. Je obklopený anglickým parkom so vzácnymi exotickými stromami o rozlohe 32 hektárov. Od roku 2007 je modernou atrakciou v objekte zámku otvorené pódium Wolkenturm, ku ktorému o rok neskôr pribudlo nové Auditorium. Každoročne sa tu konajú viaceré kultúrne podujatia, medzi nimi Grafeneggský hudobný festival.⁷⁷
- Renesančný **zámok Rosenberg** je umiestnený na skalných bralách nad riekou Kamp. Má stredoveké centrum, ktoré obklopujú renesančné arkády, trinásť veží, nádvorie ako aj záhrada, v ktorej prevládajú najmä ruže.⁷⁸
- **Štátny hrad Bítov** leží na brehu rieky Želetavky, neďaleko jej sútoku s Dyjou. Je jedným z najstarších hradov na území Českej republiky. Vznikol ako drevený zemepanský hrad, ktorý bol v 13. storočí prestavaný na kamenný a dnešnú novogotickú podobu získal v 19. storočí. Významnými sú najmä palácové novogotické interiéry s iluzívnymi maľbami od rakúskeho maliara A. Schüllera.
- **Zámok Vranov nad Dyjí**, lokalizovaný v národnom parku Podyjí, možno zaradiť k najvýznamnejším svetským stavbám stredoeurópskeho baroka. Takisto vznikol prestavbou zo zemepanského románsko-gotického hradu.
- **Hrad Špilberk** v Brne tvorí jednu z hlavných dominánt mesta. Založený bol ako zemepanské sídlo v 13. storočí, v priebehu 18. storočia sa premenil na barokovú pevnosť s najstarším väzením v habsburskej monarchii, označovaným aj „žalár národov“. V súčasnosti sa na hrade konajú viaceré kultúrne podujatia.

⁷⁷ NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Burgen und Schlösser*. [cit. 22.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/burgen-schloesser>>

⁷⁸ OFICIÁLNY TURISTICKÝ A KULTÚRNY PORTÁL DOLNÉHO RAKÚSKA. *Zámok Rosenberg*. [cit. 22.01.2015]. Dostupné na internete: <http://www.dolne-rakusko.info/portal/sk/?tt=NOESK_R57&id=111952>

- **Zámok Slavkov** vznikol v 13. storočí, patrí k najstarším panským sídlam na Morave. Na starších základoch bol neskôr vybudovaný renesančný zámok, ktorý mal pôdorys so štyrmi krídlami, arkádami a mohutnou hranolovou vežou a takisto ako mnoho iných stavieb bol prestavaný na barokový štýl. Na dokončení zámockého komplexu má zásluhy najvýznamnejší predstaviteľ rodu Kounic-Rietberg, Václav Antonín. Patrí k nemu aj rozsiahly zámocký park so sochárskou výzdobou Giovanni Giulianiho, bazénmi a verejným golfovým ihriskom.
- **Milotický zámok** spolu s jeho areálom je unikátne zachovanou barokovou architektonickou kompozíciou, ktorá tvorí jeden celok spolu s francúzskou barokovou záhradou, bažantnicou, oranžériou, jazdiarňou a koniarňou. Pôvodne bol stredovekou pevnosťou, prestavanou na renesančný zámok v 16. storočí.⁷⁹
- V **Lednicko-valtickom areáli** možno nájsť niekoľko zámkov a rôznych menších stavieb. Barokový zámok vo Valticiach s kaplnkou je dominantou mesta, je tvorený štvorkrídlovou budovou, z ktorej je momentálne sprístupnených 17 miestností. Bol sídlom Lichtenštajnovcov, pričom Lednický zámok im slúžil ako rekreačné sídlo. Janohrad, vzhľadom podobný stredovekej zrúcanine, sa nachádza asi štyri kilometre od Ledníc a bol postavený v 19. storočí. Okrem toho je súčasťou areálu aj empírový zámoček Rendez-vous, nazývaný aj Dianin chrám, či lovecký zámoček Pohansko.⁸⁰

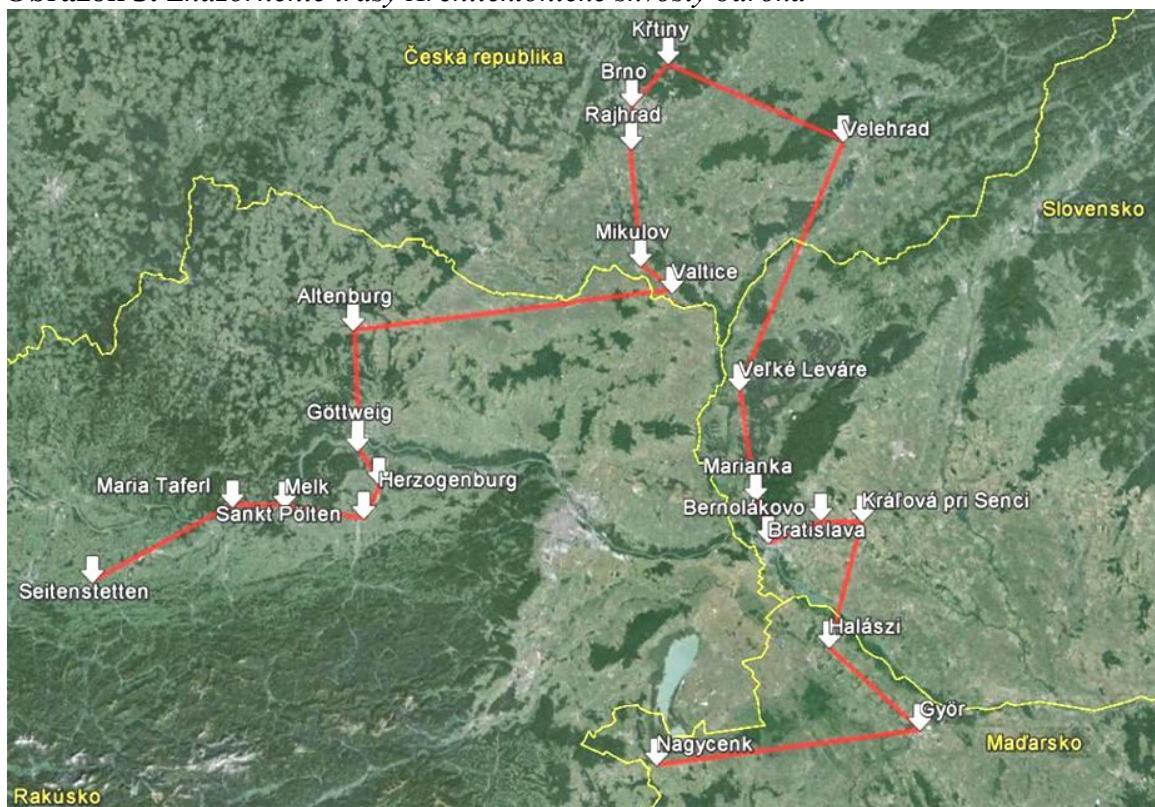
4.1.2 *Architektonické skvosty baroka*

Zo všetkých historických stavieb vo vybranom regióne sú špecifického významu najmä sakrálna i svetské pamiatky z obdobia baroka, majúce vysokú umelecko-historickú, ako aj estetickú hodnotu. Hlavnými segmentmi sú okrem ľudí v aktívnom veku a seniorov taktiež študenti stredných a vysokých škôl, ktorý prostredníctvom poznávacích exkurzií môžu získať poznatky o základných znakoch barokového štýlu, jeho uplatňovaní a histórii.

⁷⁹ JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Hrady a zámky*. [cit. 23.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=41&kat=45>>

⁸⁰ Lednicko-valtický areál. [cit. 23.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.lednicko-valticky-areal.cz/>>

Obrázok 3: Znáznornenie trasy Architektonické skvosty baroka

Zdroj: vlastné spracovanie

- Opátstvo **Seitenstetten** je kultúrnym a duchovným centrom regiónu Mostviertel. Jeho počiatky siahajú do roku 1112, kedy bolo založené benediktínskymi mníchmi. Jeho okolie tvorí historická záhrada s rozáriom.
- Bazilika **Maria Taferl** s bohatou barokovou výzdobou je po Mariazelli druhým najnavštevovanejším pútnickým miestom v celom Rakúsku.
- **Opátstvo Melk (Stift Melk)** – jedna z najvýznamnejších stavieb barokovej architektúry na svete, tvorí vstupnú bránu do známej vinárskej oblasti Wachau. Zároveň je najnavštevovanejším výletným cieľom v Dolnom Rakúsku. Už od 11. storočia bol duchovným a kultúrnym centrom Dolného Rakúska, v roku 1089 tu bol založený benediktínsky kláštor, ktorý bol v rokoch 1701 až 1736 prestavaný architektmi Jakobom Prandtauerom a Josephom Munggenastom. Významnými prvkami sú okrem barokového benediktínskeho kláštora najmä knižnica, mramorová sála, priestory múzea a park s barokovým záhradným pavilónom, ktorý je dekorovaný exotickými freskami.

- V meste **St. Pölten** možno nájsť niekoľko pamiatok poukazujúcich na obdobie baroka. Pôvodne románska bazilika, ktorej súčasťou je stále 77 metrov vysoká románska veža, bola v roku 1722 prestavaná na barokovú katedrálu. Na Riemerplatz možno nájsť meštianske domy z barokového obdobia. Z tohto obdobia pochádza aj Karmelitánsky kláštor a niektoré významné budovy, ako radnica alebo Inštitút Anglickej slečny majú barokovú fasádu.⁸¹
- Augustiniánsky kláštor **Herzogenburg** je obľúbený východiskový bod na spoznávanie regiónu od St. Pölten po Dunaj. Je barokovou stavbou, v ktorej interiéroch sú umiestnené cenné umelecké zbierky.
- **Opátstvo Göttweig** – benediktínsky barokový kláštor, takisto v regióne Wachau. Dnešný kláštor bol vybudovaný po požiari v roku 1718, zachovalo sa tu však aj niekoľko pozostatkov stredovekých budov opátstva, ako časti kaplnky, pevnosť, krypta, gotický chór kostola a lapidárium. Nachádza sa tu aj stála expozícia venovaná životu v kláštore a konajú sa tu rozličné kultúrne podujatia.
- Kláštor **Altenburg** je nazývaný aj barokový klenot oblasti Waldviertel, s pôvodom siahajúcim až do stredoveku. Baroková pompéznosť je zobrazená cez systém pavilónov, 48 metrov dlhú knižničnú sálu s freskami od Paula Trogera či mramorovú sálu takisto zdobenú stropnými freskami.⁸²
- Vo **Valticiach** možno nájsť barok na Valtickom zámku, ktorý patrí k najrozsiahlejším svetským barokovým stavbám v Česku, či v Kostole Nanebovzatia Panny Márie.
- Na barokovom zámku **Mikulov** sa nachádza Regionálne múzeum, ktoré je zaujímavé viacerými expozíciami, týkajúcimi sa histórie zámku, archeologickej expozície Rimanov a Germánov, tradičného vinárstva i židovskej kultúry.

⁸¹MAGISTRAT DER STADT ST. PÖLTEN. 2014. *St.Pölten sehen und staunen*. [cit. 28.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.st-poelten.gv.at/Content.Node/tourismus/stadterlebnis/sehenswuerdigkeiten/sehenswuerdig.php>>

⁸²NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Sakrale Sternstunden*. [cit. 28.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/stifte-und-kloester>>

- Areál benediktínskeho opátstva v **Rajhrade** spolu s Pamätníkom písomníctva na Morave, v ktorom sa nachádza 65 000 zväzkov kníh, vytvoril architekt radikálneho baroka Jan Blažej Santini-Aichel. V celom komplexe vyniká chrámová loď Kostola sv. Petra a Pavla, dosahujúca dĺžku 40 a výšku viac ako 30 metrov.⁸³
- V **Brne** možno nájsť celú radu barokových stavieb, z ktorých vyniká baroková pevnosť hrad Špilberk, ako aj viacero palácov či kostolov, medzi nimi jezuitský kostol Nanebovzatia Panny Márie, Kostol Nájdenia sv. Kríža s kapucínskou kryptou, Kostol sv. Márie Magdalény, Kostel sv. Tomáša s kláštorom augustiniánov pustovníkov, Kostol sv. Janů, Schrattenbachov palác či Palác šľachtických. V Dietrichsteinskom paláci na Zelenom trhu sídli v súčasnosti Moravské zemské múzeum.
- Jedným z najnavštevovanejších pútnických miest na Morave a významnou pamiatkou barokovej architektúry je Chrám Mena Panny Márie v **Křtinách**, neďaleko od Brna. Vznikol podľa projektu J. B. Santiniho na pôdoryse gréckeho kríža.⁸⁴
- Národnou kultúrnou pamiatkou je spolu s areálom a príľahlými budovami bývalého cisterciáckeho kláštora baroková bazilika vo **Velehrade**. Pôvodne bola postavená na románskych základoch. V podzemí baziliky je sprístupnené lapidárium.⁸⁵
- Barokový kostol zasvätený Menu Panny Márie, vysvätený v roku 1733, je dominantou obce **Veľké Leváre**. Je jednolod'ovou stavbou pozdĺžneho tvaru, ktorej veže dosahujú výšku 46 metrov.⁸⁶
- **Marianka** je najstarším pútnickým miestom na Slovensku, bohatým na sakrálnu pamiatku najmä z obdobia baroka. Dominantnou stavbou je Kostol Narodenia

⁸³ Památník písomnictví na Moravě a benediktinské opatství v Rajhradě. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.vyletnicile.cz/cz/klastery-a-pamatniky/?id=8>>

⁸⁴ CZECH TOURISM. *Poutní kostel Jména Panny Marie s areálem ve Křtinách*. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/poutni-kostel-jmena-panny-marie-s-arealem-ve-krtin.aspx>>

⁸⁵ ŘÍMSKOKATOLICKÁ FARNOST VELEHRAD. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.farnostvelehrad.cz/>>

⁸⁶ FARNOST VEĽKÉ LEVÁRE. *Kostol Mena Panny Márie*. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://farnost.velkelevare.info/sk/historia/kostol>>

Panny Márie, ktorý bol pôvodne postavený v gotickom slohu. Barokový vzhľad získal vďaka novým oltárom, zdobenej kazateľnici, organu a bohatej maliarskej výzdobe. V barokom slohu sú vybudované i Kaplnka sv. Anny a Kaplnka nad sv. studňou. Nachádza sa tu aj unikátna krížová cesta s 50 sochami v životnej veľkosti.⁸⁷

- V hlavnom meste **Bratislava** je v barokovom slohu vystavaných viacero meštianskych domov. Mirbachov palác ponúka stálu expozíciu stredoeurópskeho barokového maliarstva a sochárstva. Medzi sakrálne barokové stavby patrí napr. Kostol sv. Alžbety či kapucínsky Kostol sv. Štefana s barokovým oltárom.
- V **Bernolákove** sa nachádza jedna z najkrajších barokových stavieb na Slovensku, kláštor postavený grófom Esterházym. Tvorí ho trojkrídlová budova s pôdorysom v tvare písmena U. Barokovou stavbou s bohatým inventárom je aj Kaplnka sv. Anny.⁸⁸
- V obci **Kráľová pri Senci** sa nachádza kultúrna pamiatka roku 2007, barokový kamenný most cez rieku Čierna voda. Terajší trojklenbový most v sebe zahŕňa aj prvky secesného slohu. Národnou kultúrnou pamiatkou je i barokový rímskokatolícky Kostol sv. Jána Krstiteľa.⁸⁹
- V obci **Halászi**, ležiacej päť kilometrov od mesta Mosonmagyaróvár, sa nachádza najväčší kostol Malého Žitného ostrova - novobarokový rímskokatolícky Kostol sv. Martina, ktorý bol postavený v roku 1711. Z pamiatok ľudovej architektúry sa tu zachovali dva barokové sedliacke domy.⁹⁰
- V **Győri** možno nájsť niekoľko barokových pamiatok v starom meste, ako aj na renovovanom hlavnom Széchenyiho námestí. Dominantou Győru je bazilika, ktorá získala barokovú podobu v 18. storočí. Na domoch sa tu nachádzajú typické

⁸⁷ BAZILIKA MARIANKA. *Sakrálne pamiatky Marianky*. [cit. 31.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.bazilikamarianka.sk/sakralne-pamiatky-marianky>>

⁸⁸ BERNOLÁKOVO. *Kultúrne a iné pamiatky*. [cit. 31.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.bernakovo.sk/kultura/pamiatky/pamiatky.htm>>

⁸⁹ OBEC KRÁĽOVÁ PRI SENCI. *V obci*. [cit. 31.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.kralovaprisenci.sk/zaujímavosti-v-obci.html>>

⁹⁰ Halászi. [cit. 01.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.susedia.info/userpage.php?page_id=21>

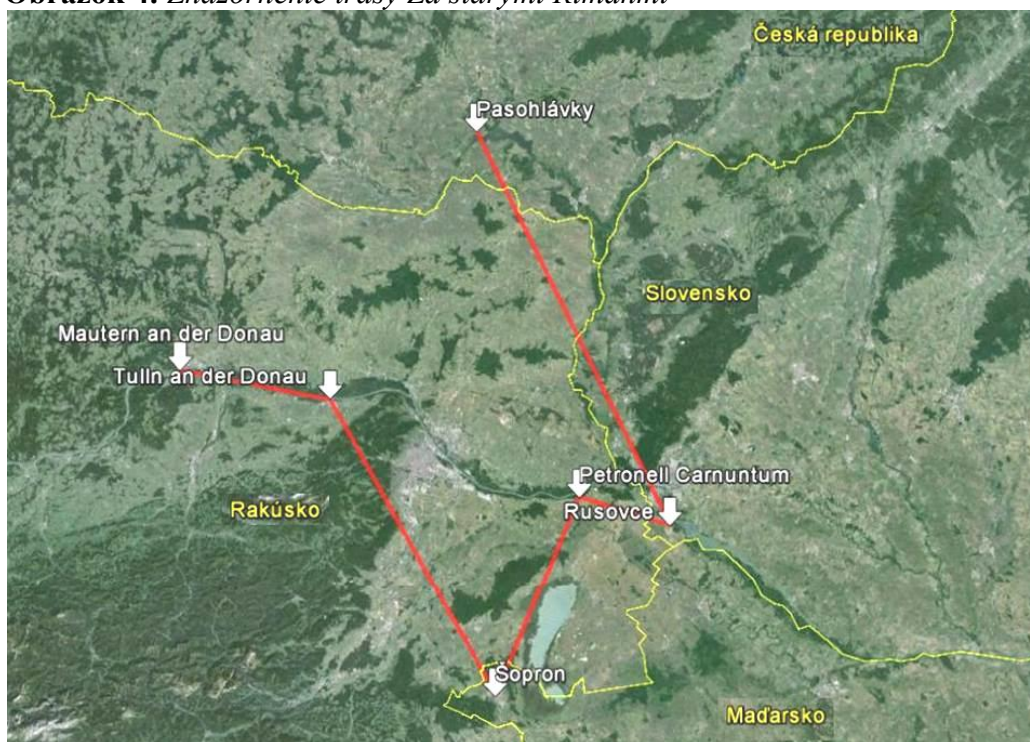
barokové rohové balkóny. Ranobarokový interiér má benediktínsky kostol sv. Ignáca z Loyoly. Novobaroková radnica bola vybudovaná na konci 19. storočia.⁹¹

- Stopy baroka možno nájsť aj v kaštieli Széchenyiovcov v osade **Nagyecenk**.

4.1.3 *Za starými Rimanmi*

Okrem spomenutých pamiatok rôznych štýlov z viacerých období je pre záujmovú oblasť spoločný výskyt pamiatok rímskej architektúry, potvrdzujúcich život Rimanov na tomto území. Z hľadiska segmentov klientely môže byť tento produkt vhodný rovnako pre ľudí zaujímajúcich sa o históriu, archeologické a architektonické pamiatky, ako aj pre študentov stredných a vysokých škôl v rámci poznávacích výletov.

Obrázok 4: Znáozornenie trasy *Za starými Rimanmi*

Zdroj: vlastné spracovanie

- Lokalita **Hradisko u Mušova**, ležiaca v blízkosti obce Pasohlávky neďaleko vodného diela Nové Mlýny, je jediným miestom v Českej republike, kde boli objavené stavebné pamiatky antickej architektúry. V rámci archeologickej výstavy

⁹¹ GYŐR. *Sakrálné pamiatky*. [cit. 01.02.2015]. Dostupné na internete: <http://turizmus.gyor.hu/article/sakralne_pamiatky_.html>

sú tu prezentované najmä nálezy zanechané X. rímskou légiou v 2. storočí.⁹²

- V mestskej časti Bratislavy Rusovce sa rozprestierajú zvyšky rímskeho vojenského tábora **Gerulata** z 1. – 4. storočia, ktorý bol súčasťou Limes Romanus na severe ríše. Okrem zachovaných základov stavieb sú tu prezentované nálezy z archeologických výskumov i neskoro-antická pevnosť vstavaná do severného rohu pôvodného kastela.⁹³
- Kultúrnou pamiatkou s medzinárodným významom je archeologický park **Petronell Carnuntum**, kde je na mieste bývalého prekvitajúceho obchodného a remeselného centra v jedinečnom historickom kontexte zrekonštruovaná rímska štvrť s meštianskym domom, mestskou vilou a verejnými kúpeľmi. Zároveň sa tu každoročne konajú viaceré podujatia vrátane rímskych slávností a súbojov gladiátorov.
- Pozostatky rímskeho mesta sa nachádzajú taktiež v meste **Šopron** v Šopronskom fóre. Vo Fabriciovskom dome sú prezentované rímske archeologické nálezy, ako rímsky kúpeľ, oltárne sochy, sarkofágy či portály a výstava venovaná jantárovej ceste.⁹⁴
- V meste **Tulln an der Donau** možno okrem Tullnských záhrad nájsť aj pozostatky z rímskych čias, ako Rímska veža či zvyšky opevnenia rímskeho tábora. Rímske múzeum približuje prostredníctvom rôznych exponátov vrátane nálezov z archeologických vykopávok život pevnosti v priebehu 400 rokov.
- Na mieste bývalej rímskej osady Favianis sa v súčasnej obci **Mautern an der Donau** zachovali zvyšky rímskeho osídlenia ako Rímska veža, zvyšky múrov, rímska studňa či Römerstraße. Zároveň sú tu v Rímskom múzeu prezentované nálezy z prehistorických a rímskych čias.⁹⁵

⁹² JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Pasohľávky - Archeologická výstava Římané na Mušově v ATC Merkur*. [cit. 10.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=42&typ=1&id=1880>>

⁹³ MÚZEUM MESTA BRATISLAVY. 2015. *Antická Gerulata Rusovce*. [cit. 10.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.muzeum.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700015&id=1019>

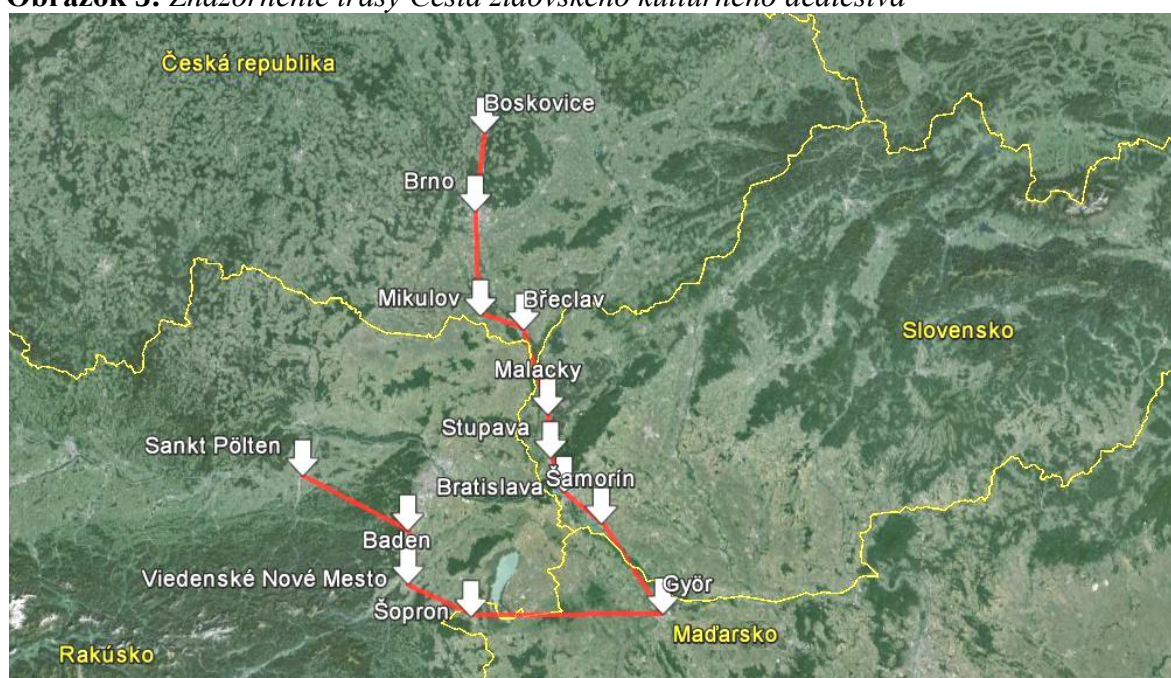
⁹⁴ NEMCOVÁ, B. *Sprievodca mestom Šopron*. [cit. 12.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.selmec-sopron.eu/sopron-sprievodca-web.pdf>>

⁹⁵ DONAU NIEDERÖSTERREICH. *Auf den Spuren der alten Römer*. [cit. 10.02.2015]. Dostupné na

4.1.4 Cesta židovského kultúrneho dedičstva

Na území vybraných oblastí všetkých štyroch krajín pôsobili v minulosti významné židovské komunity, pozostatkom ktorých je viacero židovských pamiatok, či už synagóg, cintorínov, pamätníkov alebo iných stavieb v rôznom stave zachovalosti. Produkt spoznávania jednotlivých pamiatok židovského kultúrneho dedičstva by mohol byť zaujímavým nielen pre židovskú klientelu z blízkeho okolia i zahraničia, ale rovnako aj pre segment seniorov a študentov stredných a vysokých škôl v rámci poznávacích a vzdelávacích zájazdov.

Obrázok 5: Znáozornenie trasy Cesta židovského kultúrneho dedičstva

Zdroj: vlastné spracovanie

- Bývalá židovská štvrť v **Boskoviciach** patrí k najzachovalejším židovským mestám v Českej republike. Dnes je centrom pamiatkovej zóny a vedie cez ňu náučný chodník. Jediná zachovaná synagóga maior, postavená v novogotickom slohu, leží v severnej časti ghetta. V priestoroch synagógy je umiestnená stála expozícia zaoberajúca sa pamiatkami židovskej komunity a regionálnou históriou, oproti nej sa nachádzajú priestory rituálneho kúpeľa, tzv. mikve. Na okraji mesta leží rozlohou tretí najväčší židovský cintorín v Českej republike.

- Židovský cintorín spolu s pamätníkom obetiam holokaustu v **Brne** patrí medzi najkrajšie cintoríny v Európe, kde možno nájsť prosté náhrobky i honosné rodinné hrobky. Založený bol v roku 1852, rozkladá sa na ploche 3,5 hektárov a pochovaných je tu viacero významných osobností. Turistické informačné centrum s výstavnou a prednáškovou sálou podáva informácie o židovskej obci v Brne.
- V **Mikulove** je viacero pamiatok pripomínajúcich židovskú históriu. Mimoriadnu hodnotu má mikulovský židovský cintorín s približne 4 000 renesančnými, barokovými i klasicistickými náhrobkami. Najcennejšiu časť pohrebiska tvorí tzv. rabínsky vršok. Súčasťou areálu je aj pamätník židovským obetiam a obradná sieň slúžiaca na prezentačné účely. V Mikulove bola nájdená i stredoveká mikve, slúžiaca k symbolickému rituálnemu očisteniu. V Hornej Synagóge zo 16. storočia je interiér nositeľom hodnotnej barokovej kompozície.
- Synagóga v meste **Břeclav** bola postavená v roku 1868, o 20 rokov neskôr bola renovovaná v novorománskom slohu s použitím maurských prvkov. V súčasnosti je využívaná na kultúrno-spoločenské účely, ako stále múzejné expozície z histórie niekdajšej židovskej obce, galéria výtvarného umenia či koncertná sála. V Břeclavi sa nachádza aj židovský cintorín s približne 400 náhrobnými kameňmi.⁹⁶
- **Synagóga v Malackách**, jedna z najkrajších na Slovensku, bola postavená v roku 1900 podľa plánov architekta Wilhelma Stiassneho v typickom maurskom štýle. Je ozdobená dvomi vežami, podkovovitými oblúkmi a žltó-červenými pásmi. V budove, v súčasnosti slúžiacej ako základná umelecká škola, sa zachovalo niekoľko architektonických prvkov, ako svätostánok, liatinové stĺpy či drevený kazetový strop.
- Židovská náboženská obec v **Stupave** patrila medzi najstaršie na Slovensku, najstarší náhrobný kameň na miestnom židovskom cintoríne pochádza z roku 1642. Židovská synagóga, postavená v roku 1803, je druhou najstaršou na Slovensku. Zároveň je jednou z dvoch zachovaných príkladov deväťklenbového typu synagóg na Slovensku. Je charakteristická masívnymi stenami s malými barokovými oknami,

⁹⁶ JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Židovské*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=41&kat=50>>

sedlovou strechou a štítom s otvormi na vetranie, čo je typické pre architektúru Záhoria.

- V **Bratislave** sa nachádza viacero pamiatok židovskej kultúry. Najvýznamnejšou je Pamätník Chatama Sófera, významného ortodoxného rabína a učenca, ktorý je hrobkou postavenou nad pohrebiskom viacerých rabínov a učencov. V podzemnom priestore sa v rabínskej sekcii zachovalo ďalších 23 hrobov. V jednom z dvoch zachovaných objektov niekdajšej Židovskej ulice v Bratislave sídli Múzeum židovskej kultúry. Posledná zachovaná synagóga v Bratislave na Heydukovej ulici slúži dodnes svojmu účelu. Architektonické riešenie synagógy je v súlade s požiadavkami ortodoxného judaizmu. Možno v nej nájsť železobetónovú konštrukciu, stĺporadie so siedmimi piliermi, dobové kubistické detaily i historizujúce prvky ako kamenný svätostánok.
- Prosperujúca židovská obec v **Šamoríne** v okrese Dunajská Streda bola počas holokaustu zničená. Synagógu postavenú v roku 1912 sa však podarilo zachovať v pôvodnom architektonickom prostredí, spolu s bývalou židovskou školou a inými objektmi. Tak ako ostatné spomenuté pamiatky na území Slovenska je súčasťou Slovenskej cesty židovského kultúrneho dedičstva. V jej blízkosti je aj židovský cintorín. Jej priestory momentálne slúžia ako centrum súčasného umenia, poskytujúceho priestor pre medzinárodný multikultúrny dialóg.⁹⁷
- Synagóga v **Győri** s osemuholníkovým pôdorysom bola postavená v rokoch 1868 – 1870 neologickou izraelskou náboženskou obcou v novorománskom štýle. V období neskorého historicizmu sa stala vzorom pre výstavbu niekoľkých európskych synagóg. V súčasnosti slúži ako múzeum umenia.⁹⁸
- V meste **Šopron**⁹⁹ žili Židia už v ranom stredoveku. Po vyhnaní tu vytvorili komunitu opäť v 19. storočí, ktorá bola počas druhej svetovej vojny takmer celkom zničená. V meste sa zachovali stredoveké i moderné židovské pamiatky. Dve

⁹⁷ THE SLOVAK JEWISH HERITAGE CENTER. *Pamiatky Cesty*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.slovak-jewish-heritage.org/samorin-synagogue.html?&L=1>>

⁹⁸ MAZSIHISZ. *Hungarian Jewish Travel Guide*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <http://mazsihisz.hu/userfiles/file/downloadmanager/jewishtravelguide_v%C3%A9gleges.pdf>

⁹⁹ JEWISH HERITAGE EUROPE. *Heritage & Heritage Sites*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jewish-heritage-europe.eu/hungary/heritage-heritage-sites>>

najstaršie synagógy Maďarska sú umiestnené oproti sebe na niekdajšej židovskej ulici, v súčasnosti nazývanej Uj utca. Obe pochádzajú zo 14. storočia. Gotická stará synagóga v súčasnosti slúži ako Židovské múzeum, ktorého súčasťou je aj mikvah. Pamätník obetiam holokaustu sa nachádza v blízkosti synagógy umiestnenej mimo centrum mesta, ďalší možno nájsť na židovskom cintoríne.

- Židovská obec vo **Wiener Neustadt** patrila už od 13. storočia k najstarším a najvýznamnejším v celom Rakúsku. Jej posledným znakom je židovský cintorín, v rámci ktorého sa nachádzajú „Lern- und Gedenkstätte“ – pamätné miesta hovoriace o histórii jednotlivých židovských rodín.¹⁰⁰
- **Baden pri Viedni** mal ako tretia najväčšia židovská obec v celom Rakúsku (po Viedni a Grazi) významnú úlohu. Nachádzala sa tu mnoho židovských zariadení ako napríklad mikva alebo viaceré košér obchody. Synagóga v Badene bola čiastočne zničená, ale následne znovu vybudovaná. V súčasnosti sa tu nachádza aj židovský cintorín.¹⁰¹
- V meste **St. Pölten** je v priestoroch bývalej synagógy postavenej v roku 1913 umiestnený Inštitút pre židovské dejiny Rakúska. Jeho úlohou je skúmanie histórie a kultúry Židov v Rakúsku od stredoveku až po súčasnosť. Synagóga je zároveň pamätným miestom, ktoré pripomína históriu židovskej obce pred jej zničením národnými socialistami. V St. Pölten možno nájsť takisto židovský cintorín.¹⁰²

4.2 Tradície a remeslá

Kultúrne dedičstvo krajiny je tvorené nielen jednotlivými pamiatkami, ale každá krajina je charakteristická aj nehmotným kultúrnym bohatstvom, tvoreným zvykmi, obyčajami a tradíciami. Jeho dôležitou súčasťou sú aj tradičné remeslá, ktoré sú v určitých regiónoch dodnes zachované a prenášajú aj na ďalšie generácie.

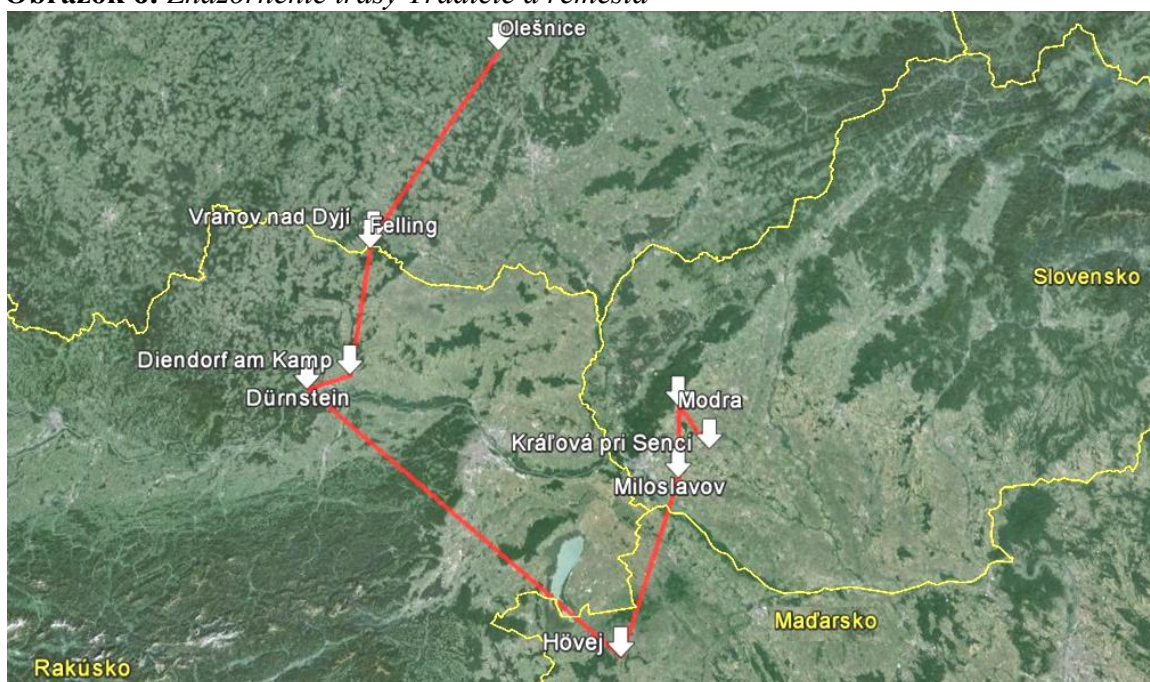
¹⁰⁰ JÜDISCHE GEMEINDE WIENER NEUSTADT. *Lern- und Gedenkstätte Jüdischer Friedhof Wiener Neustadt*. [cit. 22.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.juedische-gemeinde-wn.at/Pages/LernGedenkstatte/Lernen.aspx>>

¹⁰¹ JHB. *Im Zentrum die Stadt*. [cit. 22.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://jewishhistorybaden.com/city>>

¹⁰² MUSEUMSMANAGEMENT NIEDERÖSTERREICH. 2015. *Ehemalige Synagoge St. Pölten, Institut für jüdische Geschichte Österreichs*. [cit. 22.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.noemuseen.at/de/?tt=MUSEUM_R8&id=85953&ci=museum&oid=569>

V nasledovnej trase sú zoskupené tradície a remeslá typické pre tú ktorú oblasť. Z hľadiska segmentu klientely je tento produkt upriamený nielen na domácu klientelu zaujímajúcu sa o tradície a históriu národa, ale aj na zahraničných hostí, ktorí prostredníctvom tradičných remesiel majú možnosť lepšie spoznať kultúru danej krajiny. Rovnako je produkt vhodný pre žiakov a študentov škôl ako vzdelávacia exkurzia.

Obrázok 6: Znáozornenie trasy *Tradície a remeslá*

Zdroj: vlastné spracovanie

- V obci **Kráľová pri Senci** prezentuje múzeum včelárstva vývoj včelárstva a jeho využívanie v rozličných oblastiach života človeka. V areáli skanzenu sú vystavené unikátne zbierky úl'ov rozličných typov používaných už od 17. storočia, medomety, lisy, rôzne včelárske pomôcky, včelárska literatúra ako aj ukážky produktov.¹⁰³
- Mesto **Modra** je už od 14. storočia späté s výrobou keramiky, ktorej výroba dodnes prebieha ručne. Modranská majolika patrí k najtypickejším nositeľom ľudovomeleckých slovenských tradícií, či už s použitím obľúbeného modrého alebo farebného dekóru. Okrem exkurzií s ukážkou výroby majú návštevníci

¹⁰³ Múzeum včelárstva na Slovensku Kráľová pri Senci. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.muzeum.sk/?obj=muzeum&ix=mvns>>

prostredníctvom workshopov i možnosť namaľovať si svoju vlastnú keramiku.¹⁰⁴

- V Podunajskom remeselnom dvore v **Miloslavove** je v priestoroch múzea prezentovaná vidiecka kultúra a história Podunajska. Na originálnych nástrojoch predstavujú remeselníci tradičné remeslá ako kováčstvo, rezbárstvo, tkáčstvo či keramiku, pričom je tu taktiež možnosť výroby vlastného diela. Zároveň je návštevník oboznámený s históriou a pamiatkami Podunajska a autentickým zariadením gazdovských domov a pitvorov.¹⁰⁵
- Jedným z tradičných maďarských remesiel je čipkárstvo, ktoré je typické pre malú obec **Hövej** už od roku 1860. V Höveji Csipke múzeu sú vystavené čipkárske diela, ktorých základom je Rábaközi čipka, slúžiaca na výzdobu rôznych výrobkov od obrusov a blúzok až po oltárne plátna.¹⁰⁶
- V obci **Dürnstein** sa na terasách popri Dunaji prostredníctvom Wachauer Safran Manufaktur obnovila tradícia pestovania šafranu, ktorá bola v Dolnom Rakúsku rozšírená od stredoveku do 19. storočia. Návštevníci sú počas prehliadky oboznámení s históriou pestovania šafranu, rozdielmi v jeho kvalite, po čom nasleduje ochutnávka vybraných produktov zo šafranu, ako napríklad med, marmeláda či ocot.
- V syrárni v obci **Diendorf am Kamp** sú podľa tradičných výrobných postupov produkované čerstvé kozie syry, byvolie syry a mozzarella. Sú tu organizované syrárske a kuchárske kurzy pre deti i dospelých a v početných projektoch, akým je napr. stále populárnejší slowfood, sú prepájané umenie a kultúra s prírodou a poľnohospodárstvom.¹⁰⁷
- Na severe oblasti Waldviertel sa v obci **Felling** nachádza jediná dielňa v Rakúsku spracovávajúca mušle a slimačie ulity, z ktorých sú tak vyrábané rôzne perleťové

¹⁰⁴ SLOVENSKÁ ĽUDOVÁ MAJOLIKA. *História*. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.majolika.sk/o-nas/>>

¹⁰⁵ OBEC MILOSLAVOV. 2013. *Remeselný dvor*. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://miloslavov.sk/sk/remeselnny-dvor>>

¹⁰⁶ SZABÓ, K. *Lace of Hövej: From the Cradle to the Grave*. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://magyarnews.org/news.php?viewStory=1332>>

¹⁰⁷ NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Spezialitäten und Produzenten*. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/regionale-spezialitaeten-und-produzenten>>

produkty, ako šperky či gombíky. Počas prehliadky sa návštevníci oboznámia s týmto starým umeleckým remeslom, ktoré má v regióne dlhú tradíciu.¹⁰⁸

- V tesnej blízkosti sa na území Českej republiky vo **Vranove nad Dyjí** nachádza keramická dielňa, ktorá nadväzuje na miestne tradície výroby úžitkovej keramiky (kameniny), pričom sa venuje najmä výrobe liatej keramiky. Nosnými výrobkami sú keramické fľaše na víno a medovinu, návštevníci tu však môžu vidieť alebo si zakúpiť aj rozličné upomienkové predmety či doplnky.¹⁰⁹
- V obci **Olešnice** sa zachovala jedna z mála pôvodných dielni modrotlače – remesla, ktoré je významným nositeľom nehmotného kultúrneho dedičstva a tradícií. Ide o ručnú tlač rôznych vzorov na plátno za pomoci drevenej formy a prírodného farbiva indiga. Výroba modrotlače sa datuje až do 17. storočia a v dielni u Danzingerovcov je pri prehliadke predvedená aj ukážka výroby pôvodnou technológiou z roku 1849.¹¹⁰

4.3 Za termálnymi prameňmi a relaxom

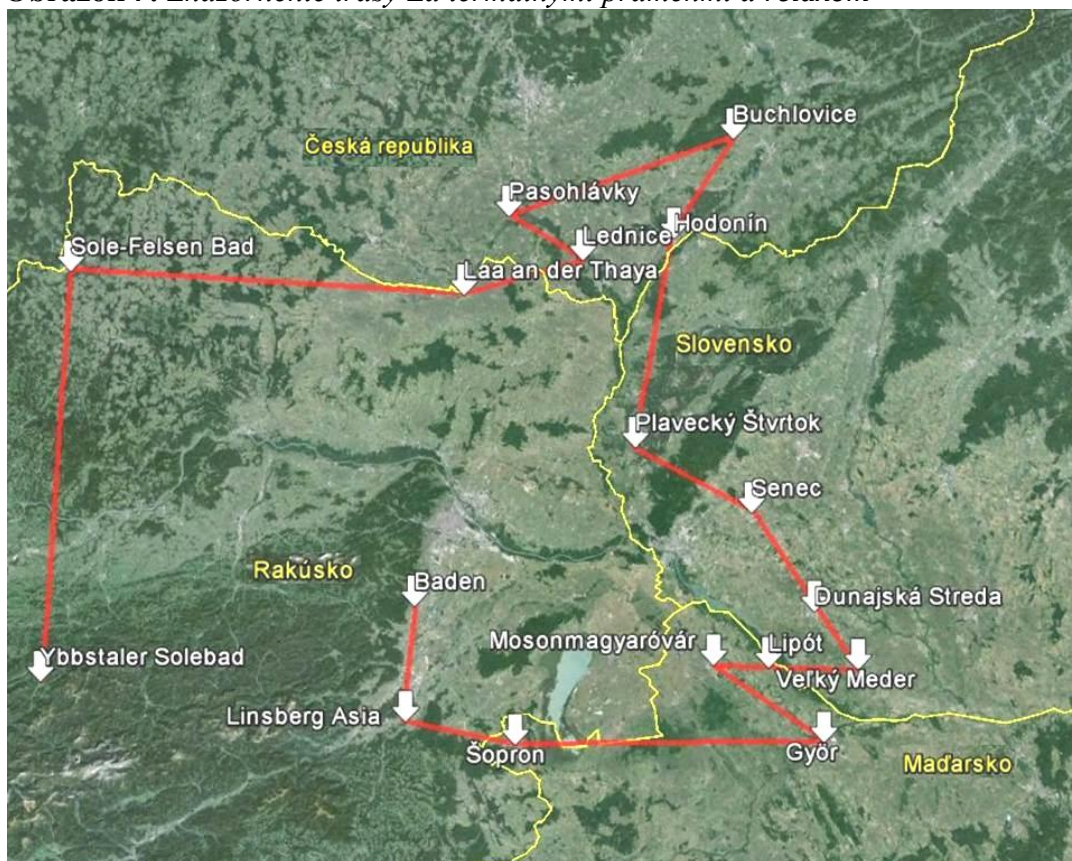
Oblasť, pre ktorú sme sa v našej diplomovej práci rozhodli navrhnuť spoločné produkty cestovného ruchu, je charakteristická aj bohatými zásobami podzemnej termálnej vody s liečivými účinkami, čo vytvára ideálne predpoklady na rozvoj kúpeľníctva a zdravotného cestovného ruchu. Hlavnú klientelu tohto produktu tvorí stále vzrastajúci segment seniorov, ktorý predovšetkým zo zdravotných dôvodov vyhľadáva túto formu cestovného ruchu. Nasledovný produkt môže byť atraktívny rovnako aj pre rodiny s deťmi, nakoľko vybrané zariadenia disponujú okrem liečivej vody a rehabilitačnými službami aj množstvom vodných atrakcií vhodných pre deti.

¹⁰⁸ NATIONALPARK THAYATAL. *Perlmutterdrechslerei Mattejka*. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <http://www.np-thayatal.at/de/pages/hardegg-sehenswuerdigkeiten_detail.aspx?id=35>

¹⁰⁹ Keramika Piwowarczik. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://keramika.aspone.cz/keramika/index.html>>

¹¹⁰ MESTSKÝ ÚŘAD OLEŠNICE NA MORAVĚ. *Výroba modrotisku*. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.olesnice.cz/vyroba-modrotisku>>

Obrázok 7: Znáznornenie trasy Za termálnymi prameňmi a relaxom

Zdroj: vlastné spracovanie

- **Ybbstaler Solebad** v obci Göstling ponúka okrem saunového sveta vnútorné i vonkajšie bazény so slanou vodou s teplotou 32 – 34 °C. Okrem toho sa tu nachádzajú tobogány a sladkovodné bazény s rôznymi atrakciami. Vo wellness svete sú k dispozícii masáže, rehabilitácie či viaceré druhy terapií.
- **Sole-Felsen Bad** vo Waldviertel je jedným z prvých spa zariadení v Rakúsku. Okrem termálnych bazénov so sladkou i slanou vodou a teplotou vody 32 – 34 °C sa tu nachádza aj zážitkový svet s tobogánmi či saunový svet. Hostom je k dispozícii takisto vodná gymnastika, masáže a kozmetika.
- Termálne kúpele **Therme Laa** patria k najnavštevovanejším výletným cieľom v Dolnom Rakúsku. Nachádzajú sa v blízkosti českých hraníc a rozprestierajú sa na ploche 7 800 m². Certifikovaná liečivá voda je do bazénov čerpaná z liečivého prameňa dosahujúceho teplotu až 42°C. Možno tu nájsť vnútorný termálny bazén, vonkajší bazén so slanou vodou, vonkajší masážny bazén i aktívny bazén. Nachádza

sa tu takisto saunový svet o rozlohe 1 500 m², oddychové zóny, letné kúpalisko, zóna pre rodiny s deťmi a iné ďalšie atraktivity.

- V kúpeľoch **Lednice** je na liečebné účinky využívaná jódobrómová minerálna voda, ktorá priaznivo pôsobí na pohybový a obehový systém, neurologické a gynekologické ochorenia ako aj na stavy po popáleninách.
- **Aqualand Moravia** v blízkosti vodnej nádrže Nové Mlýny je celoročne otvorené zábavné centrum s 12 bazénmi na celkovej ploche 3000 m², ktoré obsahujú vody z geotermálneho vrtu. Vo wellness centre Forum Romanum možno v saunovom svete navštíviť viacero druhov sáun či dopriať si masáž alebo telový zábal. Nachádza sa tu takisto 20 rôznych tobogánov ako aj iné atrakcie pre deti.¹¹¹
- Síraté kúpele a wellness **Leopoldov**, nachádzajúce sa v údolí pohoria Chřiby v blízkosti Buchlovíc a Buchlovického zámku, poskytujú rôzne služby zabezpečujúce liečbu i relaxáciu, ako napr. masáže, kúpele, zábaly, soľnú jaskyňu a pod. Prírodná minerálna voda má priaznivé účinky na liečby reumatologických, neurologických, ortopedických i kožných ochorení.
- V kúpeľoch **Hodonín** je základným prírodným liečivým zdrojom voda nazývaná solanka s vysokým obsahom jódoých solí s nízkou mineralizáciou. Patrí medzi najkvalitnejšie vody v Európe a býva prirovnávaná k vode Mŕtveho mora, má blahodarné pôsobenie na viacero zdravotných ťažkostí. Mimo klasickej kúpeľnej liečby ponúkajú kúpele Hodonín takisto rôzne pobytové regeneračné programy.¹¹²
- V oblasti Záhoria sa nachádza **Kamenný Mlyn** s 80 metrov dlhým bio-bazénom Borovica, v ktorom je možnosť zaplávať si v čistej vode bez chemikálií. Bio-bazény rešpektujú životné prostredie i zdravie, nakoľko pracujú na báze vlastného čistenia vody prostredníctvom vodných rastlín vo filtračnej časti bazéna. Areál zároveň ponúka aj možnosť športového vyžitia.¹¹³

¹¹¹ AQUALAND MORAVIA. *Vítejte v Aqualandu Moravia*. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.aqualand-moravia.cz/aqualand-moravia/o-aqualandu/>>

¹¹² JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Lázně*. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=41&kat=37>>

¹¹³ KAMENNÝ MLYN – VAJARSKÝ. *Bio-Bazén Borovica, športovanie*. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na

- V Aquaparku **Senec** je celoročne v prevádzke šesť bazénov s rôznymi atrakciami s teplotou vody 28-38°C, v letnej sezóne sa ich počet zvyšuje na 11 a v prevádzke je aj tobogánová veža. V Sai Wellness možno navštíviť deväť sáun, Kneipov kúpeľ či whirlpool bazény.¹¹⁴
- Na území Žitného ostrova je obľúbeným rekreačným strediskom Thermalpark **Dunajská Streda**. Rozprestiera sa na ploche 18 hektárov a disponuje 10 bazénmi s mineralizovanou liečivou a termálnou vodou s teplotou 24 – 40 °C. Možno tu nájsť vonkajšie i vnútorné bazény, tobogány ako aj saunový svet.¹¹⁵
- Vo **Veľkom Mederi** v okrese Dunajská Streda sa pri 100 hektárovom lesoparku rozprestiera kúpalisko Thermal Corvinus, v ktorom má voda s teplotou 25 - 37 °C blahodarné účinky na choroby pohybového ústrojenstva. Okrem deviatich bazénov ponúka návštevníkom saunu a wellness centrum, soľnú baňu či morský kúpeľ.¹¹⁶
- V kúpeľoch **Rába Quelle v Györi** je návštevníkom k dispozícii päť bazénov s liečivou a termálnou vodou, tobogany, saunová záhrada i rôzne liečebné služby, ako napríklad balneoterapia či mechanoterapia. Jódová liečebná voda sa odporúča pacientom trpiacim chronickým zápalom kĺbov a svalov, ženských orgánov, priedušiek aj pacientom s chorobami tráviaceho systému.
- Termálne a zážitkové kúpalisko **Lipót** na území Malého Žitného ostrova patrí k najmodernejším v Maďarsku. Termálna voda má zároveň liečivé účinky a priaznivo pôsobí na ochorenia kĺbov, chrbtice a regeneráciu po úrazoch. Návštevníkom sú k dispozícii bazény s rôznymi atrakciami, tobogány, sauna i masáže.
- Liečebné kúpele **Flexum v Mosonmagyaróvári** sú zamerané na zmiernenie ochorení pohybového aparátu a ponúkajú takisto pitnú kúru pri žalúdočných

internete: <http://www.kamennymlyn.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=15>

¹¹⁴ AQUAPARK SENEC. *O nás*. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.aquaparksenec.sk/aquapark-onas.html>>

¹¹⁵ THERMALPARK DS. *O nás*. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.thermalpark.sk/o-nas>>

¹¹⁶ THERMAL CORVINUS Veľký Meder. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.thermalcorvinus.sk/>>

a črevných ochoreniach či inhaláciu pri ochoreniach dýchacích ciest. Návštevníkom je tu k dispozícii sedem bazénov. Jódová minerálna voda vyvierajúca z hĺbky 2000 metrov patrí v súčasnosti medzi päť najúčinnějších termálnych vôd v celej Európe.¹¹⁷

- Kúpele **Balf** v blízkosti Šopronu disponujú od roku 2004 komplexom wellness a vodoliečby podľa metodológie Sebastiana Kneippa. Ponúkajú rôzne služby, ako kúpele v bazéne, vaňové kúpele, elektroliečbu, podvodné aj klasické masáže či rôzne vodné atrakcie.¹¹⁸
- Termálne kúpele a Spa oblasť **Linsberg Asia** sa rozkladajú na ploche 15 000 m². Areál je tvorený ôsmimi vonkajšími i vnútornými bazénmi a deviatimi tematickými saunami. Voda s teplotou 35 °C má vďaka svojim minerálnym súčastiam liečivé účinky.
- Liečivá voda v rímskych termálnych kúpeľoch **Baden pri Viedni** s vysokým obsahom síry a teplotou 35,3°C lieči choroby pohybového ústrojenstva. Na ploche 3 500 m² sa tu spája kúpeľná tradícia s wellness modernou, pričom sú tu k dispozícii bazény s vodnou plochou vyše 900 m² a areál so saunami. Nad týmto kúpeľným svetom sa nachádza najväčšia presklená strecha v Európe. Na volejbalovom ihrisku sa koná Beach 'n' Air Battle - najväčší amatérsky beach volejbalový turnaj v Rakúsku.¹¹⁹

4.4 Po stopách tradícií vinohradníctva

Vinohradnícke oblasti, vínne pivnice a tradícia pestovania viniča sú spoločným znakom pre všetky štyri regióny rozprestierajúce sa na prihraničných územiach Slovenska, Česka, Rakúska a Maďarska. Popri tejto charakteristickej črte je zároveň nevyhnutné zdôrazniť rozmanitosť jednotlivých oblastí a jedinečnosť každej z nich. Po stopách tradícií vinohradníctva je trasou spájajúcou nielen vinárstva a vínne cesty jednotlivých vinohradníckych oblastí štyroch susediacich krajín, ale vybrané destinácie

¹¹⁷ Kúpele a wellness v Maďarsku. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://visit-hungary.com/sk/kupele-wellness>>

¹¹⁸ Balf fürdő. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.gyogyfurdobalf.hu/furdo.htm>>

¹¹⁹ NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Heilende Wasser*. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/wellnesshotels>>

ponúkajú okrem ochutnávok vína i pohľad do dejín a tradícií produkcie vína spolu s poznávaním špecifik daných oblastí, čím vínná cesta získava ako zážitkový, tak aj poznávací charakter. Z toho dôvodu je uvedený produkt vhodný takisto pre študentov stredných a vysokých škôl. Okrem toho medzi cieľové segmenty zaraďujeme ľudí v aktívnom veku ako aj mladých ľudí zaujímajúcich sa o svet vinárstva.

V oblasti Bratislavského samosprávneho kraja sú typickou lokalitou pestovania viniča južné svahy Malých Karpát, ktorými vedie aj Malokarpatská vínná cesta. Tá prechádza typickými obcami zachovávajúcimi tradície vinárstva, kulinárskych špecialít a folklóru. Plocha vinohradov Malokarpatskej vínnej cesty dosahuje 4 200 hektárov a okrem Bratislavského kraja vedie aj okresom Trnava. K významným slovenským vinohradníckym regiónom patrí aj Skalica, ktorá je súčasťou združenia Vínná cesta Záhorie a prirodzene spája malokarpatskú a juhomoravskú vinohradnícku oblasť. V tomto regióne sa pestujú najmä červené odrody viniča, predovšetkým frankovka a Skalický rubín, ku ktorým sa podáva typický skalický trdelník, chránený ochrannou známkou Európskej únie.

Vinárstvo má dlhú tradíciu rovnako aj na južnej Morave, kde sa vinič pestuje už od čias Keltov. Keďže vďaka klimatickým podmienkam tu zrenie viniča prebieha pomaly, koncentruje sa v ňom väčšie množstvo a rozmanitosť aromatických látok. Okrem vinohradov a pamiatkových rezervácií vínnych skladov sú turisticky atraktívne vinárske expozície, veľtrhy či vinobrania, z ktorých najznámejšie sú Znojenské a Pálavské, spojené so stredovekými slávnosťami, trhoviskami a rytierskymi turnajmi. Na území Juhomoravského kraja sa rozkladá vinárska oblasť Morava, v ktorej sa nachádza takmer 96% plochy všetkých viníc v Českej republike. Vinárska oblasť Morava sa delí na štyri podoblasti: Znojemská, Mikulovská, Velkopavlovická a Slovácka.

V Dolnom Rakúsku sa na 30 000 hektároch viníc nachádza osem vinohradníckych rajónov: Carnuntum, Weinviertel, Wachau, Thermenregion, Donauland, Kamptal, Traisental a Kremstal. Vínná cesta cez Dolné Rakúsko má dĺžku 830 kilometrov a vedie cez viac ako 150 vinárskych obcí. V severovýchodnej časti Dolného Rakúska – Weinviertel, ktorá dostala svoje pomenovanie na základe vinárskej tradície, dokopy 14 000 vinárov vyprodukuje na 13 000 hektároch viníc tretinu rakúskeho vína. Unikátnymi prvkami vínnej kultúry sú „Kellergassen“ – uličky lemované vínnymi pivnicami a „Heuriger“ - podniky prevádzkované samotnými

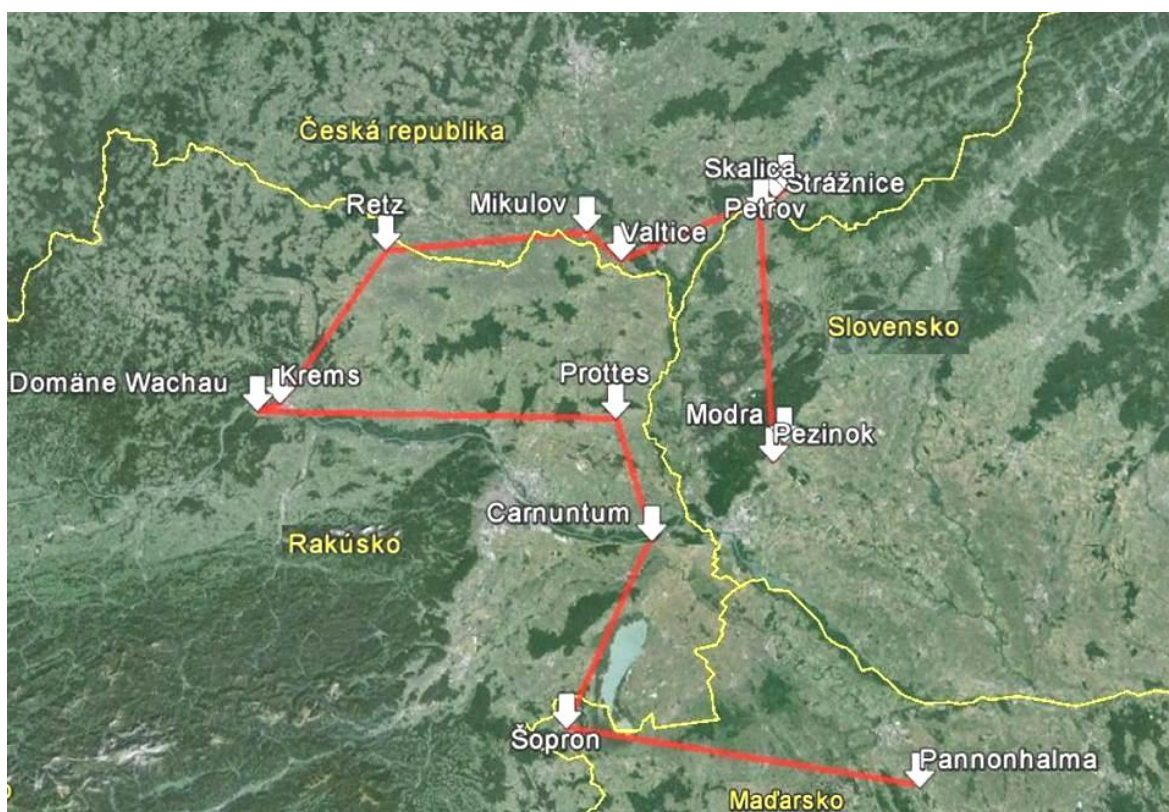
vinármi, ktorí ponúkajú svoje víno vo vlastných priestoroch spolu s malým občerstvením. V oblasti Kremstal sa ukazuje rôznorodosť a komplexnosť krajiny. Vysokoakostné vína sú produkované najmä v severnej časti, na východe sa na sprašových terasách dopestuje najmä Veltínske zelené, na južnej strane Dunaja dominuje v malých vinárskych dedinkách biele víno, pričom štrkové pôdy Dunaja sú vhodné i na pestovanie červených odrôd viniča. Špecifickým regiónom je taktiež Wachau, súčasť dedičstva UNESCO, ktorý je typický jedinečnou krajinou po oboch brehoch Dunaja, terasovitými vinicami s kamennými múrmi a plochou viac ako 1 300 hektárov a wachauským rizlingom. V blízkosti slovenských hraníc sa rozprestiera región Carnuntum, ktorý je okrem vinohradníctva a červených vín typických pre túto oblasť známy najmä archeologickými nálezmi z rímskej doby.¹²⁰

V Maďarsku je celkovo zaregistrovaných 22 vinohradníckych oblastí, pričom dve z nich sa nachádzajú na území župy Győr-Moson-Sopron: oblasť Šopron a oblasť Pannonhalma. Kontinentálna klíma bez väčších výkyvov počasia a optimálne množstvo zrážok tu vytvárajú vhodné podmienky na pestovanie viniča. Vinohradnícku oblasť Šopron tvorí takmer 1 900 hektárov viníc na území 12 obcí. Na troch štvrtinách plochy sa pestujú modré odrody, medzi ktorými má dominantné postavenie Frankovka (Kékfrankos), ďalej Zweigelt a Cabernet Sauvignon. Z bielych odrôd je najrozšírenejšie Veltínske zelené (Zöldvelteli). Najväčšia časť oblasti sa rozkladá v mierne kopcovitom okolí jazera Fertő-tó. Okrem mesta Šopron k vinohradníckej oblasti patrí: Fertőrákos, Fertőboz, Fertőendréd, Fertőszéplak, Fertőszentmiklós, Kópháza, Harka, Hidegség, Nagycenk.¹²¹ V oblasti Pannonhalma sa vinice rozprestierajú na 600 hektároch, veľká časť pôdy leží ladom. Najrozšírenejšími odrodami sú Ryzlink vlašský (Olaszrizling), Müller Thurgau (Rizlingszilváni) a Chardonnay. Víno je tu produkované rehoľníkmi v Opátskych pivniciach benediktínskeho kláštora na základe stáročiami rozvinutej vinohradníckej kultúry. Najvýznamnejšími vinárskymi obcami okrem Pannonhalma sú Écs, Nyúl, Györság, Tényő.

¹²⁰ Den Wein erleben in Niederösterreich. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.weinstrassen.at/magazin/00/artikel/82936/doc/d/Broschuere_Wein_Web.pdf?ok=j>

¹²¹ GyMSMO. *Bortermelő vidékek*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.gymsmo.hu/index_portal.php?hlid=4110>

Obrázok 8: Znáznornenie trasy Po stopách tradícií vinohradníctva

Zdroj: vlastné spracovanie

- Trasa začína v bývalom kráľovskom a významnom slovenskom vinohradníckom meste **Modra**, rozprestierajúcom sa pod Malými Karpatmi a známym taktiež tradíciou majoliky. Vinársky komplex ELESKO je jedným z najmodernejších v strednej Európe a okrem prehliadok vinárstva a kupážovania vína je v jeho viniciach vybudovaný ampelografický chodník a chodník zdravia, ktoré návštevníkov oboznamujú s rôznorodosťou vysadených viničov.¹²²
- Mesto **Pezinok** je považované za centrum Malokarpatského regiónu. Oblasť Pezinka bola osídlená prvou vlnou nemeckých vinohradníkov a remeselníkov už v 2. polovici 13. storočia. V pezinskom zámku zo 14. storočia, ktorý bol pôvodne nížinným vodným hradom, sa nachádzajú historické vínne pivnice. V nich je umiestnený Národný salón vín Slovenskej republiky, v ktorom je možné ochutnať najlepšie vína všetkých slovenských vinohradníckych oblastí. V meštianskom dome zo 17. storočia sídli Malokarpatské múzeum s interaktívnou pivničnou expozíciou

¹²² TRNAVA TOURISM. ELESKO. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.regiontrnava.sk/konferencie/konferencne-priestory/konferencie/zazitkove-degustacie/elesko-degustacie>>

zameriavajúcou sa na dejiny vinárstva v Malokarpatskej vinohradníckej oblasti. V priestoroch Krušičovskej kúrie zo 14. storočia sa nachádza Mestská vinotéka.¹²³

- Prvá zmienka o vinohradníctve v **Skalici** pochádza z 15. storočia. Pre oblasť Skalice sú typické vinohradnícke domčeky s drobnou architektúrou, nazývané „búdy“, slúžiace na spracovanie a skladovanie vína. Na okolitých svahoch sa ich nachádza viac ako 500.¹²⁴
- Obec **Petrov** leží v Slovenskej podoblasti na území Južnej Moravy. Nachádza sa tu pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Plže, v areáli ktorej je približne 80 bielo-modrých vínnych pivníc s tradičnou výzdobou, budovaných od 15. storočia samotnými vinármi. Vínne pivnice vytvárajú uličky spolu s dvomi námestiami.¹²⁵
- Vo vzdialenosti štyroch kilometrov sa v obci **Strážnice** nachádza skanzen - Múzeum dediny juhovýchodnej Moravy, ktorý okrem ľudovej architektúry a spôsobu života predstavuje tému vinohradníctva, typickú pre tento kraj. Expozícia vinohradu s ukážkami vývoja vinohradníctva a pestovania viniča od najstarších dôb až po súčasnosť je jedinou svojho druhu v Českej republike.¹²⁶
- Cesta vedie ďalej do **Valtic**, druhej najväčšej vinohradníckej obce v Českej republike, ktorá je spolu s Lednicko-valtickým areálom súčasťou UNESCO a získala titul Hlavného mesta vína v Českej republike. Sídli tu mnohé vinárske inštitúcie, ako napríklad Národné vinárske centrum, či jediná stredná vinárska škola v Českej republike, pôsobiaca od roku 1873. Na Valtickom zámku sa nachádza stála degustačná expozícia Salón vín so 100 najlepšimi českými vínami a významnou atrakciou je takisto Valtické Podzemie - unikátny historický labyrint vzájomne prepojených vínnych pivníc, ktorých vznik sa datuje k roku 1289, kedy bol založený

¹²³ MESTSKÝ ÚRAD PEZINOK. *Pezinok a víno*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.pezinok.sk/?yggid=81>>

¹²⁴ MESTO SKALICA. 2012. *Vinohradníctvo*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.skalice.sk/sk/2012-04-10-07-38-29/vinohradnictvo>>

¹²⁵ OBEC PETROV. *Plže*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.obec-petrov.cz/index.php?nid=10674&lid=cs&oid=2469463>>

¹²⁶ ČESKÉ DEDIČSTVÍ UNESCO. *Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici - skanzen - Strážnice*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.unesco-czech.cz/13_4253_muzeum-vesnice-jihovýchodni-moravy-ve-straznici-skanzen-straznice/>

kláštor minoritov.¹²⁷

- Ďalšou zastávkou v Mikulovskej vinárskej podoblasti, ktorej 80% plochy viníc zaberajú biele odrody vína, je tradičné vinárske centrum **Mikulov**. Okrem mnohých vinárskych akcií a náučných chodníkov je známy barokovým Mikulovským zámkom, ktorého priestory slúžia ako vinárska expozícia Regionálneho múzea, skladajúca sa z troch častí. V zámockom sklade sa nachádza najväčšia rarita múzea – obří vínny sud z roku 1643. O histórii pestovania viniča ako i výrobe vína informuje „Tradičné vinárstvo na Morave“ a v Galérii drevených lisov možno nájsť exempláre historických vinárskych lisov z južnej Moravy a západného Slovenska.¹²⁸
- Vo Weinviertel vedie naša trasa do mesta **Retz** ležiaceho v blízkosti českých hraníc, v ktorom sa nachádza najväčšia historická vínná pivnica v Rakúsku. Pivničný systém, nachádzajúci sa v podzemí pod centrom mesta, dosahuje celkovú dĺžku približne 20 kilometrov a hĺbku 20 metrov. Vznikol tak, že pivnice slúžiace už od stredoveku vinárom na uskladnenie a dozrievanie vína boli postupne rozširované a vytvorených tak bolo i viacero poschodí.¹²⁹
- Z Weinviertel sa presúvame do mesta **Krems**, kde možno okrem WEINSTADT múzea, umiestneného v priestoroch bývalého dominikánskeho kláštora, navštíviť zážitkový svet SANDGRUBE 13 wein.sinn vedúci ôsmimi zastávkami, medzi nimi napríklad vinohradom, vínnou pivnicou či kinom so 4D-filmom.¹³⁰
- V regióne Wachau sa nachádza jeden z najväčších a najlepších producentov vína v Rakúsku **Domäne Wachau**, s vinohradmi zaberajúcimi približne 30% celkovej plochy vinohradov vo Wachau i barokovým zámkom so svojou vlastnou pivnicou.¹³¹

¹²⁷ Valtice vinařské. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.valtice.eu/valtice-vinarske/ms-1391/p1=1391>>

¹²⁸ MĚSTO MIKULOV. *Vinařská expozice*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.mikulov.cz/turistika/vino-a-vinarska-turistika/vinarska-expozice/?contentId=77505>>

¹²⁹ KELLERMUSEUM RETZ. *Retzer Erlebniskeller*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.erlebniskeller.at/keller.htm>>

¹³⁰ WINZER KREMS. *Weinerlebnis*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.sandgrube13.at/weinerlebnis/>>

¹³¹ DOMÄNE WACHAU. *Das Weingut am Kellerberg*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.domaene-wachau.at/Domaene-Wachau.122.0.html>>

- Vo Weinviertel je okrem tradičných vinárstiev možno nájsť takisto moderné vinárske podniky s rôznymi oceneniami, medzi ktoré patrí aj Weinbaukellermeisterbetrieb Fritz Lachinger nachádzajúci sa v **Prottes**. Vinič je tu spracovávaný v novom sklade a výrobnom priestore za pomoci najnovších technológií.¹³²
- Vinohradníctvo v regióne Carnuntum bolo typickým zamestnaním miestnych obyvateľov už od keltských čias. V zážitkovom svete **Villa Vinum** spájajúcom tradičnú produkciu vína spolu so súčasným know-how sa počas prehliadok dostaneme od rímskych legionárov cez boha vína Bacchusa až k degustácii.¹³³
- Naša trasa pokračuje do historického mesta **Šopron**, nachádzajúceho sa v blízkosti rakúskych hraníc a známeho ako hlavné mesto frankovky modrej, ktorého unikátnou charakteristikou je výskyt vínných pivníc priamo pod domami v centre mesta. Vínné pivnice neboli stavané tradične vo vinohradoch z dôvodu zabezpečenia ochrany a bezpečnosti vinárov. Na hlavnom námestí možno nájsť taktiež symbol mesta, požiaru vežu z 12. storočia.¹³⁴
- Poslednou zastávkou našej trasy je benediktínske arciepátstvo **Pannonhalma**, ktoré je takisto ako niektoré predchádzajúce destinácie súčasťou zoznamu UNESCO. Výroba vína benediktínskymi mníchmi sa tu datuje už od roku 1093 a systém pivníc dosahuje rozlohu 2000 m². Vinárstvo je obkolesené levanduľovými plantážami a nachádza sa tu takisto arborétum a chránené územie s orchideami a inými ojedinelými rastlinami.¹³⁵

¹³² BRATISLAVA. *Malokarpatská vinohradnícka oblasť. Weinviertel*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.bratislava.sk/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=700000&id_dokumenty=11017625>

¹³³ VILLA VINUM. *Weinführungen*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.villavinum.at/villa-vinum/weinfuehrungen/>>

¹³⁴ VISIT BUDAPEST. *Sopron Wine Region*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://visitbudapest.travel/wine-regions/sopron-wine-region/>>

¹³⁵ MYCENTROPE. *Za vinom v Maďarsku*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.mycentrope.com/sk/home/3507/za-vinom-v-madarsku>>

4.5 Na bicykli cez 4 štáty

Rozvoj cykloturistiky je dôležitý jednak z hľadiska podpory ekologického spôsobu cestovania, ako aj z dôvodu ekonomického prínosu pre daný región. Z pohľadu ponuky cestovného ruchu je spoločným znakom pre všetky štyri analyzované oblasti existencia ideálnych podmienok na cykloturistiku a relatívne hustá sieť značených cyklotrás s rozličnými stupňami náročnosti. Cyklotrasy vedú rôznorodým prostredím, charakterizovaným v časti zaoberajúcej sa potenciálmi pre rozvoj cestovného ruchu v jednotlivých oblastiach – cez nížiny aj pohoria, okolo jazier, popri riekach, prírodných zaujímavostiach, ako aj historických a kultúrnych pamiatkach, pričom neraz prekračujú hranice štátov. Produkt má potenciál osloviť širokú klientelu vrátane domácej i zahraničnej, mladých ľudí, ľudí v aktívnom veku, seniorov i rodiny s deťmi.

Na území Bratislavského kraja a priľahlých okresov sa nachádzajú medzinárodné, národné, regionálne i miestne cyklotrasy. Atraktívne cyklistické chodníky prechádzajú cez lužné lesy pozdĺž rieky Dunaj, Malý Dunaj a v blízkosti Moravy. Cyklotrasy vedú aj po hrádzi vodného diela Gabčíkovo, v oblasti Malokarpatskej vínnej cesty, v okolí Senca a Slnečných jazier či v samotnom hlavnom meste. V pohorí Malé Karpaty je možné vykonávať horskú cyklistiku.

Cyklistika na Južnej Morave je veľmi rozvinutá, okrem diaľkových cyklotrás, akou je napríklad cyklotrasa spájajúca Brno a Viedeň, sa tu nachádzajú aj regionálne a miestne cyklistické chodníky, ku ktorým je vypracovaných viacero kvalitných materiálov. K najvyhľadávanejším patria Moravské vinárske cyklotrasy v celkovej dĺžke 1 200 kilometrov, či Lichtenštajnský cyklistický chodník spájajúci zámky rodu Lichtenštajnovcov na území Dolného Rakúska a Južnej Moravy.¹³⁶ Okrem toho sa tu nachádzajú aj viaceré tematické cyklotrasy, vedúce cez malé dedinky, údoliami riek a prírodnými parkami k rozličným atraktivitám.

Cyklotrasy v Dolnom Rakúsku sa vyznačujú dobrým jednotným značením a starostlivou údržbou cyklistických chodníkov, vedúcich pozdĺž Dunaja, cez vinice v oblasti Weinviertel, lesy regiónu Waldviertel či mierne hornatý región Mostviertel. Jednou z najatraktívnejších je Dunajská cyklotrasa, dosahujúca na území Dolného

¹³⁶Moravské vinařské stezky. [cit. 03.04.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.stezky.cz/uvod.aspx>>

Rakúska dĺžku 260 kilometrov, ktorá pokračuje až do Budapešti. Medzi top cyklotrasy sú patria aj Kampa-Dyje-Morava, Triestingau, Triesting-Gölsentau, či cyklistické cesty údolím Traisental a Piestingtal.¹³⁷

Na území župy Győr-Moson-Sopron sa takisto nachádzajú početné cyklotrasy, prostredníctvom ktorých možno objaviť prírodu i kultúru. Viaceré vedú pozdĺž jazera Fertőd, pričom začínajú príp. končia v meste Šopron. Ďalšie cyklotrasy, ktoré prechádzajú aj mestom Mosonmagyaróvár, možno nájsť v oblasti Žitného ostrova či v regióne Pannonhalma, kde je jednou zo zastávok mesto Győr.

Cez záujmové územie vedú taktiež trasy siete EuroVelo, ktorých cieľom je prepojenie európskeho kontinentu diaľkovými cyklistickými chodníkmi, pričom sú okrem cykloturistov a rekreantov využívané aj miestnymi obyvateľmi na cestovanie za prácou. Kompletné dokončenie siete 14 trás v celkovej dĺžke viac ako 70 000 kilometrov je plánované na rok 2020. Trasa EuroVelo 9 spája Brno s Viedňou a pokračuje ďalej smerom na juh, EuroVelo 4 cez centrálnu Európu má taktiež prechádzať územím Južnej Moravy. EuroVelo 6 smeruje od Atlantického oceána k Čiernemu moru, pričom prechádza popri rieke Dunaj Dolným Rakúskom, Bratislavským krajom i župou Győr-Moson-Sopron. Cesta Železnej opony EuroVelo 13 s dĺžkou 9 500 kilometrov smerujúca od Barentsovho mora na severe Európy až po Čierne more je už vyznačená alebo sa jej označenie plánuje vykonať na území všetkých štyroch štátov.¹³⁸

Vybrané cyklotrasy spolu s popisom a grafickým znázornením sú uvedené v prílohách.

¹³⁷ NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Radfahren*. [cit. 03.04.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/radfahren>>

¹³⁸ ECF. *What is EuroVelo?* [cit. 03.04.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.eurovelo.org/home/what-is-eurovelo/>>

Záver

Rast účasti na domácom a aktívnom zahraničnom cestovnom ruchu je aktuálnou problematikou, ktorou sa zaoberá aj Marketingová stratégia SACR na roky 2014-2020. Záujem o cestovanie v rámci domáceho regiónu je ukazovateľom kvality služieb v danej destinácii, preto má jeho podpora význam pri snahe o posilňovanie pozície krajiny a zvyšovanie jej konkurenčnej schopnosti.

Hlavným zámerom diplomovej práce je aktivizácia domáceho cestovného ruchu na Slovensku. Určený cieľ sme sa rozhodli realizovať prostredníctvom návrhu tematických trás, ktoré prepájajú rozličné turistické atraktivity charakteristické pre vybranú oblasť. Jednou z najnavštevovanejších slovenských destinácií je Bratislavský kraj, ktorý sa už v sektore cestovného ruchu zapojil do medzinárodnej spolupráce s Dolným Rakúskom. Na základe geografickej blízkosti sme sa rozhodli preskúmať potenciál rozvoja cestovného ruchu aj v regiónoch Česka a Maďarska, konkrétne Južnej Moravy a župy Győr -Moson-Sopron.

Podľa zistených skutočností boli navrhnuté spoločné produkty pre záujmovú oblasť, rozdelené na tematické okruhy. V rámci kultúrno-poznávacích cezhraničných trás vznikli štyri podskupiny, zoskupujúce hrady, zámky a kaštiele, pamiatky postavené v barokovom slohu, pamiatky z dôb rímskej ríše a židovské pamiatky. Ako ďalší vznikol produkt zobrazujúci rôznorodé tradície a remeslá daných oblastí, ako aj trasa spájajúca kúpele, aquaparky či vodné svety, existujúce vďaka výskytu podzemných liečivých vôd na tomto území. Vínna cesta opisujúca charakteristiky jednotlivých oblastí spolu s vybranými vinárstvami vznikla aj s pomocou už existujúcich vínnych ciest. Spoločným znakom pre dané regióny sú aj veľmi dobré podmienky pre cykloturistiku, ktorá je predmetom posledného produktu.

Navrhnuté produkty cestovného ruchu majú podľa nášho názoru potenciál aktivizovať domáci cestovný ruch a v spolupráci s cezhraničnými regiónmi taktiež zvýšiť počet zahraničných návštevníkov z okolitých krajín. Podporou domáceho cestovného ruchu a budovaním povedomia a produktov cestovného ruchu na Slovensku vzniká základ na prilákanie návštevníkov i zo vzdialenejších trhov, ako Japonsko, Čína, Južná Kórea, Brazília a USA, ktorí sa po príchode do strednej Európy snažia navštíviť všetky krajiny a popri tradičných prehliadkach hlavných miest môžu byť navrhnuté produkty príležitosťou na predĺženie ich pobytu na danom území. S tým sú následne spojené väčšie výdavky zahraničných turistov, zvyšujúce saldo platobnej

bilancie a vytvárajúce finančné prostriedky napr. na propagáciu či zvyšovanie kvality služieb a budovanie značky Slovensko. Vytváranie spoločných tematických produktov a z toho vyplývajúci spoločný marketing je výhodou aj pre samotných poskytovateľov služieb, ktorí tak majú väčšiu šancu presadiť sa v konkurenčnom prostredí.

Na základe poznatkov dosiahnutých v práci možno konštatovať, že v skúmanej oblasti tvorenej Bratislavským samosprávnym krajom, okresmi Skalica a Dunajská Streda, Južnou Moravou, Dolným Rakúskom a župou Győr-Moson-Sopron možno nájsť viacero zaujímavých atraktivít cestovného ruchu so spoločnými charakteristikami, ktoré sa však v každom z regiónov vyznačujú svojimi špecifikami. Výsledky práce tvorené tematickými produktovými líniami by mohli nájsť využitie v praxi za účelom spoločnej propagácie uvedených pamiatok a aktivít, predovšetkým prostredníctvom internetového portálu, brožúr ako aj propagačných materiálov v tlačenej forme.

Ďalší výskum danej problematiky by mohol byť vylepšený rozšírením daných trás, t.j. zaradením väčšieho počtu objektov do každej z nich, čím by bol poskytnutý priestor na zviditeľnenie viacerým organizáciám a návštevníci by tak získali väčšiu možnosť a pestrosť výberu. Zväčšiť rozsah uvedeného produktu je možné aj rozšírením záujmového územia o ďalšie regióny v geografickej blízkosti, ktoré by potenciálom cestovného ruchu vyhovovali daným tematickým trasám. K nim by okrem ich geografického zobrazenia na mape bolo vhodné vypracovať propagačné materiály, obsahujúce charakteristiku jednotlivých okruhov spolu s popisom daných pamiatok, obrazovým materiálom a údajmi o otváracíj dobe, vstupnom príp. inými náležitými informáciami. Trasy by bolo zároveň potrebné označiť orientačnými tabuľami. Ďalšou možnosťou je takisto pridanie nových tematických trás zameriavajúcich sa na iné objekty či cieľové miesta cestovného ruchu, ako napr. pamiatky z iných historických období, technické pamiatky, adrenalínové aktivity a pod.

V dnešnej dobe, vyznačujúcej sa stále silnejším konkurenčným bojom, má spolupráca so susediacimi regiónmi určite význam ako z hľadiska integrácie, tak aj z dôvodu väčších šancí na presadenie sa na trhu. Zároveň možno podporou domáceho cestovného ruchu následne zvýšiť aj počet zahraničných hostí a rastúci záujem o Slovensko ako o atraktívnu turistickú destináciu.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

- [1] BOROVSÝ, J. - SMOLKOVÁ, E. - NIŇAJOVÁ, I. 2008. *Cestovný ruch: trendy a perspektívy*. Bratislava : Iura Edition, 2008. 280 s. ISBN 978-80-8078-215-3.
- [2] CLAUDE, K. 1995. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica : Cestovateľ, 1995. 142 s. ISBN 80-901166-5-5.
- [3] GÚČIK, M. a kol. 2012. *Manažment cieľového miesta cestovného ruchu*. Banská Bystrica : DALI-BB, 2012. 219 s. ISBN 978-80-8141-025-3.
- [4] GÚČIK, M. 2011. *Marketing cestovného ruchu*. Banská Bystrica : DALI-BB, 2011. 264 s. ISBN 978-80-89090-85-3.
- [5] GÚČIK, M. 2000. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica : UMB – Ekonomická fakulta, 2000. 152 s. ISBN 80-8055-355-6.
- [6] HOLLOWAY, J. C. 2004. *Marketing for tourism*. 4th ed. Harlow : FT Prentice Hall, 2004. 510 s. ISBN 0-273-68229-6.
- [7] JAKUBÍKOVÁ, D. 2009. *Marketing v cestovním ruchu*. Praha : GRADA Publishing, 2009. 288 s. ISBN 978-80-247-3247-3.
- [8] KOTLER, P. - BOWEN, J. T. - MAKENS, J. C. 2010. *Marketing for hospitality and tourism*. 5th ed. Upper Saddle River : Pearson, 2010. 683 s. ISBN 978-0-13-245313-4.
- [9] MARIOT, P. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava : Veda, 1983. 248 s. ISBN 71-053-83.
- [10] NOVACKÁ, Ľ. a kol. 2014. *Cestovný ruch, technika služieb, delegát a sprievodca*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. 475 s. ISBN 978-80-225-3948-7.
- [11] NOVACKÁ, Ľ. 2013. *Cestovný ruch, udržateľnosť a zodpovednosť na medzinárodnom trhu*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2013. 145 s. ISBN 978-80-225-3475-8.
- [12] NOVACKÁ, Ľ. 1996: *Klient v cestovnom ruchu*. Bratislava : Eurounion, 1996, 92 s. ISBN 80-85568-60-8.
- [13] PAGE, S. J. 2007. *Tourism Management : Managing for Change*. 2. vyd. Oxford : Elsevier, 2007. 473 s. ISBN 978-0-7506-8205-1.
- [14] PLESNÍK, P. 2010. *Geografia cestovného ruchu*. Praha : Vysoká škola cestovního ruchu a teritoriálních studií v Praze, 2010. 93 s. ISBN 978-80-254-7253-8.
- [15] PLESNÍK, P. 2014. Nové trendy dopytu v cestovnom ruchu - neuponáhľané cestovanie. In *Cestovní ruch, hotelnictví a lázeňství ve světle vědeckého výzkumu a praxe. Mezinárodní vědecká konference* [CD-ROM]. Karviná : Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2014, s. 310-314. ISBN 978-80-7248-955-8.

Časopisecké zdroje

- [1] BOBOVNICKÝ, A. 2013. Slovensko – destinácia, ktorú sami nepoznáme. In *Trend : týždenník o ekonomike a podnikaní. Príloha Trend Top v cestovaní*. ISSN 1335-0684, 2013, roč. 23, č. 18, s. 16-17.
- [2] HORVÁTHOVÁ, J. 2014. Mládež cestuje čoraz viac. In *Trend : týždenník o ekonomike a podnikaní. Príloha Trend Top v cestovaní*. ISSN 1335-0684, 2014, roč. 24, č. 18, s. 32.
- [3] PLESNÍK, P. 2011. Segment klientely 50+ ako zdroj možného dopytu na Slovensku. In *Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie*. ISSN 1337-9313, 2011, roč. 3, č. 1-4, s. 90-93.
- [4] REDAKCIA. 2015. Domáci návštevníci a turisti: jací jsou a co chtějí? In *COT business : časopis pro profesionály v cestovním ruchu*. ISSN 1212-4281, 2015, roč. 17, č. 1, s. 22.

Internetové zdroje

- [1] AQUALAND MORAVIA. *Vítejte v Aqualandu Moravia*. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.aqualand-moravia.cz/aqualand-moravia/o-aqualandu/>>
- [2] AQUAPARK SENEČ. *O nás*. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.aquaparksenec.sk/aquapark-onas.html>>
- [3] Balf fürdő. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.gyogyfurdobalf.hu/furdo.htm>>
- [4] BATTA, R. N. 2000. *Tourism & The Environment. A Quest for Sustainability*. [online]. New Delhi : Indus Publishing, 2000. 248 s. [cit. 20.11.2014]. Dostupné na internete: <<https://books.google.sk/books?id=IDJrdjwM7qYC&pg=PA26&lpg=PA26&dq=definition+tourism+product&source=bl&ots=5mTmiROpFV&sig=hhKDQ1WLnzHtvJfbIFevqacKZok&hl=sk&sa=X&ei=cETeVNuPMYqrU8qrgKgD&ved=0CB4Q6AEwADgK#v=onepage&q=definition%20tourism%20product&f=false>>. ISBN 81-7387-110-8.
- [5] BAŤŮV KANÁL. *O nás*. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.batacanal.cz/o-nas/batuv-kanal.html>>
- [6] BAZILIKA MARIANKA. *Sakrálné pamiatky Marianky*. [cit. 31.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.bazilikamarianka.sk/sakralne-pamiatky-marianky>>
- [7] BERNOLÁKOVO. *Kultúrne a iné pamiatky*. [cit. 31.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.bernolakovo.sk/kultura/pamiatky/pamiatky.htm>>
- [8] BRATISLAVA. *Čo sa oplatí vidieť*. [cit. 31.01.2015]. Dostupné na internete: <http://visit.bratislava.sk/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=700013&id_ktg=11002162&p1=11024364>
- [9] BRATISLAVA. *Malokarpatská vinohradnícka oblasť. Weinviertel*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.bratislava.sk/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=700000&id_dokumenty=11017625>

- [10] BRATISLAVA REGION TOURISM. *Chránená krajinná oblasť Malé Karpaty*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.tourismbratislava.com/event/sk/chrana-na-krajinn-a-oblast-male-karpaty/108>>
- [11] Bratislavský hrad. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.bratislavskyhrad.eu/>>
- [12] BRNO.ME. *Nejvýznamnější brněnské památky*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.bрно.me/pamatky.php>>
- [13] CZECH TOURISM. *Poutní kostel Jména Panny Marie s areálem ve Křtinách*. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/poutni-kostel-jmena-panny-marie-s-arealem-ve-krtin.aspx>>
- [14] ČESKÉ DEDIČSTVÍ UNESCO. *Muzeum vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici - skanzen - Strážnice*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.unesco-czech.cz/13_4253_muzeum-vesnice-jihovýchodni-moravy-ve-straznici-skanzen-straznice/>
- [15] ČSÚ. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?childsel0=2&cisl0tab=DEM1030CU&kapitola_id=368&voa=tabulka&go_zobraz=1&childsel0=2&pro_7_35=CZ064&aktualizuj=Aktualizovat>
- [16] ČSÚ. *Charakteristika Jihomoravského kraje*. [cit. 25.09.2014]. Dostupné na internete: <https://www.czso.cz/csu/xb/charakteristika_jihomoravskeho_kraje>
- [17] ČSÚ. *NEJ... Jihomoravského kraje*. [cit. 25.09.2014]. Dostupné na internete: <https://www.czso.cz/csu/xb/nej_jihomoravskeho_kraje>
- [18] Den Wein erleben in Niederösterreich. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.weinstrassen.at/magazin/00/artikel/82936/doc/d/Broschuere_Wein_Web.pdf?ok=j>
- [19] DIE SEMMERING BAHN. *Die erste Bahn über den Semmering*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.semmeringbahn.at/geschichte.php>>
- [20] DOMÄNE WACHAU. *Das Weingut am Kellerberg*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.domaene-wachau.at/Domaene-Wachau.122.0.html>>
- [21] DONAU NIEDERÖSTERREICH. *Auf den Spuren der alten Römer*. [cit. 10.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.donau.com/fileadmin/user_upload/Bilder_und_PDFs/Presse/2014/Grundtext-Roemer-2014.pdf>
- [22] ECF. *What is EuroVelo?* [cit. 03.04.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.eurovelo.org/home/what-is-eurovelo/>>
- [23] FARNOST VELKÉ LEVÁRE. *Kostol Mena Panny Márie*. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://farnost.velkelevare.info/sk/historia/kostol>>
- [24] Fertő-Hanság National Park. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.ferto-hansag.hu/fhnp-en>>
- [25] GyMSMO. *Bortermelő vidékek*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.gymsmo.hu/index_portal.php?hlid=4110>
- [26] GYŐR. *Sakrálne pamiatky*. [cit. 01.02.2015]. Dostupné na internete: <http://turizmus.gyor.hu/article/sakralne_pamiatky_.html>
- [27] GYŐR. *Vítame Vás v Győri*. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete:

<<http://turizmus.gyor.hu/lang/sk/>>

- [28] GYŐR-MOSON-SORPON MEGYE. *Győr-Moson-Sopron megye területfejlesztési koncepció*. 2012. [online]. 126 s. [cit. 20.10.2014]. Dostupné na internete: <http://www.gymsmo.hu/upload/teruletfejlesztes/keszulo_uj_gyms_megyei_teruletfejlesztési_koncepcio_2013/gyms_teruletfejlesztési_koncepcio_helyzetfeltaras_jovahagyott_verzio_2012_11_30.pdf>
- [29] Halászi. [cit. 01.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.susedia.info/userpage.php?page_id=21>
- [30] Hradý a zámky. [cit. 25.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.hungarytourism.cz/pruvodce-madarskem/hrady-a-zamky/>>
- [31] Keramika Piwowarczik. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://keramika.aspone.cz/keramika/index.html>>
- [32] KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV. 1999. Rozhodnutie Komisie z 9. decembra 1998 o postupoch na vykonávanie smernice Rady 95/57/ES o zbere štatistických údajov v oblasti cestovného ruchu. In *Úradný vestník Európskej únie* [online]. 1999, [cit. 10.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:31999D0035&from=SK>>
- [33] JEWISH HERITAGE EUROPE. *Heritage & Heritage Sites*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jewish-heritage-europe.eu/hungary/heritage-heritage-sites>>
- [34] JHB. *Im Zentrum die Stadt*. [cit. 22.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://jewishhistorybaden.com/city>>
- [35] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Hradý a zámky*. [cit. 23.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=41&kat=45>>
- [36] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Lázně*. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=41&kat=37>>
- [37] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Lednicko-valtický areál*. [cit. 30.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=42&typ=1&id=1457>>
- [38] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Pasohlávky - Archeologická výstava Římané na Mušově v ATC Merkur*. [cit. 10.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=42&typ=1&id=1880>>
- [39] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. 2013. *Program rozvoje cestovního ruchu Jihomoravského kraje na období 2014–2020. Analytická část*. [online]. 58 s. [cit. 01.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=39410&TypeID=12>>
- [40] JIHOMORAVSKÝ KRAJ. *Židovské*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.jizni-morava.cz/?tpl=41&kat=50>>
- [41] JÜDISCHE GEMEINDE WIENER NEUSTADT. *Lern- und Gedenkstätte Jüdischer Friedhof Wiener Neustadt*. [cit. 22.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.juedische-gemeinde-wn.at/Pages/LernGedenkstatte/Lernen.aspx>>
- [42] KAMENNÝ MLYN – VAJARSKÝ. *Bio-Bazén Borovica, športovanie*. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na internete: <http://www.kamennymlyn.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=15>

- [43] KELLERMUSEUM RETZ. *Retzer Erlebniskeller*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.erlebniskeller.at/keller.htm>>
- [44] KSH. [cit. 15.10.2014]. Dostupné na internete: <https://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_wdsd003b.html>
- [45] Kúpele a wellness v Maďarsku. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://visit-hungary.com/sk/kupele-wellness>>
- [46] Lednicko-valtický areál. [cit. 23.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.lednicko-valticky-areal.cz/>>
- [47] LUNZ AM SEE. *Ein Trio zum Verlieben*. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.lunz.at/tourismus/lunzersee.php>>
- [48] MANZANO, C. *Der Nationalpark Donau-Auen*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.donauauen.at/?area=nationalpark>>
- [49] MAGISTRAT DER STADT ST. PÖLTEN. 2014. *St.Pölten sehen und staunen*. [cit. 28.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.st-poelten.gv.at/Content.Node/tourismus/stadterlebnis/sehenswuerdigkeiten/sehenswuerdig.php>>
- [50] MAGYAR TURIZMUS. *Rozvojové aktivity, turizmus a produkty Pannohalmského arcipátstva*. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://visit-hungary.com/sk/aktuality/rozvojove-aktivita>>
- [51] MAGYAR TURIZMUS. *Západné Zadunajsko*. [cit. 28.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://sk.gotohungary.com/zadunajsko/-/article/zapadne-zadunajsko>>
- [52] MAZSIHISZ. *Hungarian Jewish Travel Guide*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <http://mazsihisz.hu/userfiles/file/downloadmanager/jewishtravelguide_v%C3%A9gleges.pdf>
- [53] MEDIK S. 2003. *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*. [online]. 3. edition. Oxford : Butterworth-Heinemann, 2003. 283 s. [cit. 20.11.2014]. Dostupné na internete: <<https://englishedu.files.wordpress.com/2008/10/dictionary-of-travel-tourism-hospitality.pdf>>. ISBN 0 7506 5650 6.
- [54] MĚSTO MIKULOV. *Vinařská expozice*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.mikulov.cz/turistika/vino-a-vinarska-turistika/vinarska-expozice/?contentId=77505>>
- [55] MESTO SKALICA. *Pamiatky*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.skalica.sk/sk/2012-04-10-07-38-29/pamiatky>>
- [56] MESTO SKALICA. 2012. *Vinohradníctvo*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.skalica.sk/sk/2012-04-10-07-38-29/vinohradnictvo>>
- [57] MĚSTSKÝ ÚŘAD HODONÍN. *Turistické cíle v Hodoníně*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.hodonin.eu/turisticke-cile-v-hodonine/d-375324/p1=38113>>
- [58] MESTSKÝ ÚŘAD OLEŠNICE NA MORAVĚ. *Výroba modrotisku*. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.olesnice.cz/vyroba-modrotisku>>
- [59] MESTSKÝ ÚŘAD PEZINOK. *Cestovný ruch*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.pezinok.sk/?yggid=18>>
- [60] MESTSKÝ ÚŘAD PEZINOK. *Mosonmagyaróvár*. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.pezinok.sk/?yggid=136>>

- [61] MESTSKÝ ÚRAD PEZINOK. *Pezinok a víno*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.pezinok.sk/?yggid=81>>
- [62] MESTSKÝ ÚRAD SENEC. *Pamätihodnosti*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <http://www.senec.sk/index.php?menu_id=700>
- [63] MIC UHERSKÉ HRADIŠTĚ. *Turistické zajímavosti*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.uherske-hradiste.cz/oblast/13575/>>
- [64] Moravské vinařské stezky. [cit. 03.04.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.stezky.cz/uvod.aspx>>
- [65] MUSEUMSMANAGEMENT NIEDERÖSTERREICH. 2015. *Ehemalige Synagoge St. Pölten, Institut für jüdische Geschichte Österreichs*. [cit. 22.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.noemuseen.at/de/?tt=MUSEUM_R8&id=85953&ci=museum&oid=569>
- [66] MÚZEUM MESTA BRATISLAVY. 2015. *Antická Gerulata Rusovce*. [cit. 10.02.2015]. Dostupné na internete: <http://www.muzeum.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700015&id=1019>
- [67] MÚZEUM MESTA BRATISLAVY. 2015. *Hrad Devín - Národná kultúrna pamiatka*. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <http://www.muzeum.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700015&id=1018>
- [68] Múzeum včelárstva na Slovensku Kráľová pri Senci. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.muzeum.sk/?obj=muzeum&ix=mvns>>
- [69] MYCENTROPE. *Za vínom v Maďarsku*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.mycentrope.com/sk/home/3507/za-vinom-v-madarsku>>
- [70] NATIONALPARK THAYATAL. *Hlavní údaje*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.np-thayatal.at/cz/pages/hlavni-udaje-87.aspx>>
- [71] NATIONALPARK THAYATAL. *Perlmutterdrechslerei Mattejka*. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <http://www.np-thayatal.at/de/pages/hardegg-sehenswuerdigkeiten_detail.aspx?id=35>
- [72] NEMCOVÁ, B. *Sprievodca mestom Šopron*. [cit. 12.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.selmec-sopron.eu/sopron-sprievodca-web.pdf>>
- [73] NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Burgen und Schlösser*. [cit. 22.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/burgen-schloesser>>
- [74] NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Heilende Wasser*. [cit. 25.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/wellnesshotels>>
- [75] NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Radfahren*. [cit. 03.04.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/radfahren>>
- [76] NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Sakrale Sternstunden*. [cit. 28.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/stifte-und-kloester>>
- [77] NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Sehenswerte Orte*. [cit. 08.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/sehenswerte-orte>>
- [78] NIEDERÖSTERREICH-WERBUNG. *Spezialitäten und Produzenten*. [cit. 15.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.niederoesterreich.at/regionale-spezialitaeten-und-produzenten>>

- [79] NPR DEVÍNSKA KOBÝLA. *História*. [cit. 05.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.devinskakobyla.sk/charakteristika.html#historia>>
- [80] OBEC KRÁĽOVÁ PRI SENCI. *V obci*. [cit. 31.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.kralovaprisenci.sk/zaujímavosti-v-obci.html>>
- [81] OBEC MILOSLAVOV. 2013. *Remeselný dvor*. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://miloslavov.sk/sk/remeselnny-dvor>>
- [82] OBEC PETROV. *Plže*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.obec-petrov.cz/index.php?nid=10674&lidi=cs&oid=2469463>>
- [83] OFICIÁLNY TURISTICKÝ A KULTÚRNY PORTÁL DOLNÉHO RAKÚSKA. *Cisársky vidiecky zámok Hof*. [cit. 22.01.2015]. Dostupné na internete: <http://www.dolne-rakusko.info/portal/sk/?tt=NOESK_R57&id=111959>
- [84] OFICIÁLNY TURISTICKÝ A KULTÚRNY PORTÁL DOLNÉHO RAKÚSKA. *Hory*. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <http://www.dolne-rakusko.info/portal/sk/?tt=NOESK_R60>
- [85] OFICIÁLNY TURISTICKÝ A KULTÚRNY PORTÁL DOLNÉHO RAKÚSKA. *Zámok Rosenberg*. [cit. 22.01.2015]. Dostupné na internete: <http://www.dolne-rakusko.info/portal/sk/?tt=NOESK_R57&id=111952>
- [86] ÖSTERREICH WERBUNG. *Badeseen in Niederösterreich*. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.austria.info/at/oesterreich-aktiv/badeseen-in-niederoesterreich-1177354.html>>
- [87] Pajštún. [cit. 07.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.hradysk/pajstun.php>>
- [88] Památník písemníctví na Moravě a benediktinské opatství v Rajhradě. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.vyletnicile.cz/cz/klastery-a-pamatniky/?id=8>>
- [89] Pezinský Zámok. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.muzeum.sk/?obj=hrad&ix=pkz>>
- [90] PLAVECKÉ PODHRADIE. *Plavecký hrad*. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.ppodhradie.sk/hrad.php>>
- [91] PORTÁL KULTURY A CESTOVNÍHO RUCHU VE ZNOJMĚ. *Top památky města Znojma*. [cit. 03.11.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.znojmskabeseda.cz/objevte-znojmo/pamatky/pamatky-mesta-znojma/>>
- [92] ŘÍMSKOKATOLICKÁ FARNOST VELEHRAD. [cit. 30.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.farnostvelehrad.cz/>>
- [93] SACR. 2013. *Marketingová stratégia Slovenskej agentúry pre cestovný ruch na roky 2014-2020*. [online]. 198 s. [cit. 10.10.2014]. Dostupné na internete: <http://www.sacr.sk/fileadmin/user_upload/Statistiky/strategiaSACR/Marketingov_a_strategia_SACR_2014_2020.pdf>
- [94] SACR. *Za vodným bohatstvom Žitného ostrova*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://slovakia.travel/za-vodnym-bohatstvom-zitneho-ostrova>>
- [95] SCR SENEC. *Slnečné jazerá*. [cit. 02.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.slnecejazera.eu/senec/jazera/slnečne-jazera-dnes/>>

- [96] SLOVENSKÁ ĽUDOVÁ MAJOLIKA. *História*. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.majolika.sk/o-nas/>>
- [97] SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM – MÚZEUM ČERVENÝ KAMEŇ. *Vitajte*. [cit. 20.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.hradcervenykamen.sk/?page=main>>
- [98] Sopron. The town of loyalty and freedom. [cit. 18.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.sopron.hu/Sopron/portal/english>>
- [99] Správa CHKO Moravský kras. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://moravskykras.ochranaprirody.cz/>>
- [100] Správa CHKO Pálava a Krajské středisko Brno. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://palava.ochranaprirody.cz/>>
- [101] SPRÁVA NÁRODNÍHO PARKU PODYJÍ. [cit. 25.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.nppodyji.cz/>>
- [102] STATISTIK AUSTRIA. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <http://www.statistik.at/web_de/presse/075280>
- [103] SZABÓ, K. *Lace of Hövej: From the Cradle to the Grave*. [cit. 01.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://magyarnews.org/news.php?viewStory=1332>>
- [104] ŠÚ SR, [cit. 30.04.2014]. Dostupné na internete: <<http://datacube.statistics.sk/TM1WebSK/TM1WebLogin.aspx>>
- [105] THE SLOVAK JEWISH HERITAGE CENTER. *Pamiatky Cesty*. [cit. 20.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.slovak-jewish-heritage.org/samorin-synagogue.html?&L=1>>
- [106] THERMAL CORVINUS Veľký Meder. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.thermalcorvinus.sk/>>
- [107] THERMAL HOTEL MOSONMAGYARÓVÁR. *Mosonmagyaróvár*. [cit. 25.01.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.thermal-movar.hu/svk/mosonmagyarovar.html>>
- [108] THERMALPARK DS. *O nás*. [cit. 26.03.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.thermalpark.sk/o-nas>>
- [109] TRNAVA TOURISM. *ELESKO*. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.regiontirnavia.sk/konferencie/konferencne-priestory/konferencie/zazitkove-degustacie/elesko-degustacie>>
- [110] UNITED NATIONS. 2010. International Recommendations for Tourism Statistics 2008 [online]. New York : 2010. 145 p. [cit. 22.04.2014] Dostupné na internete: <http://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/seriesm_83rev1e.pdf>. ISBN 978-92-1-161521-0.
- [111] Valtice vinařské. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.valtice.eu/valtice-vinarske/ms-1391/p1=1391>>
- [112] Villa Tugendhat. [cit. 30.10.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.tugendhat.eu/cz/>>
- [113] VILLA VINUM. *Weinführungen*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.villavinum.at/villa-vinum/weinfuehrungen/>>

- [114] VISIT BUDAPEST. *Sopron Wine Region*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://visitbudapest.travel/wine-regions/sopron-wine-region/>>
- [115] WINZER KREMS. *Weinerlebnis*. [cit. 28.02.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.sandgrube13.at/weinerlebnis/>>
- [116] Zeitreise auf den Schneeberg. [cit. 01.05.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.wieneralpen.at/wandern/bergbahnen/zeitreise-auf-den-schneeberg/>>

PRÍLOHY